

NOVA PRAVDA

Uredništvo in uprava v Ljubljani,
Narodni dom, I. nadstr. — Telef. 77.

Izhaja vsako soboto.

Mesečna naročnina 6 Din, za inozemstvo
8 Din.

III 42505

PRAZNIK DELA.

Mlado solnce vse gorkeje greje. Sila ustvarjanja oblači naravo v novo obleko. K življenju kliče vsaka živa in mrtva stvar. V nas samih je, kakor bi se za nami zaprla vrata ječe in da gremo v novo življenje. Pozabiti hočemo na skrbi. Da, tako radi bi pozabili, ker svet okoli nas postaja tako lep in kdo bi zameril, da bi tudi mi v njem veselo radi živeli. Saj je ustvarjen tudi za nas, za vse brez razlike.

Prvi maj je ljubezni čas. Vse ustvarjajoče in vse odpuščajoče ljubezni. Prvi maj je praznik dela. Dva simbola ne moreta biti lepše združena. Ljubezen brez dela je mrtva, delo brez ljubezni je težko. Ako kedaj, se mora na prvi maj delo zlit v ljubezen in ljubezen v delo, da vsaj za hip ustvari v vseh ljudeh globoko zavest, da sta edino delo in ljubezen v neločljivi sestavi temelj življenja in zdravilo vseh pekočih ran.

Človek ima dolžnost do dela. Pravijo, da je to kazen za greh. Pravimo pa, da to ni in ne sme biti kazen, trpljenje, delo mora biti božja milost, ki nas krepi in dviga kvišku k popolnejšemu. Ljubezen prvega maja naj orosi s svojo blagodejno blaženostjo in dobroto delo nas vseh in naj mu izbriše črni madež greha. Ako bomo delo občutili kot kazen, ne bo napredka in tavalji bomo po božjem svetu res le kot jetniki, ki trpe za grehe.

Človek ima pravico do dela. To je osnovna in temeljna pravica, katero sme in mora uveljavljati vsak človek, ker to pravico mu daje njegova pravica do življenja. Kdor odreka pravico do dela, odreka pravico do življenja. Človek mora delati in družba je dolžna, da delo ustvarja in dá vsakemu delovno priliko. — S prvim majem praznujemo in slavimo tako dolžnost kakor pravico do dela. Za to najsvetejšo dolžnost in pravico povzdiguemo svoj glas. Utrjujemo svojo voljo in hotenje, da delamo. Kajti zavedamo se, da današnja družba boleha na neproduktivnosti dela, na izkoriščanju dela drugih, kar ustvarja krize in znižuje produktivnost. Bodoči družabni red, ki naj bo boljši od sedanjega, se bo vzdržal le z delom, z večjim in intenzivnejšim delom vseh. To prepričanje na praznik dela svečano poudarjamo, ker je ravno na ta dan umestno, da ovržemo trditve, da izbegavamo delo, ako zahtevamo zaščito dela. Nečemo zmanjšanja dela, nasprotno mi hočemo večjo intenzivnost dela, zahtevamo zaščito dela zato, da bo to delo ustvarjajoče, mogočno, razmahnjeno na vse strani. Ali rože na vrtu bogotno razcvetevajo, ako jih ne ščiti dež in solnce in

skrbna roka gospodinj? V težki zmoti je družba, ki misli, da delo ne potrebuje zaščite. Nezaščiten delo je kakor studenec, ki usiha.

Enkrat na leto, prvi dan v maju, ko bi morala biti vaša srca polna mehke ljubezni in v vaših dušah vsaj ta dan polno globokega spoštovanja do dela, povzdignemo svoj glas in pravimo družbi: ščitite in varujte delo, ako hočete rešiti sebe in nas. Ne udajamo se iluzijam in vemo, da je angeli z gorečim mečem že davno zaklenili paradiz. Ne hrepenimo po paradizu brezdelja, ki bi ubijalo naše duše in onemogočevalo vsak napredek, hočemo dnové veselega ustvarjanja. Našim ušesom je prijeten udar strojev in koles, toda storite, da bomo v svojih dušah pokali z bičem, kakor to dela veseli voznik po državni cesti. Težko greši družba, ki tega noče razumeti in ki vzdržuje nasprotje med delom in kapitalom. To se maščuje na njej sami. S svojo brezbriznostjo in omalovaževanjem dela meče pod svoje lastne noge žerjavico, ki tli, dokler ne bo vzplamtel v požar. Le enakovrednost in enakopravnost dela s kapitalom more pogasiti to žerjavico.

Simbol prvega maja, ki je delo in ljubezen, bi mogel ustvarjati čudeže in prerajati družbo v srečnejšo družino. Delu je dati ljubezen in spoštovanje. V delu je gledati ustvarjajočega človeka, živo bitje, ki goni kolesje življenja in ki je gonilna sila vsega napredka. Zdi se nam, da bi na prvi maj cel narod moral romati pred spomenik dela, ker je v njem skrita čudežna moč, ki edina bo ohranila narodu in vsakemu posameznemu sloju naroda obstoj. Čehi so ta praznik pravilno pojmovali: prvi maj je narodni praznik. Praznik dela je vse več kakor praznik preteklih dni. Delo nam odkriva in ustvarja bodočnost. Smo narod, ki je majhen po številu in bogastvu. Nimamo tega, kar imajo drugi narodi. Zato pa moramo to nadomestiti z delom. Delo je naša gospodarska in nacionalna rešitev. Zato je predpogoj, da je delo za nas vse svetinja, ki jo varujemo in negujemo bolj od svojega življenja. Delu čast, ker s tem čast naši bodočnosti!

Pri nas doma delo nima spoštovanja, ni zaščiten. Pri nas je delo objekt izkoriščanja, mesto, da bi bilo subjekt ustvarjanja in vsega našega političnega in gospodarskega razmaha. — Zato doživljamo vse vrste kriz, ki nas groze stisniti še vse tako mlade in še vse tako polne sil. Omalovaževanje dela vsepovsod. Državni uradnik dela in umira, delavec dela in umira, kmet dela in umira... nikjer dela, ki bi dajalo

življenje. Umiranje in hiranje vsepovsod, zato, ker je delo omalovaževano. Energije padajo, na mladem drevesu venemo, ko smo komaj pred nekaj leti tako živo vzcveteli. Zato naša politika ni demokratična, ni ljudska. Dela ne ljubi aristokrat, ker raje živi od dela drugih. Naša država tudi dela ne ljubi, ker ga ne varuje in štiti. Zato ni navdušenja za delo. Zato ni nikjer napredka.

Ko bodo v soboto zjutraj prišli delavci iz svojih hiš, zapomnite si, da so od Boga poslani, da vas posvare, da je zadnji čas. Mi, kar nas je mladih v dušah in srcih, pa vemo, da za tistega, ki hoče, ni ničesar nemogočega. Mi hočemo zmago delu in zato bomo zmagali! Kljub temu, da je naš jugoslovanski praznik dela mračen in oblačen.

IVAN ALBREHT:

Pesem mladine.

Pri strojih, v tovarnah, kjer besne turbine pojo svojo pesem gorja in moči, tam kuje se volja ponosne mladine, ki novemu solncu nasproti hiti.

Zemlje smo sinovi, a solncu smo bratje in v solncu mladosti gori naš pogum, na svatbi pravice smo venčani svatje, vsak dan rodi več naših žilavih trum.

Ponižani, bedni, pogaženi, stri, uprite zdaj v novi rod svoje oči, ta rod zoperstavlja se boli in smrti, »V svobodo!« se himna njegova glasi.

V prihodnost odmeva spev našega dela, na zemljo svobode prizovemo raj, v ljubezni se smeje bodočnost vesela in danes v pozdrav nam daje —

PRVI MAJ!

pri težkem in nočnem delu. V Skoplju se je ugotovilo 193 slučajev, v katerih so bili zaposleni otroci pod 12. leti.

Tudi

vajeniškemu vprašanju

se ne posveča dovolj pozornosti. Mesto da bi se vajenci sistematično vzgajali v njihovi stroki, se često porablja samo za postranska navadna dela, ali pa se jih izrablja celo za služinčad.

Važen činitelj v socialnih vprašanjih delavstva je tudi

delovna doba.

V predvojni Srbiji je znašal normalni delovni čas 10 ur na dan, v Avstroogrski monarhiji 11 ur. Vladna naredba iz l. 1919 je uvedla osemurni delovnik in osemurni delovnik je zakonito izražen tudi v zakonu za zaščito delavstva. Toda vsi ti zakoniti predpisi dopuščajo celo vrsto izjem. Praksa pa je te izjeme še bolj razširila. V južni Srbiji se še danes dela po preko 14 ur na dan, v Vojvodini celo preko 16 ur. V Ljubljani je 90 odstotkov vseh podjetnikov zaposlilo pristojno oblast za dovoljenje prekoosemurnega delovnika in izdanih je bilo okoli 40 takih dovoljenj. Zakon o zaščiti delavcev namreč predvideva možnost podaljšave osemurnega delovnika, in sicer v rudnikih za 1 uro, v ostalih podjetjih pa za 2 uri, če pristanejo na to podaljšanje štiri petine vsega pri podjetju zaposlenega delavstva. K temu pristaniku sili delavstvo slab normalni zaslužek in tako so se dogodili slučajji v Zagrebu in Splitu, da je delavstvo prostovoljno pristalo na šestnajsturni delovnik.

Predavatelj pokaže nato na preglednem diagramu gibanje nominalne

mezde,

izražene v dinarjih, gibanje cen najvažnejših življenjskih potrebščin in realne mezde, izražene v blagu, katerega si more delavec kupiti za svojo mezdo. In ta zadnja mezda, ki izraža kupno silo delavčeve mezde je merodajna za delavčevo gmotno stanje. Realna mezda je od prevrata sem polagoma rasla, zopet padla in nato ob l. 1923 ponovno zrasla, tako, da je gmotno stanje delavstva danes precej boljše, nego je bilo takoj po prevratu. Po prevratu je porabil delavec za prehrano dve tretini svoje mezde, danes pa porabi v isto svrhu samo še eno tretino svoje mezde.

Na žalost nimamo nobenih podatkov o uspešnosti, produktivnosti dela naših delavcev. Ti podatki bi bili zelo važni, ker bi na njihovi podlagi lahko postavili razmerje med produktivnostjo dela in mezdo. Od tega razmerja je namreč predvsem odvisna konkurenčna zmožnost naše industrije napram ino-

Položaj delavstva v Jugoslaviji.

Nezdržne socialno-higijenske razmere. — Prekoračenje osemurnega delavnika. — Mezde pred vojno in po vojni.

Prošlo soboto je v okvirju zelo agilnega društva »Soče« predaval o gornjem vprašanju univ. prof. g. dr. Bilimović. Predavatelj, ki je priznan strokovnjak na polju narodnega gospodarstva, je v kratkih potezah in poljudni obliki orisal vse važnejše točke delavskega vprašanja v Jugoslaviji. Iz predavanja povzemamo:

Položaj delavstva je treba skrbno proučavati in raziskovati. In na osnovi rezultatov tega proučavanja in raziskovanja, je treba reševati socialna vprašanja. Za to proučavanje so nam danes na razpolago letna poročila inšpekcije dela od l. 1920 do l. 1924. Na osnovi tega gradiva se že da približno narisati današnji položaj našega delavstva.

Organi inšpekcije dela

so nadzorovali l. 1920 okoli 1100 obratov. To število se je leto za letom večalo in je doseglo l. 1924 8150 obratov, ki so stalno pod nadzorstvom kontrolnih organov. Število delavcev, ki je bilo zaposlenih v nadzorovanih obratih, je znašalo l. 1920 36.000, l. 1924 pa že 175.000. Če primerjamo to število s številom l. 1924 zavarovanega delavstva, ki znaša po statistiki delavskih zavarovalnic 459.000, potem vidimo, da so kontrolni organi inšpekcije dela nadzorovali podjetja, v katerih je zaposleno 38 odstotkov celokupnega zavarovanega delavstva. V istem razmerju kot število nadzorovanih podjetij je rastlo tudi število intervencij s strani inšpekcije dela. L. 1920 so kontrolni organi intervenirali v 2000 slučajih, leta 1924 pa že v 15.700 slučajih.

Naj podamo nekaj karakterizacij

o zdravstvenih, higijenskih in splošnih socialnih pogojih v naših podjetjih.

Soglasno poročajo vse krajevne inšpekcije dela v državi, da so ti pogoji v veliki meri nezadovoljivi in da je zdravje našega delavstva vsled tega resno ogroževano. Najslabše je v tem oziru v okraju Skoplje. V Beogradu ni med 828. podjetji, ki stoje pod nadzorstvom inšpekcije dela, niti 50 takih, v katerih bi se tla temeljito očistila vsaj vsak teden enkrat. Inšpekcija dela v Vel. Bečkerekuro poroča, da komaj 40 odstotkov vseh tamošnjih podjetij odgovarja najprimitivnejšim socialno-higijenskim zahtevam. V Ljubljani je v tem oziru najslabše pri usnjarski industriji in obrti in inšpekcija dela je bila prisiljena, da je iz tega vzroka obratovanje enega podjetja začasno ustavila. Posebna pomanjkljivost se kaže v vseh krajih naše države pri ventilaciji, zračenju. Posledica tega je tuberkuloza med delavstvom in pri tem ne smemo prezeti, da velik odstotek našega prebivalstva boluje ali pa se vsaj nagiba k jetiki. Pomanjkljivo zračenje v zvezi s prahom, ki je deloma posledica tega slabega zračenja, deloma pa pomanjkljivega čiščenja, povzroča poleg jetike tudi razne bolezni v grlu, katerim poleg zlasti v tovarnah zaposleni mladoletni delavci.

Tem nedostatkom se pridružuje, posebno v mestih,

stanovanjska beda.

Delavci so primorani prebivati in prenočevati stisnjeni v majhnih prostorih. Številke, ki jih navajajo v tem pogledu statistike, so naravnost strašne. Dognani so slučajji, da so pekarnice služile poleg mesenju in peki kruha tudi za spalnice delavskim pomočnikom in vajencem. Tudi je znano, da v mnogih slučajih služijo delavcem za posteljo enostavno delavne mize, za katerimi delajo čez dan.

Podjetniki pravijo, da izboljšanje socialno-higijenskih predpisov ovira

težka gospodarska kriza,

ki duši našo industrijo, trgovino in obrt. Ta trditev je deloma upravičena in iz tega obzira so kontrolni organi inšpekcije dela v Vojvodini omilili svoje zahteve po izboljšanju na minimum. Toda kljub temu je prejelo ministristvo za socialno skrb celo vrsto pritožb, češ da niti teh minimalnih zahtev pri današnji krizi ni mogoče izpolniti. Preureditev je v resnici težka posebno pri malih obrtih, ki ne razpolagajo z velikim obratnim in rezervnim kapitalom, toda to vseeno ne opravičuje zavlačevanja izpolnitve vsaj najnujnejših socialno-higijenskih zahtev. Ker zakaj naj bi sedanjo gospodarsko krizo plačevali samo delavci in to z najdražjim, kar imajo, s svojim zdravjem.

Poleg podjetij, ki kažejo vse zgoraj opisane nedostatke, pa imamo tudi

vzorno urejena, moderna podjetja

in v teh je delo uspešnejše, nego v nezdravih obratih. Že znani socialni reformator Robert Owen je v predilnicah in tkalnicah v New Lanarku dejansko dokazal, da izboljšanje socialnih razmer delavstva povečava in pospešuje produkcijo. To dejstvo dokazuje tudi nebroj drugih primerov. Tudi mi ne smemo pozabljati, da nehygienske razmere v obratih in izven njih v delavskem življenju oslabljajo in nižajo delavčovo delovno moč, da mu jemljejo veselje do dela in vžigajo v njem sovraštvo do podjetnika, kapitalista in do sedanjega družabnega reda sploh. Upirati se izboljšanju socialno-higijenskih pogojev v obratih in socialnih razmer delavstva sploh pomenja vsled tega kratkovidnost, ki se mora bridko maščevati prav nad samimi podjetniki.

Tudi

varnostne naprave v naših podjetjih

niso dovoljne. Delavske nezgode zahtevajo pri nas letno 6—7000 žrtev, medtem 150 do 200 s smrtnim izidom. Največ nesreč se pripeti v lesni industriji in vedno se ponavljajo vesti o nezgodah pri cirkularnih žagah. Varnostnim napravam je treba posvetiti torej vso pozornost in jih upeljati v taki obliki, da bo vsaka nezgoda po možnosti izključena.

Premalo se pazi tudi na upoštevanje zakonitih odredb

glede zaposlovanja mladoletnih delavcev in žensk

zemski industriji, njen razvoj in obstoj. Od tega razmerja je tudi odvisno, kako lahko ali kako težko nosi industrija socialna bremena. Čim uspešnejše je delavčevo delo, toliko boljše torej i za podjetnika i za delavca. Usoda socialnega napredka je torej deloma tudi v rokah delavstva samega. Ignoriranje tega dejstva s strani delavstva bi pomenilo usodno zmoto. Dasi pa se je realna mezda od l. 1923 znatno dvignila, pa je še vedno nizka in je naše delavstvo v tem pogledu precej na slabšem, kot pa delavstvo v drugih državah.

Na osnovi diagrama je predavatelj nato pokazal razmerje med sedanjo in predvojno

mezdo pri nas in v nekaterih drugih državah. Delavec v Zedinjenih državah severoameriških zasluži danes 153% svoje predvojne mezde, torej več kakor za polovico več. Razmerje med povojno in predvojno mezdo v drugih državah je sledeče: v Češkoslovaški republiki in Italiji 114%, v Angliji 107%, v Franciji 101%, v Avstriji 100% (mezda je prav toliko, kolikršna je bila pred vojno), v Nemčiji 88% in v Sloveniji 84%. Slovenski delavec zasluži danes torej le 84 odstotkov tega, kar je zaslužil pred vojno. Ker so od julija l. 1925 cene živlom nekoliko padle, se je število 84 nekoliko dvignilo.

vidim vedno živo resnico prav pred sabo, ni nikakor sovraštvo ali morda le brezbriznost napram enako bednim ljudem ob severnih rekah. Tudi te bedne ljudi, združene v druge narode, mora objeti ta ljubezen, kot etična lastnost, toda ta ljubezen mora biti le samo čustvena, srčna, dočim mora biti ljubezen do najbližjih ljudi realno, ustvarjalna. Pomoč je mogoče nuditi predvsem svoji najbližji okolici. In tako mora tudi biti. Točka, v katero se moramo opreti, da dvignemo svet iz tečajev sedanjega materialističnega družabnega reda, mora biti poleg naše lastne reformacije v srcu in umu, le narod in družina. — Vesoljnost, vsenarodnost ali internacionalnost mora slediti le etični gospodarski in socialni preroditvi posameznih narodov.

Hočemo ločeno korakati in skupno udarjati.

Zahtevamo obstoj lastnega naroda, ki naj koraka ločeno sicer, toda vedno pripravljen, da v bitkah, v katerih se bije skupni boj za skupne dobrine vseh narodov, skupno udarja. Ne negiranje naroda in narodnosti, njegovo afirmacijo hočemo, ker s tem ne izključujemo internacionalizma, predvsem ne etičnega, pa tudi ne realnega, kadar je treba skupno udarjati za skupne ideale. Vodeno fraziranje se mi zdi, ako kdo objema

Zakaj smo narodni?

Točka, v katero se moramo opreti, da dvignemo svet iz tečajev sedanjega materialističnega družabnega reda, mora biti poleg naše lastne reformacije v srcu in umu, narod in družina.

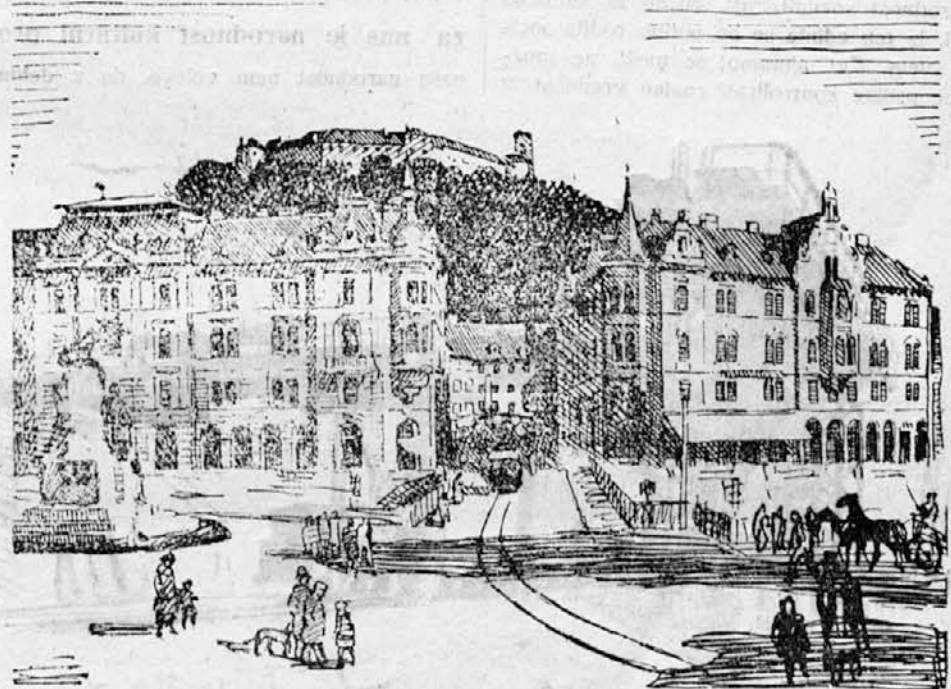
Socialna sestava našega naroda nam pravi, da smo narod malih ljudi, malih eksistenc. Med posameznimi sloji v narodu ni globokih socialnih in gospodarskih razlik, kakršne poznajo Amerika, Anglija in dr. Naš življenjski standart je niveliziran na črti revnega, skromnega življenja. Uradnik, delavec, kmet, obrtnik, trgovec vsi s skrbjo mislijo na to, kaj bo v skladi opoldan, kaj bo z obleko in šolskimi potrebščinami za otroke. Vse tarejo iste težke skrbi. Eden je po naravi nagnen, da jih občuti bolj in jih zunanje kaže, drugi jih nosi tiho in udano. So sicer med nami tudi socialno visoko stoječe skupine, ki so po svoji miselnosti povzdigi naroda nevarne, toda to število ni tako, da bi mogli govoriti, da so pri nas doma velike socialne diferenciacije.

Pogled na ta

bedni narod,

ki dela in trpi od jutra do noči v srcu pravega etičnega socialista vzbudi čut usmiljenja, zavest, da se narodu godi krivica; ki ni v skladu z našimi nazori o humanosti, pravičnosti in poštenosti. To notranje doživetje bi jaz imenoval **etično narodnost, narodno socialnost**. Narodnost je za me ljubezen do ljudi, ki žive in trpe okoli mene in ki po svojih skupnih lastnostih nosijo kumulativni naziv narod. Zame so pa naša socialna vprašanja predvsem narodna vprašanja ali recimo vprašanja množice ljudi, ki biva okoli mene. Ker sem iz te množice, iz tega naroda izšel sam in

nosim v svojih žilah njegovo kri in v svojem srcu njegovo dobro ljubezen, ne morem zaklicati svoji krvi: Stoj! in svojemu srcu ne prepovedati biti. Ta ljubezen, ta tesna notranja vez z narodom okoli mene, katerega gledam iz dneva v dan in

Ljubljana.

Rudolf Juvan.

Naš strokovni pokret.

Kdo bi si mislil, da je poteklo že 18 let, odkar smo ustanovili prvo narodno delavsko strokovno organizacijo. Danes se mi oglašajo spomini na vse one čase, ko smo orali ledino, na vse one težke, pa vendar tako lepe dni, ko smo zbirali prve bojevnike našega gibanja. Koliko dobre volje je bilo treba, požrtvovalnosti in energije, da smo izvedli akcijo, ki smo jo začeli. Brez žrtev ni uspehov in brez dela ni zmage. Tega gesla smo se zavedali ob ustanovitvi in tudi pozneje; zato smo dosegli že marsikak lep uspeh.

Leta 1907 so v Trstu poлагali temelje

narodni delavski organizaciji.

Tovariši Škrjanec, Jaklič, Buion in dr. so bili oni pionirji, ki so delo pričeli ob vsestranski podpori dr. Rybača in dr. Mandiča. Delavstvo v Trstu je imelo priliko prepričati se na lastni koži, da smo bili Slovenci v internacionalnih organizacijah vedno zapostavljeni za Italijani in Nemci. Na shodih se je večinoma govorilo italijanski ali nemški. V tem oziru so grešili veliko celo slovenski voditelji socialne demokracije. Slovenci, ki smo tvorili večino delavstva v Trstu, naj bi po mnenju internacionalcev ponižno molčali in tvo-

rili samo maso, ki bi bila godna za poitalijančenje in ponemčenje. Vsa boljša mesta so bila zasedena po tujcih, naš slovenski delavec je smel opravljati le najtežja in najslabše plačana dela. Prišlo je celo tako daleč, da so oficijelni zastopniki socialne demokracije zagovarjali »Lego nazionale« in »Schulverein« ter nastopali proti slovenski Ciril-Metodovi šoli. Posledica tega je bila, da so slovenski delavci dali duška svojim notranjim čutom in da je spontano izbruhnil odpor proti socialni demokraciji. Ustanovili so NDO in po enoletnem obstoju je bila ta organizacija ena najmočnejših in važen faktor v delavskem gibanju. Od začetka so se združevale v NDO vse delavske kategorije, kasneje pa so si železničarji ustanovili lastno organizacijo

»Zvezo jugoslovanskih železničarjev«,

ki je roko v roki korakala s svojo matico NDO.

Val tega gibanja je prišel tudi v Ljubljano. Tudi v Ljubljani smo živeli podobno življenje, kakor v Trstu. Povečini smo imeli internacionalne delavske organizacije ter se je na sestankih in shodih govorilo predvsem nemški. Prihajali so razni sodruzi iz Gradca in Dunaja ter v nemški tuji besedi zagovarjali internacionalno, ki pa je bila v resnici nemška. Vsaj po njeni ideologiji in po njenem praktičnem izvajanju se je to jasno

videfo. Spominjam se nešteti shodov socialne demokracije, ki so se vršili v ljubljanski nemški kazini, če pa so se vršili drugje, je tudi tam prevladovala nemščina. Ni čuda, da je pod takimi razmerami ustanovil dr. Krek krščansko socialno organizacijo in da smo nekaj let kasneje tudi mi pričeli propagando med narodnim delavstvom za podobno organizacijo, kakor je bila v Trstu.

Leta 1908 smo imeli

ustanovno zborovanje NDO v Ljubljani

ter je število članstva naraslo precej nad 1000. Pri tej priliki naj omenim prizor, ki se je prigodil ob septembarskih dogodkih v Ljubljani. Na predvečer padlih žrtev smo imeli v salonu gostilne pri »Levu« članski sestanek NDO, na katerega so pridrveli avstrijski dragonci z golimi sabljami in pijani Koslerjevega piva. Nastala je silna panika; dragonci so vpili, da smo »izdajalci« in »windische Hunde« in podobno, ter se s sabljami dejansko lotili posameznih zborovalcev. Trije zborovalci so bili precej nevarno ranjeni. Dragonci so zasledovali celo naše bežeče tovariše, ker se je pač vsakdo umaknil, kamor mu je najbolj kazalo. Pijana dragonska družal je popolnoma ponorela in gorje onemu, ki bi jim prišel v roke. Tudi jaz sem jo ubral preko dvorišča in za menoj dva dragonca. Šele ob prelazu na Dunajski cesti

celi svet in ustvarja dolge enotne fronte od Severnega do Egejskega morja, ko je še male edince tako težko voditi. Dejstvo, da naj bo edinica enota zase, še ne izključuje možnosti enote vseh edinic.

Brez ljubezni do ljudstva ni ne socijalizma,

ne socijalnosti. Socijalizem brez ljubezni je le vada na trnku, goljufanje in demagoško varanje v lastne osebne koristi. Ljudstvo je žejno socijalizma; kdor mu ga ponuja brez globoke notranje ljubezni, se mi zdi podoben brezsrčnežu, ki pred lačna usta drži skledo, pa jo vedno tako odmika, da lačni ne more nikdar iz nje zajeti. V slepem upanju pa kljub temu sledi vedno sledi. Ko priznamo potrebo ljubezni do ljudstva, smo s tem priznali potrebo ljudskosti in ker tvori to ljudstvo v svoji skupnosti narod, moramo dosledno priznati tudi potrebo narodnosti. Gora se prevrta od ene ali druge strani, ali od obeh naenkrat, nikdar pa ne na vseh posameznih točkah naenkrat. Človeštvo bo doživelo prerojenje s prerojenjem narodov, nikdar pa ne naenkrat in istočasno. Zato mora biti naše prerojevalno delo osredotočeno na narod, da to točko pod svojimi nogami utrdimo in da bomo najprej trdo stali, preden bomo svoje delovanje internacionalizirali. Najprej treba našo lastno narodnost socijalizirati, etično in kulturno izpopolniti, iz teh edinic se bo potem rodila socijalizacija sveta. Ker nimamo ne moči, ne možnosti in ne prilike kontrolirati realno vrednost in

resničnost napredujoče socijalizacije tujih narodnosti, ker te ne moremo praktično preizkusiti z ozirom na njeno odkritosrčnost, moramo, da varujemo lastne socijalizacijske uspehe, svojo narodnost tudi braniti in biti pripravljeni, da vsak napad odbijemo. Svet je goljufiv in materijalističen, s svojo morebitno internacionalnostjo ne bi na tem prav nič spremenili. Svet je tudi nezaupljiv. Saj vidimo, da nihče noče razorožiti naprej, brez drugih. In zakaj bi morali mi zaupati, da bodo n. pr. Nemci, ako mi svojo narodnost negiramo, priznali nam vse narodne pravice. Ali nas ne bi kljub internacionalizmu, t. j. da je naš narod ravno toliko vreden in upravičen do življenja, kakor nemški, lepega dne gospodarsko zasužnjili. — Socijaldemokrati sami v internacionalizmu ne verujejo. Zakaj obstojata na Češkem dve socijaldemokratični stranki: češka in nemška? Kljub temu, da po svojem programu ena in druga ne poznate narodov in narodnosti, obstojati samostojno. Zakaj? Samo za to, ker so v eni organizirani Nemci, v drugi Čehi! Vsaka hoče s samostojnostjo varovati narodne koristi. To je edina resnica, ki sicer ne bo izgovorjena ali priznana, ki pa leži globoko v srcu in nezavestno v polni meri deluje.

Ako mi smatramo le narod za Arhimedovo točko, potem moramo takoj tudi poudariti:

za nas je narodnost kulturni program;

naša narodnost nam veleva, da z delom, ne z

navduševanjem, narodnim mučeništvom, narod kulturno poglobimo in ga vsposabljam, da bo z novo resnično kulturo pripravil pot gospodarskemu socijalizmu. Vsebina naše narodnosti mora biti delo. Delo pa mora spremljati navdušenje, požrtvovalnost, vztrajnost, nesebičnost.

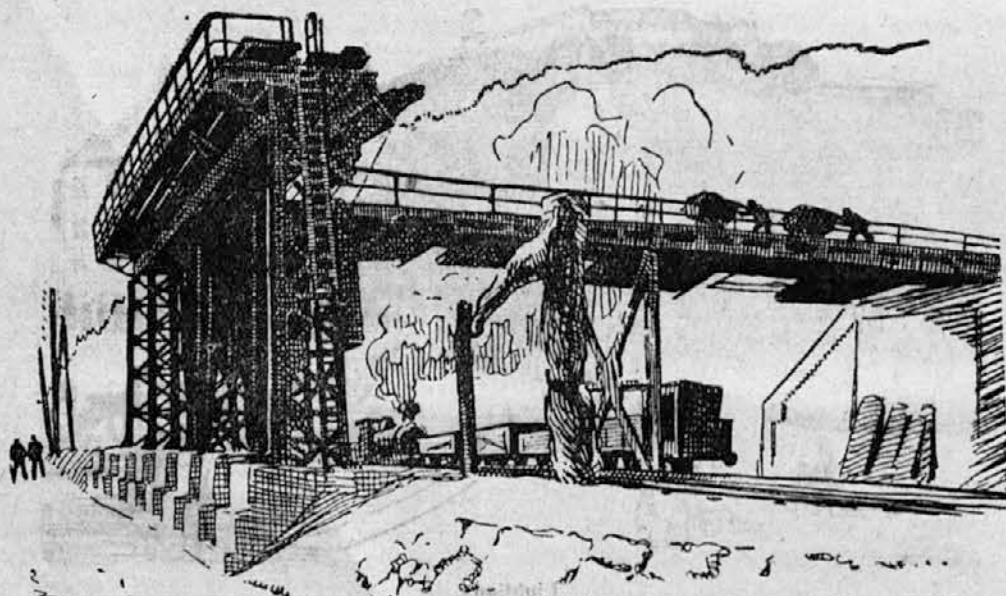
Brez navdušenja ni napredka. Navdušenje mora veljati tistemu, za katerega delam. Uspeh dela me mora moralno dvigati in mi dajati tiho zadovoljstvo. To v zunanje vidni formi izražam morda v tem, da branim n. pr. kulturnost svojega naroda, katero nekdo odreka. S tem nisem postal šovinist. Ako žrtvujem za slovensko šolo, imam zavest, da storim kulturno delo, ne da sem šovinist. To je povsem isto delo, ako delavca sam naučim brati in pisati — recimo slovensko, ako je Slovenec, ali nemško, ako je Nемеc. Meni ni pomljivo, zakaj socijal-demokrat ne more biti član Ciril-Methodove družbe. Ali misli, da bo z zatvoritvijo slovenskega šolskega vrta v Trstu koristil socijalizmu? Nasprotno. Ali, zakaj bi socijal-demokrat ne smel sodelovati pri organizacijah, ki imajo namen naše izseljence dvigati kulturno in jih ohraniti svoji narodnosti. To niso nikake zabave buržujev, tako delo spada te kulturnim nalogam.

Za nas ni narodnost sentimentalnost ali romantična boleznost,

narodnost je nam istovetna s socijalizmom

in socijalno kulturo. Mi se zavedamo, da delavca ne smemo iztrgati iz naroda in ga priključiti raje nemškemu delavcu; v tem trenutku bi propadal moralno in gospodarsko.

Mi v internacionalizmu ne verujemo. Naše fabrike imajo za predelavce Nemce, naš človek je manj. Ni vrag, da Nемеc pri nas ne bo trdil, da je nemški nacionalist, on bo trdil, da je internacionalist. S tem se hoče samo pozicijo utrditi. Tudi rad pomaga, da se delavci internacionalno organizirajo, ter mu je ljubša okolica narodno mlačnih delavcev, kakor narodno zavednih. Narodno zavedni delavci bi mu mogli postati nevarni. Zato ni slučaj, da nemški kapital narodnedelavske organizacije muči in jih v razvoju ovira. Nemški kapitalist ima pri nas raje internacionalno, kakor narodno-delavsko organizacijo. Kot kapitalist najbrže iz kapitalističnih nacionalističnih-nemških razlogov. — Naš delavec naj pa take pojave s svojo narodno mlačnostjo podpira? Prepričan sem, da bi Trb. prem. družba pri močni in borbeni narodni delavski organizaciji vse drugače zacvilila. — Tako pa pozna ta kaos in se ji ni bati.

Trbovlje. (Separacija.)

sta se nasledovalca vrnila. Prišedši domov, tudi žene nisem našel doma. Doživela je isti večer podobne stvari. Naslednji dan so padle septemberske žrtve. Ta dogodek je našo voljo po narodni delavski organizaciji še bolj podžgal in septemberski dogodki so odprli marsikomu oči, da se je naši akciji pridružil.

Po občnem zboru NDO smo šli s podvojeno silo na delo, predvsem smo organizirali mladino.

Mladinska organizacija NDO

je štela blizu 400 članov. Vršila so se redna predavanja, imeli smo izboren gledališki oder (iz katerega je izšel marsikateri dober igralec), tamburaški zbor je štel 40 članov, poskrbljeno pa je tudi bilo za primerno razvedrilo mladini. Ko smo dobili prostore v bivšem vojaškem oskrbovališču, kjer stoji sedaj palača Kreditne banke, se je mladinski pokret prav lepo razširil.

Pričeli smo z izvrševanjem raznih strokovnih akcij. Prvi štrajk uslužbencev ljubljanske cestne električne železnice, ki je prav dobro uspel, je bil naše delo. Članarina je znašala takrat tedensko 20 vinarjev. Organizacija se je prav lepo razvijala, vendar ni dosegla viška, ker so to preprečile avstrijske oblasti. Na Češkem so med tem časom vodili mladi narodni socijalisti veliko protimilitaristično propagando. Bilo jih je več obsojenih,

med njimi voditelji Špatny, Trnobranksy in Pulpan. Ker smo imeli že takrat zveze z bratsko češko narodno socijalno stranko, smo sklicali izreden občni zbor, na katerem je mladina

soglasno izrekla svoje simpatije češkim antimilitaristom.

Ta čin je dal avstrijski oblasti povod, da je bila NDO nekaj dni nato oblastveno razpuščena.

Kmalu nato sem se naselil v Opatiji, kjer sem ustanovil podružnico NDO, ki je imela kmalu nad 500 članov. Naslednje leto sem se zopet vrnil v Ljubljano ter pričel takoj akcijo za ustanovitev nove narodne strokovne organizacije. V nekaj mesecih smo že imeli ustanovni občni zbor

»Narodno socijalne Zveze«,

ki je imela v začetku svoje prostore v kleti Narodnega doma. Ustanavljali smo podružnice, pridobivali članstvo ter ustanovili mladinsko organizacijo

»Bratstvo«.

Leta 1913 smo sklicali veliki strokovni kongres, ki se je vršil v ljubljanskem Narodnem domu, ki je bil eden najlepših in po vsebini referatov eden najpopolnejših. Tržačani so prišli s posebnim vlakom in svojo godbo. V Mestnem domu

se je vršil velik shod, popoldne pa velika ljudska veselica na vrtu Narodnega doma. Na kongresu smo sklenili stvoriti

enotno fronto vseh narodnih strokovnih organizacij.

Preden pa smo mogli vse te sklepe izvršiti, je izbruhnila svetovna vojna. Naše organizacije so bile takrat v najlepšem razmahu ter smo imeli izdelan program, kako bomo izvedli enoten strokovni pokret. Takoj ob izbruhu vojne je bilo delovanje NSZ ustavljeno ter mi je policija odlok o ustavitvi dostavila kot vojaku na ljubljanskem gradu.

Šele leta 1917 se nam je zopet posrečilo obnoviti delovanje NSZ. Začetek je bil težak. Tekom vojne so nastale vrzeli, ki jih je bilo težko dopolniti. Koliko dobrih tovarišev je odšlo v večnost, kot žrtve vojne. Preselili smo se v nove lokale v Narodnem domu skupno z Zvezó jugoslovanskih železničarjev. NSZ se je lepo razvijala, v vsakem večjem kraju smo imeli podružnico. Delo je naraščalo, zato smo nastavili tajnika. Spomnili smo se na tov. Brandnerja, ki jo je med vojno dobro izvozil ter ga končno izsledili v Celovcu. Rad je prišel v Ljubljano ter kmalu prevzel tajništvo.

Socijalizem je praktična vsebina človečnosti in kulture. Ta vsebina mora biti najprvo realizirana na narodu.

»Narod je most k človečnosti.«

pravi Masaryk.

Narodnost negira le surova sebičnost, gnusen materijalizem. Toda kult materijalizma je bil zlo preteklih stoletij in je še današnjih. Plemenita sila

idealizma mora zmagati. Čim bolj bo ta plemenita sila napredovala tudi med delavstvom, tem bolj bo isto narodno in s tem na višji stopnji družabne morale in kulture. — Čim bolj smo revni, tem bolj mora biti naša narodna zavest plamteča, ker ta plamen bo edini zlasti tujemu kapitalu peroti prismodil.

Dokler so v državah okoli nas narodni, moramo biti tudi mi. Dr. J. Bohinjec.

Prvi majnik državnih nameščencev.

Prvega majnika napravljajo proletarijat svojo bilanco za preteklo leto. Ozrmo se tudi mi državni uslužbenci v preteklo leto in ugotovimo naša aktiva in pasiva. Z žalostjo moramo priznati, da četudi posežemo po vseh aktivah, to je po vseh dosedanjih uspehih od prevrata sem, da vsa ta aktiva ne odtehtajo pasive samo preteklega leta.

Edina aktivna točka od prevrata sem bi bila službena pragmatika, posebno za nekdanje srbske državne nameščence, če bi ne imela toliko nesocijalnih in nehumanih določb, in če bi ne bili vsi paragrafi tako nejasni in dvoumni, da jih vlada tolmači vedno le na škodo uslužbencev. Sicer bi nam pa pri sedanjih praksi vlade tudi najboljša pragmatika nič ne pomagala, zakaj, kar tej ali oni vladi ni všeč, izpremeni kratkoma s finančnim zakonom in poslabša to, kar je sklenil in odobril parlament. Bojim se, da bo zloglasni paragraf 234 služb. pragmatike o nestalnosti nameščencev, ki preneha s 1. septembrom t. l. veljati, še podaljšan, ker se za jesen zopet napovedujejo nove volitve. S tem paragrafom vladajoče stranke najbolj drže v šahu državne uslužbenice.

Med najžalostnejšimi točkami naše bilance je redukcija, ki jo izvaja vlada z brezprimerno brezobzirnostjo. Kar čez noč postavlja na cesto ne samo samce, temveč tudi družinske očete. Vsak gospodar mora odpoledati svojemu hlapcu službo vsaj 14 dni prej, le vladi tega ni treba. Pa, da bi se reduciralo res samo nesposobne in odviše ljudi in potem delalo z omejenim številom osebja, bi ne ugovarjali redukciji, če bi bila izvedena na pravičen in obziren način. Vemo pa, da je redukcija samo plašč, da vsaka nova vlada pomeče iz službe neljube ji ljudi in nastavi svoje protežirance.

Premeščanje, oziroma preganjanje usluž-

bencev iz političnih ozirih ob številnih izpremembah vlad, tvori prav težko pasivo ne samo za nas, temveč tudi za državo. Samo ob predzadnji izpremembi vlade je bilo premeščenih na tisoče učiteljev in drugih uradnikov, kar je veljalo državo ogromne milijone. Koliko pa trpi pri tem služba in koliko škode izvira iz tega za ljudstvo, za to se merodajni faktorji ne menijo. Mislim, da imamo že enajsto vlado in lahko smelo trdim, da bi bila stanovanjska kriza v naši državi že davno rešena, če bi se ta denar obrnil za zgradbo stanovanj.

Premeščanje nameščencev iz političnih ozirih upliva tudi zelo kvarno na značaj posameznikov, kajti če se hoče preganjanju iz-

ogniti, mora presedlavati iz ene stranke v drugo. Da bi pa stal nameščenelec izven političnih strank, bi bilo pa še slabše zanj, ker bi imel potem prav vse stranke proti sebi, tako pa ima vsaj ono stranko na svoji strani, kateri pripada. V prejšnjih časih nismo poznali dvojne garniture uradništva in je bil vsakdo v državni službi tako varen, kakor v Abrahamovem naročju, če ni sam zakrivil takega dejanja, da je bil odpuščen iz službe.

Na razliko plač, ki nam jo dolguje država še od leta 1923, zaman čakamo in kakor kaže, je tudi nikoli pričakali ne bomo.

Starim upokojevcem se še vedno ni predela kronski pokojnina v dinarsko. Nikdar niso mislili ti bedniki med najbednejšimi, da bodo morali za svoje zvesto in dolgoletno službovanje na svoja stara leta v pravem pomenu — stradati. Že med vojno so ti reveži največ trpeli, po vojni se je pa njih položaj še poslabšal.

Še tisto malo socijalnih točk službene pragmatike je vlada poslabšala s finančnim zakonom. Dobo za dosego pravice do osebne pokojnine nam je podaljšala od 10 na 15 let in v bolnicah nam je znatno omejila zasigurane pravice. Kje pa so naše organizacije? Zakaj ne nastopijo proti kršenju naših pridobljenih pravic?

Maribor. (Magistrat.)

Delo po svetovni vojni.

V tem času so bile soc. demokratične strokovne organizacije na višku in borba je bila huda. Vendar je bilo v nas dovolj življenske sile, zato smo napredovali, četudi polagoma. Socijalna gesla so vedno bolj užigala med delavstvom. Pojavlja se komunizem. Posledica tega je bil popolni razkroj v internacionalnih organizacijah. Mi smo vzdržali komunistično preizkušnjo ter je število članov naraščalo, četudi so nekateri odpadli. Naši shodi in sestanki so uspevali, četudi smo bili izpostavljeni največjemu preganjanju in nasilstvu. Spominjam se shodov na Jesenicah, v Trbovljah, Zagorju, Hrastniku in drugod, ko so nam komunisti razbili shode ter nas dejansko napadli. Vzdržali smo in danes lahko zborujemo povsod. Odločna volja je zmagala. Ni mogoče naštetih vseh akcij, ki so jih izvedle naše organizacije. Velika mezdana gibanja smo izvršili v vseh krajih in dosegli prav lepe uspehe. Kar niso dosegli kričavi demagogi, smo dosegli mi s pozitivnim delom. Uspehi pa bi bili gotovo še večji, če bi bilo narodno delavstvo enotno. Politične borbe so posegle tudi v strokovne organizacije, vsled česar je bila enotna narodna organizacija onemogočena. Pojavljale so se razne nove skupine. Posledice so se kmalu pokazale. Večina delavstva je bila

neorganizirana. Delavstvo je vsled cepjenja postalo nezaupno ter stalo ob strani. Politične strasti so dosegale svoj višek.

Počasi je prihajalo spoznanje, internacionalne organizacije se skušajo konsolidirati. Istočasno pa se pojavlja želja delavstva po **enotni narodni strokovni organizaciji**. Volitve v Delavsko zbornico so prinesle vsaj to dobro, da smo napravili enotno strokovno listo, z malo izjemo nekega novega poizkusa od strani SKS. Uspeh skupnega nastopa je bil prav zadovoljiv. Splošna zahteva je bila, da se zopet vzpostavi enotna fronta. Sklicali smo zborovanje Unije in NSSZ. Ustanovila se je

Narodna strokovna Zveza

kot kooperativa obeh organizacij. Dobra volja je na obeh straneh in delavstvo je enotni nastop pozdravilo.

Kar smo storili, ni dovolj. Iti moramo naprej in napraviti trdno enotno fronto narodnega delavstva v eni organizaciji: Narodno strokovni Zvezi. Razmere, v katerih živimo, zahtevajo to, bedni položaj delavstva pa naravnost kriči in poziva na enotno skupno delo. Čas je, da se preneha z demagoškimi frazami, čas je, da rešimo pametno in stvarno vsa strokovna vprašanja. Vse pomisleke v stran. Imejmo pred očmi le dobrobit

najširših delavskih vrst, onih trpinov, ki za svoje težko delo ne dobijo drugega kot zaničevanje in prezir. S tem bomo tudi najbolje izvrševali svoje poslanstvo kot zagovorniki narodno strokovnega pokreta med našim delovnim ljudstvom.

18 let dela je za nami. Bilo je to 18 let preizkušenj, razočaranj, pa tudi veliko uspehov. Kar je bilo slabega, naj se popravi in kar je bilo dobrega, pa naj se spopolni. Naše delo ne sme biti omejeno le na Slovenijo. Organizacijo moramo razširiti tudi dolj na jug med brate Srbe in Hrvate. Naš cilj mora biti enotna velika fronta vsega narodnega jugoslovanskega delavstva.

Naša pot gre še naprej. Bratske stike, katere imamo z brati Čehi, z njih organizacijo »Česko Obec delniško« moramo ne samo obdržati, temveč jih še bolj poglobiti. A tudi z drugimi slovanskimi narodnimi organizacijami moramo dobiti stike, neizvzemši Rusije. Naš končni cilj mora biti ustanovitev velike

slovanske delavske vzajemnosti.

Zato na podrobno delo vsi, ki ste dobre volje, ki pošteno mislite in ki hočete našemu narodu dobro. Z delom do zmage! Preteklost naj nas uči, kako moramo delati v bodočnosti.

Pri odgovoru na to vprašanje pa zademo na najžalostnejšo in na najbolj sramotno pasivno točko naše stanovske in organizatorične zavesti. Naše organizacije životarijo samo še po imenu in to vsled nezavednosti članov. Vodstva organizacij so brez vsake moralne in materialne podpore svojih članov in je jasno, da tako slabotne ne morejo ničesar doseči. Nekaj papirnatih protestov ali osebnih intervencij, ki pa ostanejo brez vsakega pozitivnega uspeha, ker vlada prav dobro pozna naše trhle organizacije in našo neslogo.

Okoli 200.000 državnih nameščencev nas je. Kaj bi vse lahko dosegli s tako številno armado, če bi bila disciplinirana in bi se zavedala svoje moči! Podobni smo volu, ki ga

žene deček, udrihajoč s palico po njem. To bi se dečku slabo godilo, če bi bil vol pameten in bi se zavedal svoje moči.

Pravim, da bodo morali še hujši časi priti, da nas bo spametovalo in prisililo do sloge in pravega tovarištva. Da, pravo tovarištvo je popolnoma izginilo iz naših src. Grda zavist, ovaduštvo in politično sovraštvo je zavzelo naša srca. In to so glavni vzroki, ki so popolnoma razdeljali naše družabno življenje in naše organizacije.

Tovariši! Prekvasimo našo notranjost. Naša srca naj se napolnijo s pravo bratsko ljubeznijo in stanovsko zavestjo, da bo tudi nam vzevetel lepši in veselejši mesec maj!

Karl Urbančič.

Delavčeva kultura.

Socijalizacija je predvsem moralni problem. — Brez kulture ni socijalizma. — Ustvarimo novega človeka.

Pogosto čitamo: delavstvo je treba dvigniti kulturno. V resolucijah imamo navado, da nikdar ne pozabimo na kulturni razvoj delavstva. — Ako govorimo o političnih in gospodarskih pravicah in zahtevah, k njim kar avtomatično pridružujemo še kulturne pravice in zahteve.

Ne vemo, ako smo si v splošnem vedno na jasnem, kaj si predstavljamo pod kulturo delavca ali delavskega razreda.

Kaj je kultura?

O tem pojmu ni jasnosti in mu vsakdo daje drugo vsebino. Mnogi tako, kakor je to v skladu z njegovimi drugimi tendencami ali nameni. O kulturnih vprašanjih so napisane cele knjige in polje je že tako razorano, da je brazde, po katerih naj hodimo, komaj videti. Toda mislimo, da je pojem kulture možno jasno in nedvoumno označiti prav v kratkih besedah, ki naj prikažejo bistvo moderne kulture. Mi bi kulturo istovetili z moralno in etično popolnostjo človeka in z razvitim socijalnim čutenjem, ki je v nasprotju z materialističnim udejstvovanjem človeka. V spominu nam je izrek nekega francoskega pisatelja, ki narodu, ki gleda na vogalih in križiščih svojih cest berače in pohablence, odreka vsako kulturo, odnosno mu prizna le manjvredno kulturo. Ako

to bistvo kulture osvojimo in ji v kritje svojih nečednih hotenj in stremljenj ne priznamo drugačne vsebine, ne moremo več ločiti

med umsko in srčno kulturo,

med kulturo naših možgan in naše notranjosti. Mislimo, da more kultura biti le v naši notranjosti, v našem človekovem notranjem ustvarjenju. Umska kultura je učenost, znanje, ni pa to notranje živetje, notranje prepričanje, ki naj vodi naše udejstvovanje po potih morale in etičnih načel. Umska kultura more biti tudi velika nekultura, kajti tudi že zelo učeni ljudje, katerim ne moremo odrekati umske »kulture« so zagrešili največje kulturne grehe. — Nemški narod, pravijo splošno, da je visoko kulturn. To je kultura uma, civilizacija, ki ni pomišljala v svetovni vojni zagrešiti največja grozodejstva, — o katerih smo bili vsi prepričani, da nimajo s kulturo ničesar skupnega, torej jih tudi ni mogel zagrešiti kulturn človek ali narod. Večjo kulturo ima človek, ki ne zna brati in ne pisati in tudi o zvezdah ali drugih nebesnih telesih ne ve ničesar, pa ima v svoji notranjosti zavest, da so taka dejanja obsojanja vredna in nevredna človeka.

S temi mislimi domnevamo, da smo kratko označili bistvo kulture. — Če pa je to bistvo kul-

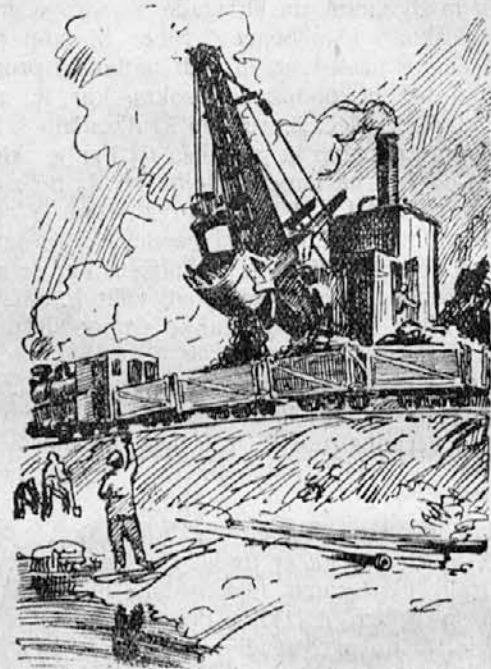
ture, ki mora biti lastno vsakemu kulturnemu človeku, ne moremo govoriti o posebni delavčevi kulturi, bo marsikdo pomislil. Ta pomislek gotovo ni neutemeljen. Tudi delavec je človek in kot tak enak drugim. Njegova kultura je enaka kulturi drugih.

Pa vendar imamo pri danih prilikah vzroka dovolj, da moremo in moramo govoriti tudi o posebni delavčevi kulturi, odnosno o potrebi posebne kulture našega delavca. Ne bomo govorili o dolžnostih delavca napram narodni kulturi, ki je le del splošne kulture in gojena na posebnem vrtu in zalivana z domačo narodno vodo.

Delavec ima biti nosilec bodočega, pravičnejšega družabnega reda.

Današnji družabni red je plod današnje kulture in kulture preteklih stoletij, bodoči družabni red pa mora sloneti na boljši kulturi, ako noče biti samo pojav, ki pride in mine. Kdor hoče imeti to bodočnost, se mora nanjo pripravljati z novo, popolnejšo kulturo.

Mi vemo, da mora politični svobodi slediti gospodarska svoboda posameznika. Današnji gospodarski ustroj sloni na izkoriščanju socijalno

Trbovlje. (Dnevni kop z bagerjem.)

Nekaj o Ivanu Cankarju.

Marsikoga bo gotovo zanimalo, kakšen je bil Ivan Cankar kot človek v svojem vsakdanjem življenju. Ni moj namen, podajati morda celotne slike ali celo študije o tem našem duševnem velikanu, pač pa par drobcev, ki utegnejo, dasi neznačajni, zanimati naše čitatelje.

Gotovo je, da vsak duševni velikani živi v spominu tistih, ki so ga osebno poznali in prišli z njim kakorkoli v stik, v najrazličnejših odsevih; kajti slika, ki nam ostane v spominu, je odvisna od najrazličnejših prilik, v kakršnih smo dotičnega spoznali. Zapletel bi se predaleč, ako bi jih hotel naštevati. Zato raje takoj povem, kakšen je ostal Ivan Cankar kot človek v mojem spominu.

Včasih razposajen, včasih piker in rezek, včasih pa nekam zamišljen je prišel v družbo. Govoril je o vsem mogočen: o svojem romanju po svetu, o dijaških letih, zlasti rad pa o svojem življenju na Dunaju. Izza tistih dni je posebno z veseljem rad naglasil, da je bil on — Slovenec — prvi, ki je v leposlovnih oblikah opisal življenje — Čehov na Dunaju. Poleg te zavesti ga je vezal na Dunaj spomin na ljubezen; kadar je govoril Cankar o tej, je bil tako mehak in nežen, da človek skoro ne bi bil mogel misliti, da more biti tako mehak tisti Cankar, ki je brezobzirno in neusmiljeno vihtel bič svoje satire na slovensko gnilobo. Še zadnja leta svojega življenja, ko so nastajale njegove »Podobe iz sanj«, je včasih

rad govoril o romanu, ki ga je hotel napisati in postaviti v njem spomenik svoji mladi ljubezni. Žal, ga je objela smrt, preden je mogel izvršiti ta svoj načrt.

✓ Mlade ljudi je zbiral okrog sebe kakor koklja piščeta. Kdor je prišel mlad in brez predsodkov k njemu, je bil gotovo trajno navezan nanj; kajti Cankar je znal sprejeti človeka tako pri srčno in po domače, da ga je moral osvojiti in premagati. Brez ceremonij in brez uvodov je vprašal: »Fantje, kaj boste jedli in kaj boste pili?« In naenkrat je bil razgovor v polnem teku. Pred poslušalca je pričaral prijetno, pestro panoramo: zdaj tip delavca, zdaj tega ali onega književnika, zlasti pogosto pesnika Dragotina Ketteja, potem par napihnjenih korifej pa politične boje, kulturne struje in tekme, pa zopet slike iz življenja: Ljubljana-Dunaj-Vrhnika-Slavonija, vse v takem redu in na tak način, da je človek kar srkal vase njegovo besedo.

Sovražiti, tako v tistem pravem, nizkotnem pomenu sovraštva, Cankar menda sploh ni poznal. Kadar je bičal, je najbolj bolelo njega samega. Edino, kar mu je bilo res do dna zoprno v življenju, je bila omejenost, tista plehka duševna plitkost, ki se ziblje v zadovoljstvu lastne neumnosti iz dneva v dan brez vsakršnega vzvalovanja. Kadar je naletel na kaj takega, ga je kar streslo. Nasprotno pa je ljubil in cenil talent. Kjer je videl le iskrico talenta, se je razveselil in se za dotičnega zavzel. Dajal je nasvete, učil

in rad zastavil po potrebi tudi svojo besedo, ki je seveda o pravem času in na pravem mestu dokaj zalegla. Tako je marsikak »mladi« stopil v literaturo takorekoč čez noč v spremstvu Cankarjeve roke...

Resnico je povedal vsakomur v obraz, pa najsi si je s tem nakopal še tako sovraštvo. V tem oziru je bil tako brezobziren, da se ni ustavil ne pred naslovom, ne pred paragrafom. Mnogo jih je še danes med nami, ki se z jedkostjo spominjajo Ivana Cankarja samo zato, ker jim je večkrat zalučal resnico v brk...

S posebno ljubeznijo se je spominjal svojega učitelja in dobrotnika, Fr. Levca. Kadar je govoril o njem, je bilo to pripovedovanje topla pesem, ki je človeka presunila in prevzela s svojo iskrenostjo. — — —

Napisal sem par potez o Cankarju-človeku. Kakor mi vsi, je imel tudi on i svoje senčne strani. Teh ne bom omenjal, ker se mi zdi, da niso bile zanj bistvene in za njegov značaj važne, ampak samo plod razmer, v kakršnih je moral živeti ta naš — morda največji — duh. Kajti v gnilobi, ki se je takrat pretakala po slovenski zemlji in ki je še danes ni zmanjkalo, bi se moral navzeti slabosti celo sam — Bog.

ZAHTEVAJTE POVŠOD „NOVO PRAVDO“!

šibkejših in potom nameznega sistema drži produktivne sile v stalni odvisnosti in gospodarski nevarnosti. Naša težnja gre za gospodarsko osvoboditvijo človeka, da iz objekta postane subjekt gospodarske produkcije, enakovreden činitelj v ustvarjanju. Mi vemo, da mora delavec z vso svojo umsko in telesno silo sodelovati na gospodarskem življenju in da mora postati soodgovoren na uspešnem razvoju boljšega gospodarstva. Mi hočemo boljše gospodarstvo, ker vemo, da v življenju zmaguje le ono, kar je boljše. Mi hočemo višjo produktivnost, katere nam sedanji gospodarski sistem ne more dati, zato ne, ker z neprestano gonjo po dobičku tira gospodarstvo v krize in povzroča brezposelnost.

Naš cilj je socijalizacija celoga gospodarstva

v tem smislu, da postane človek dela važen soodločujoč faktor pri celi produkciji, da ima na produkciji in uspehu dela ne samo materijelni, ampak tudi notranji etični interes.

Socijalizacija gospodarstva pa ni samo gospodarski problem naše bodočnosti, ampak predvsem tudi etični in kulturni. Samo moralno močno delavstvo bo ta problem rešilo. Samo delavstvo, ki je na višku prave etične kulture bo sposobno ustvariti tako socijalizacijo, ki bo v korist splošnosti in ne morda samo v korist producentov-delavcev ali konsumentov-delavcev. To bi pomenilo kapitalizem producentov, odnosno konsumentov. Socijalizacija gospodarstva pa bi to ne bila. Podreditev vsakega posameznega interesa koristmi celote bo odstranila zasebno lastnino. Vsa druga sredstva so demagoška. Zato je socijalizacija predvsem, kakor omenjeno, moralni problem in šele na to uspeh gospodarske ali politične moči. Kaj pomaga delavcu politična moč, ako bi iste ne mogel in ne znal uporabiti v splošno dobro. Delal bi isto, kar delajo s svojo politično in gospodarsko močjo sedanji kapitalisti.

Brez socijalizacije duš in notranjosti je socijalizacija produktivnih sredstev nemogoča.

V socijaliziranem gospodarstvu bo odločujoč samo moment vzajemnega altruizma, ki je edini sposoben likvidirati izkoriščanje. Socijalizacija stavi na delavstvo visoke zahteve. Ona od njega

zahteva popolno preroditev duše, njegovo lastno socijalizacijo. V socijaliziranem gospodarstvu bo delavec moral delati in se žrtvovati več, z ljubeznijo bo moral biti udan delu in napredku gospodarstva, ker bo v njem odločeval kot enakovreden in enako soodgovoren činitelj on sam.

Socijalizacija stavi na delavca, ki naj bo nositelj novega življenja velike zahteve. — Te zahteve more delavec uresničiti s povsem novo kulturo, ki mora biti globokejša, popolnejša od sedanje. Ali ne gre vzgoja našega delavca danes še vedno po potih, ki mu jih začrtava današnja materijalistična kultura? Kako naj tak delavec prevzame veliko poslanstvo, ki mu je daje bodočnost?

Kulturna vzgoja delavca gre napačno pot. Mesto k poplmenitvi njegove notranjosti, ga današnja kulturna vzgoja zavaja ravno k nasprotnemu. Mesto k treznemu študiju, znanstvenemu razmišljanju o temeljih in predpogojih bodoče družbe, je delavec zavajan v mreže demagoške nejasnosti, da s svojo taktiko ustvarja kaos in nejasnost v naziranjih o bodočem gospodarstvu.

Nekulturna brezvestnost

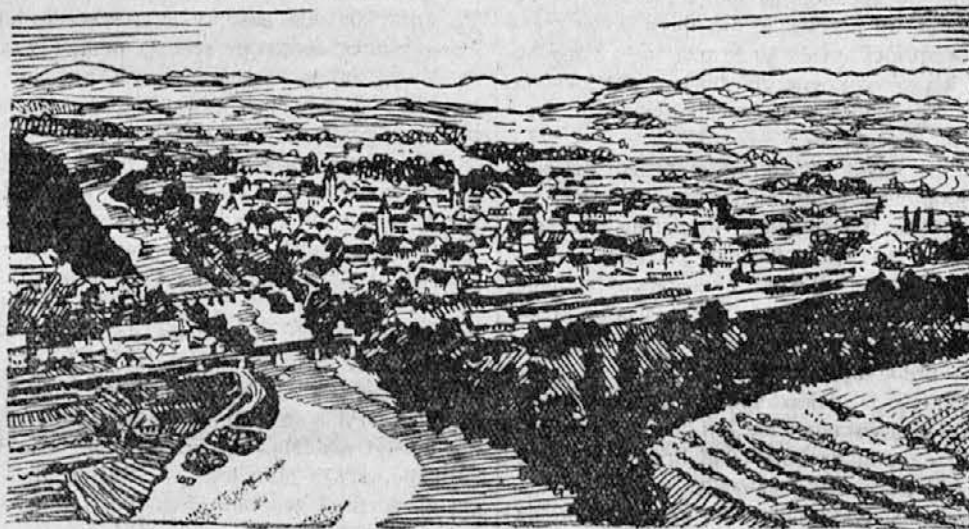
slika delavcu čudne iluzije o ureditvi bodočega gospodarstva, tako, da tudi delavec sam ne more spoznati potrebe po svoji kulturni in znanstveni poglobitvi in etični preroditvi. Kultura, ki jo da-

jemo našemu delavcu, pomaga vzdrževati sedanji družabni red, ki tako še dolgo ne bo dozorel, da se izživji. Bodoči družabni red mora sloneti samo na etični kulturi in ne na materijalistični. Da je naš delavec s celo svojo miselnostjo in dušo še daleč od tega, dokazuje predvsem že sama nesolidarnost, ki vlada med delavskimi strokovnimi organizacijami, njihove skrajno materijalistične borbene taktike. Socijalizem zahteva novih ljudi, popolnejših duš, drugače je neuresničljiv.

»Ali so naše duše zrele za socijalizem? Ali je duševno razpoloženje ljudskih vrst tako, da je sposobno biti socijalizirano, ne da bi nas pri tem obdajal strah, da uničimo vse?« Tako se v strahu in bojzani sprašuje Wilbrandt, navdušen borec za socijalizem.

Kakor ne zadošča za večno zveličanje samo beseda »Gospod, gospod«, tako tudi za gospodarsko osamosvojitvev ne zadošča samo beseda »socijalizem, socijalizem«.

Socijalizmu je potrebna nova kultura. K tej novi kulturi mora biti vzgojen naš delavec. Socijalizem je predvsem kulturni problem novega človeka. Kultura pa ni zadovoljno bahanje in ponašanje z umazanim ovratnikom. To zavaja v napačno miselnost in ni nič več kakor spekulacija na nizke instinkte.

Celje.

IVAN ALBREHT:

Črtica.

Kamor se ozre, se smeje solnce. Povsod klije iz zemlje... Drevje se je odelo v cvetje in zelenje in kakor pesem je to skrivnostno šelestenje, kadar se veter poigrava z listi in kaplja blagodejna rosa z lista na list. Oj, vse je tako praznično in svečano, kakor da hoče na ta način še bolj poostriiti in počrniti njegovo gorje.

Janez Lapuh je delal, pošteno in po ukazih je delal dannadan. Nikoli ni tarnal, da mu je prehudo, nikoli ne, da mu je težko. Lepega dne so mu pa rekli:

»Janez Lapuh, zdaj te ne rabimo več!«

Zamigetalo mu je pred očmi in se zavrtelo pred njim.

»Kako mislite, gospodje?«

Njegov obraz je bil zdajci bled in tako preplašen, da so se mu morali smejeti. Če mu povedo tako jasno, pa ne razume, ali ni to smešno?!

Janez Lapuh je stal kakor kup nesreče. Bil je še mlad, tako v tistih časih, ko začne človek sanjati o lastnem gnezdu.

»Gospodje,« je jecjal, »ali sem kaj zagrešil?«

Zagrešil? — Kdo mu je nekaj rekel to?! Ne rabijo ga, pa je! Ah je to kaj tako čudnega? Kaj naj počno, ako ni dela?

Zdaj je Janez Lapuh razumel. Vzel je knjižico, se priklonil in odšel. Noge so bile polne

svinca in kar zanašalo ga je, ko je stopal po blatni cesti.

Brez dela sem,« je povedal zvečer, ko sta se sešla z dekletom.

Minka se je prestrašila. Njene črne oči so se zameghile in kot otrok je zajokala.

»Kaj hočeva,« je skomizgnil Janez Lapuh. »Tebi je težko, meni ni lahko, ko te imam rad.« Ni bil vajen mehko, zato mu je bilo nerodno ob takem govorjenju.

Minka se je privila k njemu:

»Janez, kaj bo zdaj, kaj bo?«

Kaj bo? Poštena si, mlada, tebi bo lahko. Reciva si zbogom, kaj te bom zdaj vezal v svojo revščino! Bogve, kdaj se mi spet posreči priti do kruha...«

»Joj!« ga je prekinilo dekle, »nikar ne govori, ko ne veš, kaj praviš!«

»I, no, dobro sem mislil...«

Dekle je vzdrhtevalo:

»Jaz bom —«

»Minka!«

»Res! Zdaj veš,« si je otrlo solze in ga verno pogledalo. »Kaj naj tedaj počnem brez tebe s svojim črvičkom?«

Tedaj se je Janez Lapuh vzravnal.

»Ne zameri, ljubica moja, saj veš, da nisem mislil hudo! Bodi brez skrbi! Da mi je izgrehstil iz tal, ti izgrehnem varno zavetje!«

Potem sta se ločila.

Janez Lapuh je bil mož - beseda. Kakor Ahasver je bil na nogah od zore do mraka. Hodil je iz kraja v kraj, povpraševal in poizvedoval, dokler ni našel. Veselo je sporočil dekletu:

— Zdaj sem na konju. Prišel sem v tovarno, zaslužim dobro in tudi delo ni pretežko. Pripravi vse, kar je treba in pridi da boš moja žena. Ne maraj, da bi te kdo mogel kdaj grditi zato, ker si me imela rada. —

Minka je plavala v radosti, ko je prejela Janezovo obvestilo. Kakor je izpregovorila, je pela, kakor se je okrenila, je je bil sam smeh. In urno, urno se je podala na pot.

»Ne boš brez očeta, mali moj srček,« je pelo njeno srce, ko se je peljala k Janezu in začutila, da se je zganilo mlado življenje v njej.

Še dalje je sanjala o življenju, ki se bo razgrnilo pred njo. Naj bo domek še tako tesen in neznamen, ona ga bo olepšala in izpremenila v paradiz. S smehom bo sprejemala moža, s smehom mu kazala dete, ki bo kakor božji pozdrav med njima.

Tako je sanjala, dokler ni prišla. Kje je on, Janez, da ga ni? Saj mu je vendar sporočila, da pride.

Strah se je je loteval, vendar se je potolažila. Morda dela, dela zanjo in za dete, da bi jima bilo laglje.

In odpravila se je sama naravnost proti tovarni.

Protialkoholno gibanje.

Abstinenčna misel med nami.

Abstinenčno gibanje je doseglo med nami že prav velik razmah, kar dokazuje, da se je začel naš narod zavedati svojega velikega greha in se ga skuša tudi iznebiti. Kako in čemu pa se je prav za prav začelo protialkoholno gibanje? Na to vprašanje bi bil takle odgovor: Abstinenčno gibanje se je začelo na podlagi dokazanih dejstev, da alkohol škoduje človeškemu organizmu, da povzroča otopelost človeškega duha, da pospešuje nenravnost in da je alkohol največje socijalno, moralno in etično zlo človeštvu. Vsled teh dejstev se je začelo protialkoholno gibanje, iz tega je vzkliha abstinenca.

Abstinenca zatorej ni samo vzdrževanje samega sebe od alkoholnih pijač, ampak abstinenca je tista sila, ki naj vodi posameznika in družbo iz socijalne, kakor tudi iz moralne propasti v mirno, zadovoljivo življenje; narod sam pa dvigne v življenja — in dela — zmogel, zdrav in napreden narod.

Rekli smo, da se je začel naš narod zavedati svojega greha. Toda, žal, se tega ne zaveda ves narod, ampak jih je le malo takih, ki se zbirajo v raznih abstinenčnih društvih in razširjajo med narod abstinenčno misel v govorjeni in pisani besedi ter z zgledom.

Mladina ne zaostaja za njimi. Mladina, ki se zaveda, da je up naroda, ki ve, da ji bo v kratkem treba sprejeti vesla in krmila naše narodne barke, se z vso svojo energijo bori za abstinenčno idejo. Njeno delo vidimo na raznih sestankih, predavanjih in akademijah.

Tako smo imeli pred kratkim priliko prisostvovati »Akademiji abstinenčnih krožkov drž. m. in ž. učiteljska v Ljubljani«. V okusno okrašeni telovadnici so izvajali gojenci in gojenke izborni uspehi program. Slišali smo z eleganco izvajane vijolinške, klavirске in pevске točke, nastop krepkih telovadcev kot simbol lepote in zdravja ter slišali lepo predavanje.

Predavatelj je dokazoval, da svobodomiselnost in krščanstvo ne more biti pravo brez abstinence in da tudi nacionalizem brez abstinence ne more biti pravi nacionalizem.

Svobodomislec, ki pijančuje, ker si misli, da sme vse svobodno delati, pušča pri tem v nemar obzire do svojega brata in do naroda, ta ni svo-

bodomislec. Ta je daleč na stranskih potih. — Kristus je učil ljubiti samega sebe in bližnjega. Ali je to ljubezen do svojega bližnjega, če vedno in vedno piješ, uničuješ blagostanje svoje družine in izkazuješ svojo ljubezen ženi in otrokom s palico? Ne! Iz ljubezni do sebe in do svojega bližnjega se mora varovati dober kristjan uživanja, potem bo šele krščansko živel. — Nacionalist se mora zavedati pomena abstinence za narod. Mora pa biti tudi sam abstinent, kajti brez tega donaša narodu le škodo. — S tem je pokazal govornik novo pot, po kateri bo mogoče dovesti zlasti našo inteligenco na pravo pot, do pravega nacionalnega dela. Mladini pa je pokazal, kakšen program naj si stavi, da bo mogla v pravi smeri in z uspehom delovati med narodom za narod.

A. L.

Demon alkohol.

Tovariš urednik mi je naložil lepo nalogo, da mu pošljem za majsko številko lista članek, ki naj razpravlja o alkoholu. Tej njegovi želji sem se rad odzval. Ne bom pa razpravljaj o škodljivosti alkohola na podlagi znanstvenih raziskovanj, temveč priobčim dva resnična slučaja, katera sem ravno te dni čital v Vidovičevem »Novom čovjeku«.

T. Kostić iz Iriga pripoveduje tale doživljaj: Po opravi sem zašel v lepo sremsko meto B. Po končanem opravi sem jo mahnil v gostilno na obed, ker je bila dvanajsta ura ravno odbila in sem bil potreben okrepčila. Vstopil sem v prijazno gostilno, sedel in naročil kosilo.

Za bližnjo mizo je sedelo nekaj pijanih ljudi, ki so pelj in se pri tem na mile viže drli. Pred njimi je na mizi ležalo že nekaj izpraznjenih steklenic. Starejši človek iz te dične družbe je poklical gostilničarja in mu velel prinesiti še dva litra. Postajalo jim je dolgočasno in pričel se je medsebojni prepir in očitjanja, da manjka petja in spodbujal je eden drugega, češ, ti poj, ki imaš dober glas. Pa se je dvignil izza mize človek in dejal: »Pil bom toda za petje nisem. To nalogo naj opravi mladina.« In pričel je pri tem klicati: »Mihajlo, slišiš Mihajlo! — Slišim ata,« se je čul glasič pred gostilno. »Sem pojdi in nam zapoj kaj lepega, je zapovedal oče.

In vstopil je mali dečko, ki mu še ni bilo 7 let in vprašal očeta: »Ata gremo li domov, ko bom odpel.« »Tako,« mu reče dobri oče, »prej pa spi kozarec vina« in izpil je otrok cel kozarec vina ter pričel peti znano sremsko pesmico. Pel je tako mило in lepo in z tako zvonečim otroškim glasom, da bi lahko vsakdo vzdihnil, ko bi dečka slišal na polju ali doma peti, »Blagor materi, ki ga je rodila«, toda s pomilovanjem sem moral gledati to dete v njegovi rani mladosti med stariimi pivci v gostilni.

Ko je dečko odpel, so mu jeli ponujati vsi po vrsti kozarec in ga bodrili: »Pij, Srbije mali!« In mali okorajzen je vzel kozarec in pil. In vrstila se je tako pesem za pesmijo in kozarec za kozarcem. Po vsaki končani pesmici je mali vprašal očeta, da li gredo domov. In vsakokrat mu je oče odgovoril: »Tako, samo še to spij in zapoj.« Dete je vsakokrat verjelo očetu, vzelo poln kozarec in ga zvrnilo, misleč, da je to poslednji in da gredo potem domov. Toda igra ni bilo konca. Dete je prejemale kozarec v roke, se pri tem streslo, zaprlo oči in izpilo. Po par kozarcih se mu je vino uprlo. Pričelo se je tresti in bruhati. Pa to še ni bilo vse. Otroku je po povzitem vinu postalo slabo, zbledel je in opotekaje se, padel na tla.

Oče je vse to nježno gledal in pil dalje ter končno pozval na tleh ležečega sinčka: »Hajd, ustani, kakšen Srb pa si ti!«

Šele pri tem se je nekdo iz družbe, ki je imel vsaj trohico usmiljenja v sebi, streznil, ustal, pobral otroka in ga odnesel na voz, ki je čakal svojega gospodarja pred gostilno in odpeljal na pol mrtvo in popolnoma pijano dete domov.

Naš prvi maj!

Da bil nam vsem bi maj!

Ne maj sladkobnih rož in bolna rana,
ne maj slabosti, vinskih kompromisov;
naš maj je vera iz moči pognana,
bodočnost treča skalnatih obrisov.

Nam ni za to, kar v parlamentu,
za prazno senco demagog kleveti,
Kak nosi samoljub ko v zakramentu
svoj puhli jaz v procesiji nesveti...

Nam je za to, da pod okrilja
se stisnejo vsi bratje domovine,
da solnce plameneče brez nasilja
izžge nam tvore, časa bolečine.

In jasne glave, v srcih silen utripljaj:
Tako pripravljeni zrô borci v novi maj!

I. P.

Drugi slučaj pripoveduje Ivan Lončarevič iz Našic in ga opisuje sledeče:

Mato Sijaković je delal v mestu kot tovarniški delavec. Vedno zakrvavljene oči, rdeče-plavi nos, tresoče roke, raztrgana obleka, vse to ga je izdajalo, da je pijanec. Doma je imel ženo in petero otrok. Žena blede, bolna. Otroci blede, bolni, suhih ročic in nožic, velike lobanje na tenkem vratu.

Mato je delal cel dan in cel teden v tovarni, večkrat lačen, kot sit. Pride sobota in ž njo izplačilo. Po prejemu zaslužka pravi Mato: »Na vsak način moram na kozarček, saj sem ga potreben in žganje okrepil. Že itak delam kot suženj, zakaj se ne bi okrepil.« In zavije jo v žgarnjarno, kjer se vrsti kozarček za kozarčkom do zore.

Pa se napotil Mato gugajoč se proti domu. Žena še bdi in ga čaka. Otroci povprašujejo: »Mama, bo li oče zopet razsajal, ko pride domov?« Zaslisijo se njegovi nesigurni koraki. Mato odpre vrata in pade kakor je dolg in širok na tla. Žena ga vzdigne in z veliko muko prenese na posteljo. Zjutraj se Mato prebudi še vedno pijan in zelo ozlovoljen. Pa pravi žena: »Mato, nocoj si zopet zapil polovico plače, doma smo pa vsi lačni in nagi. Moj Bog! se boš li kdaj popravil, da bo kaj boljše!« To razkači Mateja in skoči k ženi ter prične besen biti po njej in vpije: »Si li ti moj gospodar? Te bom že naučil, komu boš pridigala.« Ko se mu je zdelo, da je ženo že dovolj nabil, se je odpravil Mato zopet v žgarnjarno in pustil doma jokajočo ženo in preplášeno deco.

»Ej, prijatelj,« je že na vratih zavpil Mato, »danes sem židane volje. Staro sem malo pošlatal, da bo h znal, s kom ima opravka in kdo je v hiši gospodar. Zdaj ga bomo pa pili.« Seveda so mu vsi dčeni bratci pritrtili in da proslavijo njegovo »veliko junaštvo«, so sledili litri litru. Proti večeru je bila Matova družba, kakor on sam, popolnoma pijana. Sporekli so se in beseda je dala besedo, pa so se udarili. Pričelo je splošno pretepanje in je v tem pretepu Mato zaril nož svojemu najbližjemu v prsi. Posledica. Eden mrtev in Mato je romal za dolgih pet let v ječo.

Doma pa je jadikovala lačna in gola žena, žnjo vred pa je trpelo pet nedolžnih, lačnih, raztrganih in bolnih otročičev. To so dve sliki, kaj vse napravi alkohol

In tako, tovariš urednik, s tem, da priobčiš ti dve sliki, si že opravil dobro delo, kajti pokazal si, kako zastruplja ta demon naše široke vrste. Res je, da se dejanja gode v Vojvodini, toda pri nas v tem oziru ni nič boljše, če ne morda, vsaj v nekaterih krajih celo slabše. Ljudstvu pokažemo nazorno škodljivost alkohola, ker se ga teoretična predavanja ne primejo preveč rada. Dobro delo pa napravimo vsi, če povsod in ob vsaki priliki branimo mladini pitje alkohola in tudi starejšim predočimo škodljivost strupa, ki uničuje narode. Boj demonu-alkoholu!

V. K.

»Ali ne dela tukaj Janez Lapuh.«

»Da, delal je, seve —« ji je odgovoril vratar in nekam čudno stopical.

»Pa ga ni več tukaj?«

»Zdaj ne —«

»In ne veste, kje je?«

»Kaj bi mu, pa radi, a?«

»Govoriti moram ž njim!«

Povedala je vse, kako in kaj.

»Malo počakajte,« je dejal vratar in izginil.

Čez nekaj časa se je vrnil v spremstvu mladega uradnika.

»Saj ni nič hudega. Kar z menoj, prosim!« je dejal uradnik, ko je zagledal Minkin preplašeni obraz.

Ko je šla ž njim, se je opotekala, tako so jo zapuščale moči. Sama ni vedela, kdaj je stopila v prostrano sobo, kjer je ležal na beli postelji njen dragi.

»Ali si prišla,« je dejal s plaho radostjo. »Malo me je prišlo, veš —«

Minka je onemogla sedla in jokala, Janez pa:

»Nič se ne boj! Eno oko sem izgubil, pa nič ne da. Da imam le že eno, da te lahko vidim!«

»Janez,« se je zgrudila mladenka k njemu, »moj dragi, moje vse!«

S silo so jo morali odtrgati od njega. Ko pa je okrevaj, mu je dejala:

»Zdaj se pa ne ločim več od tebe, nikoli več.«

»Nikoli več,« je ponovil Janez Lapuh in odvedel nevesto, da mu bo žena...

Svetovna politika.

Sedanja svetovna politika se lahko še vedno smatra za odmev svetovne vojne, katere posledice so tako globokosežne, da se hočeš-nočeš mora nanje ozirati vsaka država. In v tem pogledu lahko takoj ločimo dve skupini: ena je za nedotakljivost mirovniških pogodb, druga je za njih izpremembo. Na eni strani stoje zmagoviti zavezniki, na drugi strani premagane države z Nemčijo na čelu.

Važno za nas je predvsem neprikrito stremljenje sosedne avstrijske republike za priključitev k Nemčiji. S to priključitvijo bi se Nemčija seveda zelo ojačila in postala neposredni sosed nam in Italiji, kar ni ne v našem pa tudi ne v interesu velesil, posebno Francije, ki se še vedno boji revanše. Zato zaenkrat s spojitvijo Avstrije in Nemčije še ne bo nič. Če pa se bo moglo trajno zabraniti tudi politično enotnost sicer jezikovno in kulturno enotnega naroda, je pa drugo vprašanje.

Vstop Nemčije v Zvezo narodov se zaenkrat še ni posrečil in podoba je, da se je vsled tega Nemčija zopet pričela približevati Rusiji. Prva njena pogodba s sovjeti ji ni prinesla takih koristi v političnem in gospodarskem pogledu, kakor je pričakovala. Sedaj je podpisana nadaljna prijateljska pogodba med obema državama, na katere posledice pa moramo še počakati. Prvotno razburjenje v Londonu in Parizu se je poglelo, ker je besedilo pogodbe v skladu z lokarnskimi dogovori.

Tudi sicer se posamezne države zblizu-jejo. Tako je napetost med Češkoslovaško republiko in Poljsko, ki je nastala po prevratu radi razmejitve in tešinskega ozemlja, minula in ob priliki zadnjega obiska poljskega ministrskega predsednika v Pragi, se je sklenilo prijateljstvo, ki ga lahko smatramo za iskreno. Poljska je sklenila tudi novo razsodiščno pogodbo z Avstrijo in garancijsko pogodbo z Rumunijo, katere defenzivna ost je naperjena seveda proti sovjetski Rusiji. Pričakovati je, da bo Poljska v kratkem času pristopila k Mali antanti.

Zanimanje sveta vzbuja angleška premo-govna kriza. Vlada pomaga na vse mogoče načine, toda do izmirjenja med delodajalci in rudarji kljub temu še ni prišlo. Ko bodo konture rešitve te krize, ki bo zelo pomemb-

na za nadaljni razvoj svetovnega socijalnega gibanja, bolj jasne, se k stvari še posebej povrnemo.

Da ne pozabimo! Mussolini je kljub temu, da ga je prišla smrt že za nos, ostal isti kot poprei. Sanja o obnovi svetovnega rimskega imperija in skuša svoje sanje tudi dejanstveno uresničiti. Izterjal je za Italijo od Angležev, kar ji gre po mirovniških pogodbah in sedaj se preliva kri v novozasedeni vzhodnoafriški pokrajini Somali. Pa tudi sicer povzročajo njegove besede nemirno kri. Francozi se boje za svojo moč v Sredozemskem morju in za svoje severoafriške postojanke, do katerih kaže italijanski fašizem ogromen apetit. Angležem pa bi tudi ne bilo prav, če bi se italijanske zastave zasedale tudi na afriški obali nasproti Siciliji, ker bi bila tako ogrožena prosta vožnja do Sueza. Turčija pa zbira čete proti eventualnemu vpadu Grške, podpirane od Italije, ki reflektira tudi na gotove dele Male Azije. Da ruje Mussolini tudi proti nam, kaže njegova politika v Albaniji, kjer gradi napadalne ceste proti naši državi. Vedno bolj jasno se kaže, da postaja nevaren za evropski mir.

Francozi imajo svoje težave v Maroku, kjer se pregovarjajo z rifskim poglavarjem Abd el Krimom. Verjetno je, da bodo ti pregovori končali z novim prelivanjem krvi. Francoski topovi pojejo svojo žalostno pesem tudi v Siriji, kjer se svobodoljubni Arabci nikakor nočejo ukloniti.

Tudi na daljnem vzhodu ni miru. Cela Kitajska predstavlja mravljišče, na katerem se posamezni samozvani generali ljuto koljejo med seboj. In za temi generali stoje evropske velesile, predvsem Rusija in Anglija. Rusija se zajeda vedno globlje v Azijo in Anglija se trese za svoje svetovno gospodarstvo. Ker Rusija, ki se korak za korakom vrača k osnovam privatnega gospodarstva, je nevaren tekmeč, katerega roka se steza počasi skozi srednjeazijske puščave in tibetansko visoko planoto na himalajske vrhove. In Angleži se boje, da se tam ne bo ustavila, temveč segla dalje v bogato Indijo.

V ozadju pa sedi ogromen pajk, ki je preko celega sveta vrgel svojo denarno mrežo: Zedinjene države severoameriške. In domala vse evropske države predstavljajo muhe v tej mreži.

Obrtno šolstvo.

V nedeljo 25. aprila so zaključile pouk obrtno-nadaljevalne šole v Ljubljani. Vajenci in vajenke vseh strok obrtništva so dobile ta dan **izkaze oziroma odpustnice**. V Sloveniji imamo okroglo 70 obrtno-nadaljevalnih šol. Na deželi obiskujejo šolo vajenci in vajenke skupno ne glede na stroko, vsled česar trpi enotnost pouka. V mestih, zlasti v Ljubljani se vrši pouk ločen po strokah. Tukaj je obrtno-nadaljevalna šola za mehanično-tehnične obrti, za stavbne obrti, za oblačilne obrti, za splošne obrti in obrtno-nadaljevalna šola za vajenke. Obrtno-nadaljevalno šolstvo je sicer pod nadzorstvom ministrstva za trgovino in industrijo, kamor je podrejeno vse obrtno šolstvo v državi, ali država se za to panogo šolstva zelo malo briga. Doslej je bilo letno subvencije za vso Slovenijo 200.000 Din. 13 milijardni proračun za leto 1926/27 je vsoto znižal na 100.000 Din kljub protestu slovenskih poslancev pri proračunski debati. Ako pomislimo, da se ta vsota razdeli na celo Slovenijo, vidimo kako težko bode v prihodnje ohraniti dosedanje število šol. Ker še mnogi industrijski kraji in delavski centri pogrešajo obrtno-nadaljevalnih šol, ni dosti upanja, da bi mogle ostale avtonomne korporacije zadostiti upravičenim zahtevam industrializirane Slovenije. Kot interesent prihaja v poštev trgovska in obrtniška zbornica. Letošnja subvencija za Ljubljano je znašala 9000 Din. Večino stroškov za ljubljanske obrtno-nadaljevalne šole nosi mestna občina in deloma vajenci sami, ker morajo plačevati mesečno prispevke po 15 Din. Tako mora ubogi vajenec skrbeti za lastno izobrazbo sam, namesto odgovornih faktorjev, ki bi jim morala biti skrb za izobrazbo obrtnega naraščaja državna potreba in javna zadeva. Mestna občina nosi tudi stroške za razsvetljavo, kurjavo in daje na ljubljanskih osnovnih šolah na razpolago potrebne lokale.

Obrtno-nadaljevalno šolstvo se sicer pod temi razmerami ne more razvijati, vendar se kaže zadosten napredek že v tem, da raste število vajencev in da prihaja v obrtniški kader že boljši material. Odločitev staršev, češ, »ker se nočeš učiti, boš šel za čevljarja« itd. popušča in sicer izbirajo vajenci svoj poklic in stroko po lastnem preudarku in presodnosti. V teku prihodnjih let bomo dobili res poklicni stan obrtnikov; vse

IVAN ALBREHT:

Vsakdanja povest.

Ko se je razcvela pomlad, so ji zagreblili očeta. Vso zimo je lezel na kup in njegove sicer jasne oči so se bile jele meglati. Koža na obrazu se mu je začela gubati in rumeneti in roke so bile vele.

»Zinka,« jo je poklical včasih, »kaj bo, če odletim?«

To se je zgodilo vselej, kadar ni bilo matere doma: kajti vpricho žene ne bi bil za ves svet izpregovoril take žalostne besede. Kako!? On, Strgar, ki mu ni bil izlepa kdo kos! Kakor hrast je bil, ko je prišel v tovarno. Zdrav in orjaški je hodil zjutraj na delo, truden, pa vendar krepak, se je vračal zvečer spet domov.

Žena Matilda je bila kakor čebela poleg njega. Vsega se je lotila in kjer je le bila prilika, je prišla za delo. Tako sta se upirala in pehala, dokler se nista prerila do lastnega doma. Bila je hišica res samo kakor ptičja gajbica in svet okrog nje sama pusta gmajna, toda bila je njuna last.

Oj, tista sladka zavest: imeti košček svojega sveta, ki ž njim gospodariti človek sam, čisto sam po svoji volji! Nihče nima pravice reči: »Napravi tako ali tako!« Ali celo: »Danes si tu in je tvoje,

jutri pojdi, kamor veš in znaš!« Ne, ne, samo smrt ima pravico preganjati s te zemlje, pa še v smrti je sladka misel, da ostane na zemlji ista kri, ki jo bo dalje ljubila in negovala in se trudila zanjo in ž njo! . . .

Tako zavest je imel Štefan Strgar, dokler ni nekoč potrkalo na njegovo krepko telo tako strupeno, da ga je do mozga presunil mrz. Ko je najstarejša hčerka, njegova ljubljena Zinka, bila že tolikšna, da bi bila domu v oporo, je moral Strgar naenkrat ostati doma. Kakor se je protivil, je bilo zaman. Roka ni ubogala, noga je odpovedala pokorščino in v prsih ga je jelo zbadati in skeletiti.

Matilda je sicer potrojila svoje moči, skoro čudeže je delala, vsega pa vendar ni mogla zmagati. V hiši se je oglašilo pomanjkanje in vsi so stradali, da bi vsaj malo postregli očetu. On je videl vse, razumel in čutil in molče trpel. Samo včasih je omenil Zinko.

»Za zaslužkom pojdem še jaz,« je odločilo dekle.

Oče ni branil in ne silil. Ko se je vrnila mati, ji je rekla hči:

»Še jaz pojdem, da kaj zaslužim.«

Mati se je zdrznila. Rada bi bila branila, ko pa je videla, da je možu prav, je še sama mol-

čala. Pripravila je hčerki popotnico, kakršno je pač mogla, dala ji vrsto nasvetov in jo izpustila izpod svojega okrilja. Ko je bila sama, se je šele razjokala, v tihi noči sama, da ne bi nikomur prizadevala žalosti s svojimi solzami . . .

Zinka se je napotila v mesto, hodila in iskala in drhtela, kaj bo.

»Že bila kje v službi?« jo je vprašala pri posredovalnici za službe debelušna ženska.

»Še ne —«

»Hm, začetnica, to je težko. Oglasite se čez par dni. Morda bo kaj —«

Zinka je tavalala po ulicah ko izgubljen. Kam naj bi se obrnila med tem mrzlim, sovražnim zidovjem s svojo revščino! . . .

Na večer je hodila po samotnih ulicah, da bi bila dovolj skrita. Mislila je na mater, mislila na očeta, ki se bori s smrtjo, in na bratce in sestrice, ki s solznimi očmi prosijo kruha . . .

Tedaj je prišel mimo gosposki človek.

»Hoj, dekle, kaj pa ti v tej samotni?«

Nič ni odgovorila, da ne bi izdala solz, ki so jo dušile.

Tujec je stopil k njej in jo pobožal po laseh, ki jih je orosila večerna megla.

»Kam si pa namenjena?«

v korist obrtništvu samemu. Razmere obrtniškega stanu kakor tuja konkurenca, nad-produkcija naraščaja itd., bodo prisilile vladne kroge in obrtniške korporacije, da si bodo morale izboljšati obrtno-nadaljevalno šolstvo; vajenci morajo dobiti na razpolago vsa sredstva in potreben čas. Slovenija mora v doglednem času izkazati ne samo kvantitativno veliko število izšolanih vajencev oz. bodočih pomočnikov, temveč tudi kvalitativno konkurenčno zmožen kader mojstrov.

Moderni razvoj industrije ne zahteva od obrtnika samo, da zna delati in da ima veselje do dela. Znan mora vsestransko pre-kalkulirati dobavo in nakup sirovin, računati mora s časom in z razmerami. Vajenec ne sme biti v očeh javnosti ali mojstra obrtnika več manjvredno bitje, ki ga sme izrabljati obrtnik za dela na polju, ampak vajenec je njegov bodoči tovariš. S tem mora računati vsak mojster pri pošiljanju vajencev v obrtno-nadaljevalno šolo; ni zato vajenka pri mojstru, da mu pestuje otroke. Glasom učne pogodbe spada strokovni pouk na obrtno-nadaljevalni šoli v čas dnevnega dela. Iz tega sledi brezpogojna odprava nedeljskega ponka in vpeljava šolskega pouka ob delovnikih. Nočemo danes preveč kazati na te nedostatke in na to rano na razvoju obrtno-nadaljevalnega šolstva, vendar pride čas, ko bo vajenec užival nedeljski počitek.

Pouk začne vsako leto meseca oktobra in traja do meseca maja. Vajenci kažejo do stroke veselje in zanimanje.

V moralnem oziru so vajenci nekoliko surovi; marsikatero nedostojno govorjenje je pripisati na račun njihove okolice med odraslimi delavci v tovarni in delavnicah, vendar kažejo napram učitelstvu dovolj pokorščine, dasiravno je poučevanje obrtniškega naraščaja združeno s prisotnostjo učiteljevega duha in veliko uporabo fizičnih moči. Vse te momente naj upoštevajo vajenci in njihovi predstojniki, da tako z združenimi močmi koristimo skupni stvari. Za reden obisk in na dostojno vedenje vajencev se zanimajo zlasti večji obrti, akoravno eni kot drugi vajenčevu delovno silo zelo izrabljajo.

Kadar gre za naraščaj, naj bode iz tega ali onega stanu, takrat gre za bodočnost države. Zato moramo posvetiti vse sile vzgoji naraščaja, predvsem obrtniškega naraščaja, ki se rekrutira večinoma iz delavskih krogov. Ko se bliža 1. maj, posvečeni praznik

dela, želimo primerne razvedrila tudi vajencem in vajenkam vseh strok, ker tako naporeno delo, kot ga opravljajo nekateri vajenci, ubija v mladem organizmu duha in telo. Mi pa hočemo duševno zdrav in telesno krepak rod bodočih mojstrov. Vajencu ne sme biti delo kazen za njegovo morebitno duševno manjvrednost, temveč mu mora biti cilj in sredstvo za obrambo samega sebe na srečo stanu in skupnosti. A.

Socijalno zavarovanje v Rusiji.

Socijalno zavarovanje delavcev in drugih pri pridobitnih poslih nameščenih oseb je bilo v Rusiji uvedeno z enim od prvih boljševiških dekretov, toda izvajati se je pričelo dejansveno šele v dobi nove gospodarske politike. Samoobsebi umevno je, da zavisi vprašanje uspešnega izvajanja socijalnega zavarovanja predvsem od njegove gnotne strani. Ker pa je v dobi inflacije, pri stalnem padanju ruske valute, bilo zelo težko ugotoviti trdno gnotno osnovo za to zavarovanje, posebno, ker so morala večino zavarovalnih premij plačevati pri splošni socijalizaciji, oz. podržavljenju industrije, prav državna podjetja sama, je bila preje ta gnotna osnova zelo siromašna, ker večina državnih podjetij je izpolnjevala svoje dolžnosti glede socijalnega zavarovanja zelo zanikerno.

O dejansvenem porastu socijalnega zavarovanja v Rusiji je mogoče govoriti šele od l. 1922 dalje. Od te dobe se njegova gnotna osnova stalno dviga in sicer v isti meri, kot se popravlja sploh vse rusko narodno gospodarstvo. Medtem ko je še l. 1924—25 znašal proračun izdatkov, ki so zvezani s socijalnim zavarovanjem, 425 milijonov rubljev, je dosegel l. 1925—26 že 550 milijonov. Obenem raste tudi število zavarovanih delavcev, ki je znašalo lanske leto 6 milijonov, ki pa po letošnjih februarjskih podatkih presega že 7 in pol milijonov. Podjetja plačujejo kot prispevek za socijalno zavarovanje svojih nameščencev 14 odstotkov celotne plače, torej nekako eno sedmino. Ker pa se tudi še sedaj plačevanje ne vrši popolnoma redno in se često zahteva in dovoljuje plačevanje v daljših obrokih, se sme računati, da večina podjetij plačuje kot premijo za socijalno za-

varovanje okoli 13 in pol odstotkov povprečne mezde.

Po posameznih vrstah zavarovalnih izdatkov so se pokazale prvo poletje lanskega leta sledeče položke: zavarovanje pri začasnih delovni nesposobnosti 46,935.000 rubljev, t. j. skoro 40 % celokupnih zavarovalnih stroškov. Zavarovanje za slučaj invalidnosti 25,253.000 rubljev, torej približno 21 odstotkov, razne podpore pa 16,749.000 rubljev, torej okoli 14 odstotkov. Zavarovanje za slučaj brezposelnosti je zahtevalo 11,810.000 rubljev ali 10 odstotkov celokupnih izdatkov. Za vzdrževanje sanatorijev in zdravljenje v njih je bilo izdanih 6,500.000 ali preko 5 odstotkov. Organizacija socijalnega zavarovanja je zahtevala 9,380.000 rubljev, to je 8 odstotkov celokupnih izdatkov. Za razne druge podrobno navedene izdatke se je potrošilo 1,340.000 rubljev. V celoti se je za socijalno zavarovanje izdalo tekom pol leta 117,966.000 rubljev. V drugem polletju lanskega leta so se celokupni izdatki zvišali na 156 milijonov rubljev.

Z vračanjem k zasebnogospodarski podlagi sovjetskega narodnega gospodarstva se je pričelo gospodarsko življenje Rusije postopno izboljševati in to se tudi odraža v številkah, ki jih izkazujejo statistike socijalnega zavarovanja v Rusiji.

Nekaj socijalno-političnih misli.

H koncu svojega predavanja o položaju delavstva v Jugoslaviji, katerega v izvlečku priobčujemo v današnji številki, je g. univ. prof. dr. Bilimović podal tudi nekaj socijalno-političnih misli, ki vsled svoje zanimivosti zaslužijo, da z njimi seznanimo tudi naše čitatelje.

Socijalno-političnim vprašanjem in problemom se ni vedno posvečala enaka pozornost. Tudi o pomenu socijalne politike so se nazori često in temeljito menjavali. V zadnji četrti prošlega stoletja in v početku sedanjega pa so prav socijalno-politični problemi postali najaktualnejši izmed vseh drugih. Vojna s svojimi ogromnimi socijalnimi posledicami je te probleme in njih aktualnost še zaostriala. Po vojni so se pojavili socijalno-revolucionarni pokreti, katere je izvajalo skrajno levo krilo socijalističnega gibanja. To krilo ni hotelo nikakih socijalnih reform, temveč ono je skušalo potom socijalnega prevrata zamenjati dosedanji družabni red z novim družabnim redom. Torej ne socijalne reforme, evolucija, temveč prevrat, socijalna revolucija. Tak prevrat so izvedli boljševiki v Rusiji in poskušali so ga izvesti komunisti tudi v drugih državah, kar pa jim ni uspelo. Kljub temu pa je bil pritisk socijalnih revolucionarjev tolikšen, da se je v vseh državah pristopilo k reševanju perečih socijalnih problemov in povsod so se pričele izvajati socijalne reforme. Te socijalne reforme so se izvajale s tako naglico in takim radikalizmom in v tako veliki meri, da jih po vojni oslabljena narodna gospodarstva posameznih držav niso mogla prenesti. Doza je bila prevelika in se je dala prehitro. Gospodarstva, ki so se komaj še držala pokoncu, so se pričela rušiti pod lavino novih socijalnih bremen in ustavljati obratovanje. Nastala je brezposelnost in kot posledica brezposelnosti je nastopila, kakor vedno, socijalna reakcija. Vsa socijalna vprašanja so se odrinila v kot in v ospredje so stopila zopet vprašanja čisto politične narave.

Tako postopanje pa nikakor ne odgovarja potrebam današnje dobe, ne zahtevam

»Službe iščem.« je jeknila Zinka.

»Službe?« je zategnil gospod. »No, tu je ne boš dobila.«

Prijazno se je nasmehnil in jel govoriti toliko časa, dokler mu ni pojasnila svoje nadloge.

»Kar z menoj pojdi! Kaj hočeš tukaj? Saj se boš prehladila in si nakopala bolezen, norička mala.«

»Hvala bogu.« je pomislila Zinka, »saj so vendar še dobri ljudje na svetu.«

In je šla z njim . . .

V topli sobi je bil razširjen prijeten vonj. Gospod je bil prijazen in ljubezniv in ji je postregel tako, kakor niti v sanjah ni pričakovala. Potem jo je jel objemati, vedno bolj, vedno bolj, dokler ni dekle prestrašeno kričnilo.

»Gospod, kaj hočete z menoj,« se je opogumila Zinka in se mu izvila. Nena doma je začutila v sebi moč, kakršne dotlej ni poznala.

Tujec je buljil vanjo in ji s silkajočo besedo in osornimi pogledi veleval, naj uboga, toda čim bolj je bil njegov pogled strupen, tem bolj je bil odpor v Zinki jeklen. Kakor električen tok jo je presunilo:

»V vsem vam bom na voljo, gospod, samo ugasnite luč, ker me je sram.«

Tujec je veselo pomežiknil in ubogal, Zinka pa se je medtem sunkoma zagnala k oknu. Preden

se je razpaljen gospod zavedel, kaj se godi, je Zinka obležala nezavestna na ulici . . . Kmalu se je zbrala okrog nje gruča ljudi, ki je ugibala, kaj se je zgodilo, Zinka pa se je zavedla šele v bolnici, ko je zagledala nad seboj resni obraz usmiljenke.

»Kje sem?« je plaho vprašala.

Usmiljenka ji je povedala, nato pa je morala tudi Zinka povedati svojo zgodbo. Gospodje, ki so zapisavali njeno izpoved, so bili resni, toda prijazni.

»Le nič se ne boj! Ko okrevaš, dobiš službo in bo tudi očetu pomagano.«

Res se je zgodilo vse, kakor so ji obljubili. Tujec, ki ji je hotel povzročiti gorje, je moral delati pokoro, ona pa je dobila službo v bolnici, čim je okrevala. Vsa srečna je pisala materi, kako se ji je godilo in kako se je naposled obrnilo vse na dobro. Kakor zmagovalna pesem je bilo njeno pismo . . .

Očetu je poslala denar, svoj prvi, svoj borni zaslužek. »Zdaj se ne bojte več,« mu je pisala, »skusila sem trpljenje, zato bom tudi močna, vaša hči. Le brez skrbi, moj ljubi oče!«

Ko je njena pošiljatev prispela domov, je bil Zinkin oče že brez skrbi. Mirno je ležal na mrtvaškem odru in vsakršna senca trpljenja je bila izginila z njegovega obraza . . .

širokih ljudskih mas in tako postopanje se mora prej ali slej maščevati. Ker ne smemo se varati. Začasno pomirjenje širokih plasti delovnih armad še ni noben dokaz, da so socialne razmere zdrave. To dokazuje le njihovo začasno brezmoč, toda, vzroki socialne krize so ostali in ta kriza bo slej ali prej poostreno izbruhnila na dan. Ker še vedno obstojajo stari nedostatki, katerim pa so se poleg tega pridružile še nove naloge, ki nujno zahtevajo rešitve in izpolnitve.

Iz starih patriarhalnih razmer je šel razvoj v smeri urbanizacije (naraščanju mest in meščanskega prebivalstva), industrijalizaciji, mašinizaciji (razširjenju strojev), ki je eden glavnih znakov današnje dobe, k pomnožitvi proletarijata, organizaciji proletarskih vrst, ki vedno bolj pridobivajo na trdnosti in obsegu in ki so tudi delavcu pridobile povsem drugačen socialen ugled, nego ga je užival preje. Vse to pa zahteva temeljite reforme socialnega in gospodarskega življenja. In ta reforma, preobrazba se mora razvijati v znamenju sinteze, spajanja in soustvarjanja individualizma in kolektivizma, zasebnega kapitalizma in skupnega družabnega gospodarstva. Naravno je, da se bo vršila in da se mora ta reforma vršiti po različnih državah različno, ker le tako more v poedinih državah doseči svoj cilj — socialno pomirjenje.

Socialni problemi so se nekaj časa postavljali preveč v ospredje, sedaj se nasprotno preveč, skoro popolnoma zanemarjajo. In to je napačno. Delati je treba intenzivno, da se doseže zgoraj omenjena sinteza, sicer se bo družba razdvojila, razcepila se v dva nasprotna tabora, kar mora neizogibno vesti do državljanskih vojn. Državljanska vojna pa ne ustvarja ničesar in ne more prinesiti ničesar dobrega. Ona pomeni le hiranje in vodi končno k propasti vse kulture. Ni treba iskati primerov v stari zgodovini, dovolj nam jih daje sodobna Evropa.

Iz sedanjih nepravilnih in nepravilnih socialnih razmer nas ne more rešiti ne diktatorsko konzervativno ščitenje vsega obstoječega, sedanjega družabnega reda v celoti, pa tudi ne prevratna revolucionarna diktatura. Treba pa je takoj pričeti s socialnimi reformami od zgoraj, ker če bodo socialne reforme prepozno prišle od zgoraj, bo prišla socialna revolucija od spodaj in to bi bilo zlo, ker socialne revolucije ne morejo prinesiti človeštvu ne sreče in zadovoljstva, ne kulturnega in socialnega preporoda. Socialne revolucije so, kot je dejal ruski filozof Loski, »Bič božji, kazen za nespametnost in pollept.«

Sodelovanje vseh v svrhu napredka in zadovoljstva vseh, to mora biti geslo moderne socialne gibanja.

O združništvu.

Najsposobnejša organizirana enota — država, bi bila edino poklicana, vršiti številne naloge, ki izvirajo iz potreb narodnega gospodarstva po enotni organizaciji konzuma in produkcije. Ker pa država vsled svojega neokretnega in birokratičnega aparata tej nalogi ni kos, je nujno potrebno, da se narodno gospodarstvo opre poleg države, na gospodarske organizacije — na združništvo.

Da ravno združništvo lahko vrši važno in odločilno vlogo v narodno-gospodarski politiki, je utemeljeno že v njegovi naravi, ker združuje v sebi najširše plasti ljudstva. Edino združništvo je zmožno pritegniti najširše plasti gospodarsko odvisnega ljudstva v enotno narodno-gospodarsko organizacijo, bodisi kot producente ali konzumente.

Brez široko razpletenega združništva si pravi socialist enotnega narodnega gospodarstva sploh misliti ne more.

Priznati moramo, da je današnji gospodarski red nevzdržen, ker je v svojih osnovah krivičen. Denar sveta vladar, je danes menda edino priznano geslo. Radi spekulacije z valuto si narodi medsebojno jemljejo dobrine, pri čemer ne gre bogastvo samo na sebi v izgubo, ampak se kopičijo velika gospodarska sredstva v rokah posameznikov, med tem ko so izročene široke mase ljudstva na milost in nemilost gospodarskemu hiranju.

Pomoč proti tem krivicam najdemo edino v združništvu, kjer se edino propagira misel gospodarske solidarnosti malega človeka.

Gospodarsko obubožane in izkoriščane poziva združništvo k združitvi za medsebojno pomoč. Združništvo uči, da je zboljšanje nezdravih gospodarskih razmer in zboljšanje človeške družbe — odvisno eno od drugega. V tem spoznanju apelira združništvo na bistvo človeške duše: čut ljubezni in pravičnosti. Kakor hitro bo prevladal čut pravičnosti in požrtvovalnosti, je s tem rešen krivični gospodarski problem, ker le na moralno-pravnih osnovah more obstajati pravičen gospodarski red. Združništvo hoče osvoboditi človeštvo denarnega feti-

šizma, v katerega ga je privedel — v kapitalizem.

Zadruga je udruženje malih ljudi. V zadrugi ne vlada sebični individualistični kapitalizem, ampak v svrhu samopomoči združeni mali ljudje, vsi enakovredni in enakopravni, z enakimi dolžnostmi in pravicami. V zadrugi se člani zavedajo, da se njihovi interesi istovetijo in dobiček enega ne gre v škodo drugega. Zavest skupnosti, ki je človeškemu bitju že po naravi določena, ljubezen do bližnjega in požrtvovalnost, so etični temelji, na katerem sloni združništvo.

Združništvo ima dolžnost, da te etične lastnosti vsadi v značaj zadrugarjev, da prekvasi sedanjo individualistično vzgojno človeško družbo in da ustvari socialno mislečo in socialno delujočo človeško družbo.

Zadrugar torej ne sme videti v zadrugi le trgovino, ki naj ima edini namen ceno prodajati, marveč mora videti v združništvu le orožje, s katerim bo osvojil konzum in zavojeval produkcijo, ki je danes v privatnih rokah.

Ker je združništvo najuspešnejše sredstvo, da vodi široke sloje delovnega ljudstva k gospodarski svobodi in vzporedno tudi k socialni svobodi, je dolžnost vsakega narodnega socialista, da postane delaven zadrugar.

Doprinešene žrtve bodo nedvomno rodile večje koristi, kakor pa golo trkanje na prsi, da smo dobri in pravoverni socialisti, istočasno pa mirno dopuščamo, da nam odvezemajo težko prislužen denar največji sovražniki kolektivizma. **Franjo Rupnik.**

Revizija invalidskega zakona.

Vojne žrtve niso zadovoljne z novim invalidskim zakonom. Invalidski zakon ne vsebuje teženj vojnih žrtev, ker se vlada, ki ga je sprejemala, ni ozirala na predloge zastopnikov invalidov. Poleg jako nesigurnih, skromnih mesečnih prejemkov nimajo vojne žrtve skoro nobenih pravic.

Tako so pokojnine določene samo pod pogojem siromašnosti. Invalidi dobe od 40 dinarjev do 400 dinarjev pokojnine. Ako niso siromašni, pa le polovico. Težki (siromašni) invalidi dobe še dodatke za ženo in deco za vsakega po eno petino svojih prejemkov. Vdove, sirote in drugi upravičenci ne dobe nič, ako niso siromašni, sicer pa od 100 do 200 Din mesečno. Poleg pravic do brezplačnega zdravljenja in učnih ugodnosti, je vse, kar nudi invalidski zakon.

Cel invalidski zakon je postavljen na bazo vsakoletnega državnega proračuna. Letošnji proračun, ki ga je sprejela vlada Pašića in Radića, je zadal invalidskemu zakonu tak udarec, da se zakon sploh ne bo mogel oživotvoriti. Že tako skromen in slab invalidski zakon ne bo mogel dati vojnim žrtvam tistega, kar jim hoče nuditi, ker mu državni proračun ni dal podlage. Zato bo ostalo invalidsko vprašanje faktično še vedno nerešeno.

Poleg vseh socialno-političnih potreb, ki se pri nas sistematično reducirajo, se zmanjšujejo tudi krediti za vojne žrtve. Ravno sedaj imamo priliko videti, da se poleg raznih delavskih inštitucij, kakor borze dela, inšpekcije dela itd. v socialno-političnem ministrtvu restringirajo tudi razni invalidski zavodi ter reducirajo osebni in materijalni izdatki. Prepričani smo, da tudi za invalidske mesečne prejemke ter za prejemke drugih vojnih žrtev ni zadostnih sredstev, kar nam lahko pokaže sledeča namera, ki bo slej kot prej dejstvo:

Kakor smo že omenili, so invalidnine postavljene na pogoj siromašnosti. Za to siromašnost določa mejo pri plačevanju davkov vsakoletni finančni zakon. Pred kratkim smo čuli, da priznava letošnji finančni zakon siromašnost le onim vojnim žrtvam, ki plačujejo manj kot 1 Din 85 p direktnega davka. Dolej je bilo določenih za to 30 Din direktnega davka. Iz tega se jasno vidi, da hočejo ukiniti še one prejemke, ki jih daje invalidski zakon pretežni večini vojnih žrtev. In na ta način naj govorimo o rešitvi invalidskega vprašanja? Kaj koristi zakon, ako je pa zakon vedno od zakona odvisen. Tudi ako bi za sedaj finančni zakon ugodno uredil zadevo, so še vedno vse pravice naših vojnih žrtev odvisne od volje vsakokratne vlade, ki bo skoro gotovo vedno zasledovala cilj, da čim več izpodbije in da privede vprašanje vojnih žrtev k likvidaciji.

Da se zasleduje to tendenco, nam dokazuje še en primer, ki ga je tudi povzročil finančni zakon, in sicer redukcije invalidov. Ko so bile sprejete dvanajstine za tretje četrtletje 1923, je bila unešena določba o reviziji zaščite vseh vojnih žrtev. Na tej podlagi so razne komisije čisto neupravičeno reducirale eno tretjino invalidov. Reducirale so celo take brez rok in nog, češ, da niso invalidi, ker nimajo za to dokazov v rokah. Vprašanje reducirancev teče še danes, ker jim sedanji zakon sicer dovoljuje neke vrste obnovitev, katerih pa ne morejo vložiti, ker oblašti še do danes niso zagotovile vseh potrebnih predpogojev. Ako bi pa bile že mogoče obnovitve, so pa navezane na toliko inštanca, da je pozitivna rešitev sploh nemogoča.

ARGUS je naš najboljši domači informacijski zavod.
ARGUS ima v vseh krajih zanesljive zastopnike.
ARGUS obvešča o vsem, zlasti o imovinskem stanju denarnih zavodov, trgovsko-industrijskih podjetij in privat. oseb.
ARGUS ove informacije so vedno točne, izčerpne in hitre.
ARGUS se nahaja v Vuka Karadžića ulici 11 Beograd.
ARGUS ov telefon je 6-25, njegov brzojavni naslov Argus.

Spričo vsega tega pa še vedno trdijo naši političarji: Invalidsko vprašanje smo rešili. Toda invalidskega vprašanja se ne rešuje z redukcijami, ne brez kreditov v proračunu. Zakon, ki je samo na papirju, še ni zakon! Naši invalidi se lahko danes smatrajo še vedno za brezpravne.

Vprašanje vojnih žrtev je neko novo povojno vprašanje, ki posega daleč v javnem

življenju. Zato je treba to socialno vprašanje temeljito preštudirati in ga rešiti pravično, kajti pri tem so prizadeti najzaslužnejši sinovi našega naroda.

Invalidi so kljub temu, da imamo invalidski zakon, še vedno v jako slabem gmotnem položaju. Revizija invalidskega zakona je neodložljiva.

St. Tc.

Delovni čas.

Borba za osemurni delavnik. — Washingtonski sporazum in konferenca v Londonu. — Mednarodna ureditev produkcije in razmerja med delom in kapitalom.

Mnogo preje, preden je druga internacionala postavila svojo zahtevo osemurnega delovnega časa, so že v posameznih državah obstajale zakonite odredbe o omejitvi delovnega časa. Ponekod so čisto človeški občiri, drugod zopet praktični občiri dovedli državne oblasti do tega, da so zabranile preveliko izkoriščanje delovne sile. Ko je v dvajsetih letih prošlega stoletja Robert Owen pričel s svojo agitacijo za

osemurni delovnik,

je povedal med drugim tudi kot dejstvo, da skrajšanje delovne dobe povečava pri delavcu veselje do dela, ter s tem tudi ugodno vpliva na produkcijo. Takrat se angleški doljni dom niti ni hotel baviti z njegovim predlogom, češ da prihaja od človeka, »ki med drugim brani tudi čudno idejo, da se da z manj dela doseči večjo produkcijo«. Toda že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja je tako Anglija kakor tudi Severna Amerika pričela sistematično skrajšavati delovni čas in v državnih delavnicah se je uvedel osemurni delovnik. Tudi narodno-gospodarski strokovnjaki iz kapitalističnih vrst so polagoma prišli do spoznanja, da je v interesu produkcije same, da se delovna sila čimbolj zaščiti. Znani angleški veleindustrialec Mundela je dejal, da »dolga delovna doba, ki prevladuje v evropskih državah, škodi Anglijo pred njihovo konkurenco«.

Do pariškega kongresa druge internacionalne je bila osemurna delovna doba stvar zakonodaje posameznih držav, v katero se ni moglo vtikati meddržavno pravo. Omenjeni kongres pa je zahtevo po osemurnem delovniku postavil na mednarodno osnovo. Ta zahteva se je ponavljala na vsaki manifestaciji, ki jih je pritejal proletarijat vsako leto 1. maja. In prav v težnji za uresničenjem osemurnega delovnika so imele te manifestacije svoj veliki praktični pomen. Zastave, ki so se razvijale na majskih proslavah in na katerih je bilo zapisano, da delavci zahtevajo osem ur dela, osem ur spanja in osem ur počitka, so zbirale pod svojim okriljem vse nezadovoljneže celega sveta. Voditelji delavske internacionalne so se dobro zavedali, da dobi delavstvo z izvedbo osemurnega delovnika velik vpliv na tok in razvoj vse svetovne industrije. Vsled tega so tudi zastopniki težke industrije v Angliji, Nemčiji, Ameriki in Belgiji energično odbijali vsako vmešavanje delavstva v vprašanje delovnega časa. Oni so bili sicer voljni, da po lastni oceni vseh v poštev prihajajočih vprašanih skrajšajo delovno dobo, toda nikakor niso dopuščali, da se leta dekretira s strani delavstva ali

da se celo delovna doba odredi potom meddržavnih sporazumov in zakonov.

Na daljši ali krajši delovni dobi je stari gospodarski sistem tudi osnavljal svojo notranjo in zunanjo sposobnost za pobijanje konkurence.

Naravno je, da so sklepi konference, ki je te dni razpravljala v Londonu o vprašanju delovne dobe, zaprepastili industrijski svet. Organ nemške težke industrije »Kölner Zeitung« pravi, da je delovni čas eden najvažnejših činiteljev pri produkciji in da mora ostati vsled tega stvar pogajanja med delodajalci in delojemalci. Do sedaj se

je s tem vprašanjem bavila socialna zakonodaja vsake države. Konferenca v Londonu pa pomeni pravcati prevrat, ker je napravila iz vprašanja delovne dobe predmet meddržavnega prava. Delovnik ni postal samo predmet trgovinske politike, temveč tudi predmet zunanje politike vseh modernih držav. »Kölner Zeitung« pravi, da je to

velika zmaga socialistične ideje,

katero so zavezniške države sprejele, da bi na ta način pridobile delavske mase za krivične mirovne pogodbe. Ves trinajsti oddelek veržejske mirovne pogodbe, ki govori mednarodnemu uradu dela in vplivu Društva narodov na gospodarsko življenje včlanjenih držav, ima po mišljenju imenovanega lista edini cilj, da zavede in prevzame delavstvo nevtralnih in premaganih držav.

Toda mnogo bolj verjetno je, da so s temi odredbami zavezniški hoteli postaviti mir na čvrstejšo materialno podlago.

Uvod v trinajsti oddelek veržejske pogodbe

govori o potrebi, da na svetu zavladava pravičnost in da se ublaži beda, ki lahko izzove nezadovoljstvo in nered. Posebno važna pa je v tem oddelku določba, da se ne more prisiliti nobene države k odredbam v korist delavstva, če istih odredb ne izvedejo tudi ostale države. Zavezniški državniki so predvidevali težki gospodarski položaj po vojni in nezadovoljstvo, ki ga redno spremlja, pa so vedeli, da morajo nekaj ukreniti, da se preprečijo neredi. Konkurenca pa, na kateri je osnovano sedanje gospodarsko in pridobitno življenje, pa ne dovoljuje, da bi se storilo kaj za delavstvo samo v okviru posamezne države, ker bi sicer ta država ne mogla konkurirati z ostalimi, socialno manj naprednimi državami.

Konferenca v Londonu je bila sklicana vsled tega, da bi omogočila izvedbo sporazuma, ki je bil o delovnem času sklenjen 1. 1919 v Washingtonu. Po tem sporazumu dnevna delovna doba ne sme presegati osem ur, oziroma 48 ur na teden. Predvidene pa so bile

izjeme

in te izjeme so se v različnih državah različno tolmačile, tako da je obstojala nevarnost, da bo ves sporazum izgubil vpliv, ki bi ga moral imeti na povojno svetovno gospodarstvo. Ta različnost v tolmačenju je bila tudi vzrok, da so nekatere države zavlačevale ratifikacijo (odobritev) omenjenega sporazuma. Države pa, ki so sporazum že ratificirale, so izjavile, da ga ne bodo izvajale tako dolgo, dokler ne izpolnijo svoje obveze tudi ostale sopolisnice.

L. 1924 je bila sklicana v Bern konferenca vseh industrijskih držav, na kateri naj bi se določilo obvezno tolmačenje odredb glede izjem in s tem omogočila

ratifikacija washingtonskega sporazuma

v vseh državah. Toda konferenca se je razšla, ne da bi izdelala besedilo, ki bi odstranilo nevarnost, da ne bo odredbe sporazuma o izjemah tolmačila vsaka država po svoje. Londonska konferenca bi

morala delo nadaljevati in izdelati obvezno tolmačenje za vse ne popolnoma jasne odstavke sporazuma, katerih raztezljivost so gotove države izrabljale na škodo ostalih sopolisanih držav. Med temi odstavki je najvažnejši člen 14, po katerem so države oproščene svojih obvez sprejetih v Washingtonu v slučaju vojne ali sploh kakšne krize, ki ogroža obstoj njihovih industrij. Ta odredba pripušča vsakovrsti zlorabi široko polje, ker besedo »kriza« si je pač vsaka država razlagala po svoje.

Iz še ne popolnoma objavljenega protokola, ki je bil podpisan na londonski konferenci, je razvidno, da se je tako o členu 14, kakor tudi o drugih pre malo jasnih členih washingtonskega sporazuma glede tolmačenja dosegel popoln sporazum. S tem

odpadejo tudi vsi izgovori,

s katerimi se je zavlačevalo ratifikacijo tega sporazuma in verjetno je, da ga bodo sedaj vse države v najkrajšem času ratificirale. Vazne so besede, katere je koncem konference izrekel njen predsednik, angleški minister dela. Dejal je, da je uspeh konference dokaz, da se da delovna doba regulirati na mednarodni podlagi. V istem smislu se je v Ženevi po svojem povratku iz Londona izjavil tudi Albert Thomas, generalni ravnatelj mednarodnega urada dela, ki je dejal, da je londonska konferenca sprejela tudi kot načelo, da morajo vse države izpolniti pred vsemi drugimi obvezami svojo obvezo glede osemurnega delovnika. Ureditev delovnika na mednarodni podlagi pomenja v bistvu reguliranje industrijske produkcije nezavisno od zakonodaj poedinih držav. Ker, nedvomno je, da je

delovni čas eden najvažnejših činiteljev v organizaciji produkcije

in se vsled tega preko njega zamore nanjo znatno vplivati.

Sedaj po londonski konferenci morajo posamezne države najprej ratificirati — v kolikor tega še niso storile — washingtonski sporazum in potem temu sporazumu prilagoditi svoje zakone in naredbe. Seveda je verjetno, da bodo nekatere države pod pritiskom vsemogočnih kapitalističnih organizacij skušale obiti osnovno idejo sporazuma in londonske konference. Toda s končno veljavno, mednarodno-pravno rešitvijo vprašanja delovne dobe je delavstvo v svojem boju proti delodajalcu znatno ojačeno. Njegovi naporji za definitivno ureditev delovne dobe ne bodo našli opore samo pri mednarodnem uradu dela v Ženevi, temveč tudi v protokolu londonske konference, ki predstavlja važen mednarodni dogovor. Ona velika zahteva pariškega kongresa druge internacionalne in vsega socialističnega sveta po osemurnem delovniku je udeležena v toliko, da je odtegnjena iz ozkega okvira socialne zakonodaje posameznih držav in da je postala

vprašanje svetovnega značaja.

Osemurni delovnik je bil dolga leta zahteva, ki se je naglašala na bučnih pouličnih manifestacijah. Delavske organizacije, ki niso imele nobene večje vpliva na državne posle, so mogle samo na ta način prisiliti vladne stranke, da so se pobrigale za delavske potrebe. Poleg tega pa je zahteva po osemurnem delovniku dovajala delavskim voditeljem vedno nove mase privržencev. Danes pa se je delo za delavske interese preneslo iz ulice v parlamente. Delavske stranke so tudi tam, kjer niso na vladji, tako močne, da se mora z njihovimi zahtevami resno računati. Ta vpliv delavskih strank se bo v bodočnosti pokazal na ta način, da bo prišlo čimdalje več vprašanj, ki spadajo še danes v socialno zakonodajo posameznih držav, prišlo v okvir mednarodne zakonodaje. Določitev delovne dobe v Washingtonu in Londonu se mora smatrati samo za začetek velike akcije v svrhu mednarodne ureditve vseh produkcijskih odnošajev, posebno pa razmerja med delom in kapitalom.

T. G. Masaryk o delavstvu in delavskem vprašanju.

Delavsko vprašanje je bilo T. G. Masaryku preje filozofu, profesorju, politiku, pozneje revolucionarju, danes prezidentu Čehoslovaške republike bistveni del narodnega vprašanja.

Delavsko in socialistično gibanje je bilo še v povojih, ko je Masaryk v svojem znamenitem »Češkem vprašanju« (l. 1894) predočeval, kaj je delavstvo in kako je treba nazirati na njegove težnje. »Delavstvo ter gospodarsko in politično slabše vrste nam ne smejo biti sredstvo; ne delati bi prav, če bi svojo nalogo napram delavstvu pojmovali samo narodno in politično. Naloga je npravna in predvsem npravna; ne gre za to, da pridobiš delavce, kakor se pravi, za narodno misel, ampak gre za to, da vzbudiš v celi naši družbi čut za pravičnost — vse ostalo nam bo navrženo.« Velike so pridobitve delavstva v pravnem in socialnem oziru od časa, ko so se te besede napisale, toda v bistvu še niso zastarele.

Ko so se začeli koncentrični napadi na delavstvo, ki se je začelo organizirati v socialni demokraciji, je Masaryk povedal meščanstvu na njegov očitok o internacionalnosti delavstva bridko resnico, da se je mnogokrat prepričal, da buržuazna družba ni nič bolj narodna kot delavstvo, če ni celo manj narodna. »Dokler ne skrbite za delavstvo in njegovo duševno hrano, toliko časa nimate pravice za takšne obtožbe. Mesto kruha dajemo delavstvu kamenje. Literarno, filozofično, teološko, politično...«

Ko se je leta 1896 ustanovila v Pragi »Delavska akademija«, je bil Masaryk med soustanovitelji in je pisal v najboljši češki znanstveni politični reviji uvodni članek o njenem vsenarodnem pomenu in oprt na statistiko proglasil: »... Kdo je naš narod? ... posebno ti, ki se sklicujejo na majoritetni princip, morajo priznati, da so naš narod — delavci, dninarji in službujoči, kajti teh je velika večina.«

Masaryk ni razglabljal delavskega vprašanja samo priložnostno, temveč je napisal

o njem celo knjigo »Socialno vprašanje«, ki se peča z filozofijo socialističnega gibanja, z marksizmom. Knjiga je za delom »Rusija in Evropa« in »Svetovna revolucija« največje Masarykovo literarno delo.

Toda njegov interes za delavstvo ni bil samo literaren. Hodil je med delavstvo tudi osebno in ga poučeval, ko se je borilo za svoja eksistenčna sredstva, ko je stavkal. Hodil mu je predavat o socializmu. Manifestiral je z njim na ulici za splošno enako volilno pravico. Podpiral je delavsko časopisje tudi gmotno.

V svojih stikih z delavstvom je Masaryk vedno s ponosom poudarjal: »Tudi jaz sem delavec.« To je Masaryk po svojem rodu in svoji preteklosti tudi bil. Sin kočijaža na ce-

sarskem dvorcu; pozneje kovač in učitelj, profesor, poslanec; in med svetovno vojno revolucionar in organizator odboja proti Avstriji.

Ko je bival v tujini in čakal hrepeneče, da bi kdo iz Češkega prišel za njim, je prvi prišel za njim delavski poslanec Haberman. Ko je v minulih letih obiskal Masaryk Plzen, odkoder je bil Haberman, je pripomnil: »Če se je to začelo s Habermanom delati (namreč revolucija in svoboda), tedaj se mora to tudi dodelati.« S temi besedami je povedal, da mora delavstvo tudi v bodoče krepko sodelovati na konsolidaciji svobodne države. Pri tej priliki je izrekel tudi stavek, ki je fundamentalen za njegovo naziranje o ceni delavčevega dela. Dejal je: »V delu delavcev je združeno delovanje mišic z delovanjem možgan, in težko je najti med njima razliko.« Govoreč o duševnem in ročnem delu, pravi Masaryk v »Socialnem vprašanju«, da mora delavčeva žena mnogo več duševno delati, ko premišljuje, kako bo z malimi sredstvi preživela družino kakor pa tako zvani inteligenti po uradih, ki jašejo svojega šimelja.

Masaryku je šlo pri njegovem javnem delu vedno za to, da premosti prepad med socialističnim delavstvom in ostalimi vrstami naroda. S svojim delom je pripravil v inteligenci tla za socializem. Tako je bolj ali manj neposredno vplival na razvoj socializma in s tem delavskega vprašanja na Češkem, s tem pa tudi na srečen razvoj revolucije in svobodne države.

Po pravem vidu razredno zavedno češko delavstvo v Masaryku še vedno svojega najzvestejšega prijatelja in močnega podpornika svojih upravičenih teženj.

Masarykovo delo za delavsko ljudstvo je lahko uteha delavstvu in npravna opora resničnih prijateljev delavstva pri njihovem delu za lepšo in srečnejšo bodočnost delavskega razreda.

Prav je, da se delavstvo na svoj praznik spominja svojih nesebičnih blagovestnikov, T. G. Masaryk' je med njimi najplemenitejši.

Dr. Rudolf Krivic.

Prvi maj na železnici.

Za letošnji 1. maj, praznik dela, je izdala ljubljanska direkcija posebno okrožnico naslednje vsebine: »Vsem službenim edinicam! Osojbe je obvestiti, da je prvi maj navaden delaven dan. Na prošnjo se lahko dovoli posameznikom za ta dan dopust, ki se pa v šteje v njihov redni letni dopust. Izrabo dopusta je dovoliti le v mejah, da pri tem ne trpi služba, zakar so gg. načelniki službenih edinic osebno odgovorni. Direktor dr. Borko.«

Interesantno pri celi zadevi je, da ima okrožnica v naslovu pod »predmet« sledečo vsebino: »Praznovanje 1. maja od strani delavskega osovja.« Po tem torej za nastavljenca z letno plačo sploh za 1. maj ni niti dopusta!

Pa pustimo to. Sigurno je, da se prvi maj v naši državi ne praznuje z onim navdušenjem in solidarnostjo kot v drugih državah. In če tudi priznavamo, da je bilo preveč zahtevano po prevratu, ko so nekateri prenapeteži hoteli, da mora 1. maja stati tudi ves železniški promet, vendar smatramo za nepravilno, da naša državnoželezniška uprava letno vedno bolj utesnjuje proslavo prvega maja.

Praznik dela! Umestno je, da za ta dan pregledamo vsaj v obliki obrisih razmere na naših železnicah. Od prevrata sem se je veliko izpremenilo, žal, vedno na slabše. In

tudi zadnje razdobje od lanskoletnega 1. maja do danes je železničarjem prineslo zopetno poslabšanje njih gmotnega in službenega razmerja.

Lani obsorej so prihajale prve rešitve od Državnega sveta na pritožbe proti napačni prevedbi nastavljenega osovja. Izgledalo je, da Državni svet popravi krivice. Železniška uprava se je predvsem protivila priznati prečanskim železničarjem vojaška leta in leta pred 21. letom. Medtem, ko se je ta zadeva za ostale javne nameščence skoraj v celoti povoljno rešila, so bili nastavljenči železničarji hud boj za priznanje enakopravnosti. Državni svet je v nekaterih primerih tudi pozitivno rešil. A prišla je uprava, ki se je temu protivila in v finančni zakon za leto 1926/1927 je vnešen poseben člen 127, s katerim so se zajamčene pravice čl. 206 zakona o državnem prometnem osovju odvzele. S tem so prizadeti v prvi vrsti takozvani prečanski železničarji in so izgubili 1 do 3 let, oni pa, ki so bili v službi pred 21. letom, pa še več, četudi so za ta leta plačevali v penzijski ali pa provizijski sklad.

Lani obsorej je bila sestavljena posebna komisija, da izdela nov pravilnik za pomožno osovje (pisarniško osovje in delavce). Letošnji 1. maj delavci morajo praznovati še vedno v neurejenih razmerah. Pravilnik je gotov, v proračunu je tudi predvideno in osigurano po zadržilu merodajnih gospodov iz

ministrstva dovolj kreditov, a pravilnik še ni podpisan. Krivo je baje nesigurno stanje politične konstelacije odnosno vlade.

Lani obsorej so bili obljubljeni še ostali pravilniki in sicer: o službeni obleki, o postranskih dohodkih (dokladah), o voznihi ugodnostih in akordnih premijah v delavnici. Letos še vedno čaka osovje na te izboljšane pravilnike; vzrok je seveda zopet isti — nesigurno politično stanje. Ni pa izključeno, da letošnje leto prinese zopet poslabšanje sedanjega stanja.

In če železničarji v resnici praznujejo 1. maj kot praznik dela, potem se morajo vprašati, kje je vzrok takemu postopanju s strani uprave napram svojemu osovju. Po našem mnenju sta glavna vzroka: sistem naše železniške uprave in pa neenotnost osovja. Ne moremo v podrobnosti razpravljati o sistemu naše uprave, ker bi nas to zavedlo predaleč. Če ugotovimo samo na splošno znano dejstvo, da naša železniška uprava vsled sedemletnega »nedela« ni zmogla niti tega, da bi bila izjednačila vsaj najpotrebnejše prometne predpise in da povsod uvaja mesto pametnega dela za zboljšanje vedno hujši pritisk na osovje in pusti to osovje ob borih dohodkih in slabih strojih in ostalih vozilih delati noč in dan službo pod najneugodnejšimi razmerami, potem pač mislimo, da že to dejstvo dovolj ilustrira strokovno kvaliteto železniške uprave.

Neenotnost osebja pa je tudi veliko pripomogla do sedanjega stanja. Lani obsorej smo imeli v Sloveniji okoli 14 raznih tudi-organizacij. Letos je malo boljše, ker so se takozvane internacionalne frakcije nekako pobotale, vsaj na zunaj! Enotno v celi državi dela in nastopa samo Udrženje jugoslovanskih narodnih železničarjev in zadnje čase tudi ono strojevodij, čeravno nima slednje izrazito borbenega značaja. Počasi se razmere konsolidirajo, vendar moramo računati na razne skoke internacionalne, ki vsako leto menja naslove in agitačne sredstva med železničarje. Sigurno je, da mora to sedanje vrenje najprej priti do ustaljenja in šele potem je možno pristopiti k pozitivnim uspehom. In če danes razni internacionalni agitatorji nastopajo pod novo prepletkano firmo, je več kot sigurno, da veliko organizatorno dosegle ne bodo, ker železničarji povsod odločno odklanjajo vsak poskus, da bi se jih še kdaj moglo izkoristiti za politične avanture kot avantgardo. Skušnje so izučile marsikoga, žal, da je vsled pogreškov posameznikov potisnjen celoten stan.

Na praznik dela torej na naših železnica ne bo onega veselja in zadovoljnosti kot bi jo bilo želiti iz upravnega vidika in potrebe osebja. Lahko bi bilo drugače! In če železniška uprava noče imeti te uvidevnosti, potem je dolžnost celokupnega osebja, da s premišljenim in smotrenim skupnim delom okrepi in usposobi svoje vrste in z notnim nastopom izposluje pametne službene predpise in osigura materialno izboljšanje in s tem pošten socijalen in gospodarski obstoj jugoslovanskega železničarstva. Ako predre dne 1. maja, na praznik dela, to prepričanje v srca vseh železničarjev, potem ta praznik dela vkljub skromnemu praznovanju prinese v bodočnosti stoterne uspehe.

Naj živi 1. maj tudi na jugoslovanskih železnicah! D.

„Strašilo“

socijalnega zavarovanja.

Ogromen narodno-gospodarski pomen socijalnega zavarovanja. — Razmere pri nas in drugod. — Delojemalec in konsument plača vse zavarovalne prispevke. — Neopravičeni izgovori na konkurenco.

»Da se zavzame država v večji meri kot doslej za svoje pomoči potrebne člane, ni to samo dolžnost človečnosti in krščanstva, od katerih naj bodo vse državne naprave prožete, marveč je to tudi naloga državno-ohranjujoče politike. Ta mora zasledovati smoter, da vzdržuje tudi med neposedujočimi razredi prebivalstva, ki je najštevilnejše in najbolj nepoučeno, naziranje, da država ni samo potrebna, marveč tudi blagotvorna naprava. Zato jih je treba potom očitnih neposrednih koristi, katerih postanejo deležni potom zakonodajnih ukrepov, dovesti do prepričanja, da zrejo v državi ne samo napravo v varstvo boljše situiranih družabnih razredov, marveč uredbo, ki služi tudi njihovim lastnim interesom in potrebam.

Pomislek, da se bo zanesel v zakonodajo, ako bo zasledovala ta smoter, kak socijalistični element, nas ne sme prav nič plašiti. V kolikor bi se utegnulo to res zgoditi, bi to ne bilo prav nič novega, marveč le nadaljevanje razvoja, moderne državne ideje v blaginji državljanov in izboljšanju položaja neposedujočih razredov.« —

S temi besedami je utemeljeval že pred dobrimi 40 leti stari militarist in konzervativec Bismarck v nemški državni zbornici uvedbo cele vrste socijalnopolitičnih zakonov,

ki so služili kot vzor vsem ostalim civiliziranim državam.

Naši politiki in državniki pa se od nemškega reakcionarca očitno niso naučili prav ničesar, dasi so pravkar z največjo grozo preboleli strahote socijalne revolucije v nekdanjem ruskem carstvu.

Kar je uvidel pred pol stoletjem Bismarck, nočejo pri nas uvideti ljudje, ki hočejo biti moderni in državotvorni. Ne zadene pa krivda samo politikov in državnikov. Nič manjši krivci so delodajalci, in morda še nekoliko večji delavci in nameščenci sami, ki se ne zavedajo ogromnih koristi socijalnega zavarovanja. In vse to radi bornega denarja, komodnosti in nepodučenosti

Državnikom, ki mislijo, da je temelj države bajonet, je vsak tozadevni poduk odveč; tem naj veljajo uvodoma navedeni argumenti njihovega kolege. Delodajalce in nameščence pa bo treba vedno in vedno opozarjati na vsestranske koristi, ki jih imajo eni in drugi od blagodejnih socijalnih inštitucij. Medsebojni interesi obeh slojev so gospodarsko tako prožeti, da so denarne žrtve le navidezne in se v drugi obliki obilno rentirajo.

Že idealna zavest delavca, da je za bolezen, nezgodo, starost ali brezposelnost vsestransko in zadostno zavarovan, bo neprijetno dvignila njegovo veselje do dela. Podjetnik bo v službi osivelega, priljubljenega delavca z lažjim srcem nadomestil z mlado, čilo delavsko silo, ker ve, da bo za njega skrbela odslej socijalna inštitucija. Odpadla bo miloščina v obliki oslabele, tolerirane delavske sile.

S tem bodo razbremenjene v prav obilni meri občinske ubožne blagajne in naprave. Delodajalci naj le preračunajo odstotke po njih vplačanih občinskih naklad, ki se vporabljajo izključno za preskrbo delanežmožnih siromakov, njihovih nekdanjih delavcev. Diferenca med zavarovalnimi prispevki in v to svrhu vporabljenimi nakladami bo prav malenkostna. Za delavca - veterana je pa lepša zavest, da pošteno uživa legalno pokojnino, nego vedni očitek, da životari na občinske stroške vsakomur v breme.

Nikakor se ne sme prezreti dejstva, da plačujejo velik del prispevkov — često celo do polovice — delojemalci sami, posredno ali neposredno. Nadalje se mora uvaževati, da se današnjih službenih prejemkov ne sme primerjati s predvojnimi prejemki. Nameščenci služijo danes povprečno za polovico predvojne plače. To pomeni dobiček za delodajalca. Zelo priljubljena pa je še praksa, da prejema delojemalec načeloma toliko nižjo mezdno — seveda še pod danes običajno plačo — kolikor znašajo njegovi prispevki za socijalne inštitucije. Po vsestranskem razmotrivanju je utemeljena trditev, da plačujejo delojemalci vse prispevke posredno povsem iz last-

nih sredstev in da delodajalci dejansko ne plačujejo ničesar. So le nekaki posredovalci za plačevanje med zavarovancem in zavarovalno inštitucijo. Z drugimi besedami: delojemalec si mora celo premijo odtrgati od ust potom nerazmerno prikrajšanega za-
sluška!

Javna tajnost pa je, da pridobitna podjetja in praktični gospodarji vkalkulirajo vse zavarovalne dajatve v svoje bilance in temu primerno nastavijo cene produktom. Kako pa bi bilo mogoče sicer prenašati ogromna bremena, ki jih plačujejo tozadevno številna podjetja? Z drugo besedo: zavarovalne prispevke plačuje konzument! Izjeme le potrjujejo pravilo. Tarnanje o silnih bremenih glede plačevanja zavarovalnih prispevkov torej nima povsem trdne podlage.

Imajo pa naši delodajalci še nek navidezno zelo tehten razlog, češ, da ne morejo vzdržati konkurence z onimi pokrajinami države, kjer zavarovanje ne obstoji, oziroma se ne izvaja s tako strogostjo, kot n. pr. pri nas v Sloveniji.

Nemčija, Avstrija, Češka imajo zavarovanje na vrhuncu, in vendar lahko konkurirajo med seboj in med inozemstvom — ter so njihovi proizvodi v obče boljši in cenejši od naših. Tudi ne kaže vpoštevati navedbe, da s starimi pokrajinami naše države ni mogoče vzdržati konkurence, ker tam gotovih panog soc. zavarovanja sploh ne poznajo in torej tudi ničesar ne plačujejo. Priznamo z opombo, da tam nameščenci prejemajo prilično 25 do 50 odstotne višje dohodke kot pri nas in da so tam živila znatno cenejša. Delodajalec v Beogradu aš Osijeku sicer ne plača morda nikakih zavar. prispevkov, plača pa zato samo na plači mesečno 1000 Din več, kot naš podjetnik in kljub temu lahko konkurira in eksistira, — in kakor znano, v obče prav sijajno! —

Pri tem pa ima napram našemu podjetniku 25 do 50 odstotno izgubo na boljši plači delojemalca!

Za narodno gospodarstvo v splošnem značijo seveda tekoči prispevki ogromno premoženje, ki bi v racionalni izrabi tvorilo lahko čudeže v razvoju našega podjetništva. Kar bi bilo le v vsestransko korist! Ne sme se pa prezreti svrhe ter ekvivalentne izgube, ki bi se pojavila ob pomanjkanju vsakršne preskrbe delojemalcev. Merodajna mora biti le dobrobit vsega naroda in s tem tudi dobrobit delojemalcev in delodajalcev.

Krivda delojemalcev obstoji v tem, da se za svoje življenjske interese sploh ne menijo, deloma iz malomarnosti in nepodučenosti, često pa iz strahu pred delodajalci.

Svetovnoznan kapitalist in podjetnik Henry Ford pa je s svojimi socijalnimi inštitucijami neovrgljivo dokazal, da se dajo interesi delavca in podjetnika v mnogoterih ozirih zadovoljivo in plodonosno združiti.

Strokovni vestnik.

Binkoštna prireditve v Ptuju.

Narodno socijalna strokovna zveza bo imela o binkoštnih praznikih svoj glavni zbor v Ptuju. Na predvečer, v soboto 22. maja, ob 8. uri se bo vršila v dvorani Narodnega doma seja upravnega odbora in podružničnih delegatov. Po seji prijateljski sestanek. Te seje se morajo udeležiti vsi člani upravnega odbora in delegati posameznih podružnic, katere že sedaj opozarjamo na sigurno udeležbo.

Na binkoštno nedeljo ob 9. uri prihod zunanjih gostov, na to sprevod pred magistrat, kjer bo slovesno razvitje prapora podružnice NSSZ v Ptuju. Prapor imajo v delu

šolske sestre v Mariboru in bo eden najlepših naših praporov. Na rdeči svili bo v sredini s zlatim vencem obkrožen naš znak: kladivo in pero. Okrog tega simbola pa napis: Podružnica Narodno socijalne strokovne zveze v Ptuju. Po razvitju prapora bo sprevod po mestu, katerega se bodo udeležili tudi člani na konjih in kolesarji. Sprevod se bo končal pred Društvenim domom, kjer bo točno ob 11. uri glavni zbor NSSZ. Dnevni red zбора glej na drugem mestu. Po končanem zboru bodo skupni obedi istotam.

Popoldne ob 3. uri skupen odhod izpred Društvenega doma v Ljudski vrt, kjer bo velika ljudska veselica z godbo, plesom in različnimi veselničnimi točkami.

Na binkoštno nedeljo zjutraj izlet k Sv. Urbanu, kjer bo tudi prosta prijateljska zabava. Po izletu povratek s poljubnimi vlaki. Izletniki, ki odpotujejo z večernim vlakom, imajo na razpolago avto za kak večji izlet, n. pr. v Vurberg itd.

Pozivamo vse naše člane, da se pripravljajo za polet v Ptuj in da povsod agitirajo za čim večjo udeležbo. Polovična vožnja je že dovoljena za brzovlake in osebne vlake. Vožnja Ljubljana - Ptuj stane samo 55 Din 50 para.

Ker se s polovično vožnjo nudi vsakomur prilika, da si ogleda nekdanje močno nemško trdnjavo in zgodovinsko mesto, o katerem prinesemo prihodnjič daljši opis, vabimo vse naše prijatelje, da pohite o binkoštnih praznikih z nami v Ptuj. Izkaznice za polovično vožnjo izdaja tajništvo NSSZ v Ljubljani, Narodni dom. Dobijo se pa tudi pri vseh odborih naših podružnic.

Ptuj. V soboto in nedeljo 24. in 25. t. m. so se vršili pri nas članski sestanki, na katerih je bil tudi naš strokovni tajnik brat Kravos in na katerih smo podrobno razpravljali o binkoštnih prireditvah. Do podrobnosti se je izdelal celoten program, ki bo v tem mesecu večkrat priobčen v našem glasilu. Na nedeljskem sestanku se je sklenilo, da se porabi binkoštna sobota popoldne po prihodu članov upravnega odbora in osrednjega vodstva NSSZ za skupen obisk ptujskega pokopališča in poklonitev na grobu našega prerano umrlega sobojevnika, brata Halađeja. Ob tej priliki položi ljubljansko vodstvo venec na grob našega tovariša. Tudi ptujski narodni socialisti položijo venec na grob svojega tovariša. — Ptujška podružnica je s pomočjo vseh narodno-socialističnih organizacij ustanovila več odborov, ki se pečajo z različnimi vprašanji. Tako je n. pr. odsek za prehrano preskrbel pravceno hrano, in sicer se bodo dobili obedi po 10 in 15 dinarjev. Odsek za prenočišča je poskrbel za nekoliko brezplačnih prenočišč, ki se bodo porabila za revnejše člane in mladino ter ostala prenočišča poskrbel po nizki ceni 10 in 15 dinarjev na večer. Veselični odsek je pridno v delu in se bodo vsi udeleženci lahko na veselici prepričali o delu tega odseka. V odsekih delajo vsi naši agilni člani, ki so si različne funkcije razdelili. Sobotni in nedeljski sestanki se je porabil v to, da se je pogovorilo o celi proslavi in so se slišali nasveti ljubljanske centrale, ki jih je dala potom svojega odposlanca. Podružnica v Ptujju želi le, da jo bratje in sestre posetijo o priliki njenega največjega slavlja o priliki razvija prapora, v kar največjem številu. Trdno pričakuje polnoštevilne udeležbe in kliče vsem: Dobro došli v naši obmejni jugoslovanski postojanki.

Vsem podružnicam NSSZ. Tajništvo je te dni razposlalo okrožnico osrednjega vodstva na vse podružnice in organizacije ter priložilo tudi vabila za glavni zbor. Okrožnico je na eni prvih sej pazljivo prečitati ter o njej sklepati in izvršiti vse v njej dane naloge. Tudi je okrožnici priložena vprašalna polja, ki se ima najpozneje do 15. maja t. l. vrniti tajništvu z odgovori na stavljena vprašanja. Osrednje vodstvo izreka v svoji okrožnici željo, da pohiti čim več naših članov za binkošti v Ptuj, posebno še, ker je z ozirom na razne ugodnosti dana vsem možnost za tak večji izlet. Pozivamo vse podružnice in organizacije tudi tem potom, da posvetijo okrožnici vso pažnjo in se po njej ravnaajo. — Tajnik.

Litija. Organizacije NSZ proslavijo 1. maj po sledečem redu: Zjutraj ob 4. uri budnica. Ob pol 9. zbirališče na kolodvoru, od tam ob 9.15 odhod v Litijo, kjer bo v gostilni Oblak majski shod. Popoldne ob 13. zbirališče na kolodvoru, točno ob 13.15 pešizlet v Log, Hotič, Vernik in Kresnice. Povratek z vlakom v Litijo, kjer bo prosta zabava pri Oblaku. Vse narodno zavedno delavstvo vabimo k naši prvomajski proslavi.

Proslava 1. maja v Ljubljani. Prvomajsko proslavo priredi Narodno strokovna zveza v Ljubljani z popoldanskim izletom v Dolnice. Zbirališče ob 2. uri pop. pred Narodnim domom, od tu pešizlet po Večni poti v Dolnice k Miklavu. Tam bo prijateljski sestanek narodnega delavstva. Vabimo vse ljubljanske člane NSZ in njihove prijatelje na polnoštevilno udeležbo.

Sladki vrh pri St. Ilju. Organizacije NSZ priredijo tudi letos majsko proslavo z obhodom, majskim shodom, in prijateljskim sestankom. Sestanek bo od 7. do 8. ure zjutraj pred tovarno, od tu pešizlet k Mariji Snežni, kjer se vrši v gostilni pri Jušniku sestanek, na katerem govori delegat iz Ljubljane.

Stražišče pri Kranju. Narodno delavstvo, organizirano v NSZ, proslavi 1. maj z članskim sestankom in večerno prireditvijo, na katero so

Ženski vestnik.

Prvi maj — praznik dela.

Praznujemo ga tudi žene v zavesti, da delo osrečuje. Naše delo je precej mnogostransko, zlasti se naša žena pridno udeležuje pri produciranju materijelnih dobrin. Najvažnejša njena funkcija je vendar materinstvo in gospodinjstvo, za kar žena žrtvuje vse svoje moči in ves svoj čas, svoja najboljša leta. Njevo delo je neizmerno ceno za zarod, za bodočnost naroda. Naša žena se niti ne zaveda visoke vrednosti, ki jo ima za človeštvo, zato živi v popolni odvisnosti in dopušča o sebi sodbo manjvrednosti. Za našo ženo je prva nujnost, da se organizira v takem ženskem društvu, kjer se proučuje stališče žene, kjer se ji budi zavest ženske samovrednosti, kjer se proučujejo vzgojna vprašanja, ki morejo in morajo interesirati matere, kjer se iščejo pota do ekonomske in duševne svobode žene v svrhu napredka, kajti žena mora napredovati, kakor napreduje vse človeštvo. Napredek pa je mogoč le potom ekonomske in duševne svobode in potom dela. Poleg ročnega dela naj se žena tudi duševno brusi, ker duševno delo bo ženo dvigalo više in više do višine svobodnega moža. Tedaj bo prvi maj ne le praznik dela, temveč tudi praznik svobode za nas.

Mati — delavka.

Mnogo mater je delavk, ročnih ali duševnih, v pretežni večini ročnih. Bodisi že to delo kakršnokoli, četudi le poklicno gospodinjstvo, zamudno je in odteza mater otrokom, ki jo zahtevajo zase. Toda pri poklicnem gospodinjstvu je mati, vsaj večji del — izvzemši poti na trg in v trgovine — doma in deco lahko zaposli, zabava mimogrede, poučuje in svari. Drugače je pri oni delavki, ki mora radi svojega zasluzka puščati dom in deco. Ko se mati-delavka vrne z dela izmučena in izčrpana, ji je dete odtujeno, ker živi pod vplivom drugih. In še v tistih nekaj trenutkih, ko je doma, terjajo gospodinjski in drugi opravki od nje čas in pozornost. Vsled prenapornosti in preobloženosti z delom, je mati razdražljiva in otroka večkrat kaznuje po nepotrebnem, ne razumevajoč njegovo živahnost, ko je sama utrujena. Da se otrok izogne razdraženosti svoje matere, ji ubeži. Beg od doma je pri njem že v navadi; otrok je tako svoboden, mati pa rešena njegovega nadlegovanja, vprašanj, zahtev in želja. Tako se otrok navadi pohajkovanja, počestovanja in surovosti.

Ako imajo otroci preudarnega očeta, pristopi materi pri vzgoji na pomoč. Veseli ga spoznavati svoje dete, opazovati njegov razvoj in prispevati k temu razvoju. Marsikateri oče pa smatra vzgojo otroka za izključno žensko zadevo in se za družino ne zmeni, zato bi bilo v interesu družin in dobre vzgoje

vabljeni vsi člani in njih prijatelji. Več v vabilih, ki so se razposlala.

Prvomajske proslave priredijo tudi druge naše organizacije, a nam do določenega roka niso poslale poročila in zato jih ne moremo uvrstiti v red naših proslav.

Žiri. Tukajšnja podružnica letos vsled nastalih ovir ne more proslaviti 1. maj, zato pa priredi v nedeljo 16. maja pešizlet na Golni vrh. Tega izleta se udeleže Žirovci v velikem številu. Na vrhu bo prosta zabava. Podrobnejši spored v prihodnji številki lista.

Senovo. Organizacije Narodno strokovne zveze priredijo o priliki prvomajske proslave v Senovem javen shod, ki se bo vršil ob 10. uri dopoldne. Na shodu poroča delegat NSZ iz Ljubljane. Vabimo vse člane in narodno zavedno delavstvo, da se tega shoda polnoštevilno udeleži.

državljanov potrebno, da bi matere ne le deklicam že v rani mladosti privzgjale materinski čut, ampak tudi dečkom čut za očetovstvo, ki bi ne narekoval le eno dolžnost, pripraviti neznamen dohodek za družino, ampak tudi ogrevati deco z očetovsko ljubeznijo in spodbujati jo k delu.

S tem, da so otroci vsled materine pre-zaposlenosti, ter vsled iz tega izhajajočih neugodnosti in nereda zanemarjeni, pa je neprijetno prizadeta družba in država, ker se s tem večja število slabo vzgojenih ljudi. Skrb države bi zato bila v vseh predmetjih, kjer stannje največ mater-delavk, vzdržavati dnevna otroška zavetišča, kjer so v času odsotnosti staršev otroci njihovim dobi primerno zaposleni in pod strogim nadzorstvom.

Pogreški domače vzgoje.

Otrok ima pred očetom večji strah kakor pred materjo. To zato, ker mati kazni ne izvaja sama, četudi je prepričana, da je otrok kazni zaslužil, ampak mu raje preti, da ga bo kaznoval oče, ko se vrne z dela. Mati s tem ne kaže otroku svoje naklonjenosti, temveč le slabost. S tem tudi pretirava očetovo avtoriteto in slabi svojo.

Velika napaka, ki jo dela mati pri vzgoji svojih ljubljencev, je tudi ta, da premnogokrat ponavlja svoje grožnje in to vedno z istimi besedami in gestami in neresno, nakar se otrok navadi. Groženj zato ne upošteva in se jih ne boji.

Pri izbiranju kazni naj bo mati previdna, da ne bo za manjše prestopke kaznovala otroka strožje in občutneje, kakor za večje. Sploh je kazni le za trše nature in za redke slučaje. Ako smo otroku privzgojili dovtetnost in čustvo ponosa, bo zalegla beseda.

Otrok pozna že hrepenenje po znanju, o čemer pričajo neprestana vprašanja, na katera mora mati neutrudno in otroškemu umu primerno odgovarjati. Včasih je vprašanje tako, da mu mati ne ve odgovora in si zato pomaga z lažjo. Bolje je, da tega ne stori, kajti laž je le pozneje razgaljena — kar ne postavi vzgojitelja v najlepšo luč. Mati naj v takem slučaju raje otroka pomiri z obljubo, da bo izvedel odgovor pozneje, ko ga bo mogel razumeti, za kar je sedaj še premajhen in napelje razgovor na druge, otroški dobi primerne, zanimivosti.

Žena v policijski službi. Naša ženska društva so že nekolikokrat razpravljala o potrebi ženskih nastavljenk v policijski službi, ker bi bila tu mnogokrat na mestu obzirnost, diskretnost in previdnost, kar moški uslužbenci ne morejo uvideti. Do odločnih poizkusov in stremljenj v tem oziru pri nas še ni prišlo, a nemški listi ravno sedaj beležijo prvi uspeh tozadevnega ženskega prizadevanja. V Nemčiji je imenovana prva kriminalna komisarka gospa Erkens. Ona je že med vojno organizirala v Kölnu prvo žensko policijo.

Stanovanjsko vprašanje.

Naraščanje mestnega prebivalstva. — Nerentabilnost stanovanjskih poslopij. — Zastoj zidanja. — Državne akcije pri nas in drugod.

Eden najvažnejših socialnih problemov, ki so se pojavili v zelo poostreni obliki po vojni, je nedvomno problem stanovanjske bede. Mestno prebivalstvo je med vojno in po vojni pričelo naglo naraščati, deloma vsled naravnega razmnoževanja, deloma vsled močnega priseljevanja ljudi s kmetov. Posebno kmečko delavstvo stalno sili v mesto v prepričanju, da si bo tu priborilo socialno in gmotno lepše življenje.

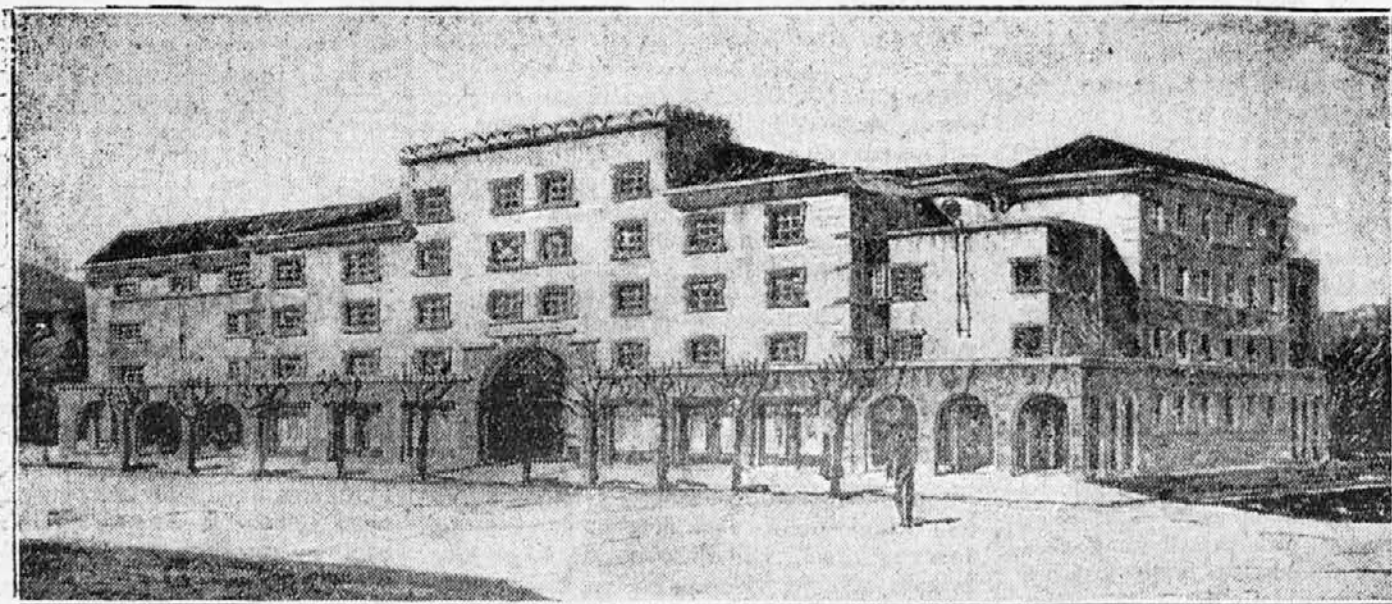
V nasprotju z rastočim prebivalstvom v večjih krajih pa je med vojno in prva leta po vojni zastalo tako rekoč vse stavbno gibanje. Kapital je bil drag in je nosil v obratovanju ali naložen v bankah visoke obresti, dočim se kapital, vložen v stanovanjska poslopja skoro ni obrestoval in so vsled raznih stanovanjskih zakonov hišni gospodarji prav za prav izgubili svojo lastninsko pravico na

Ljubljani nekaj palač in stanovanjskih hiš. Toda to se je pri vladajoči stanovanjski bedi komaj poznalo. Na tisoče rodbin je še vedno ostalo brez človeka vrednega stanovanja in še danes imamo vagonarje in barakarje. Zelo energično pa je posegel zadnje čase v stanovanjski problem ljubljanski magistrat, ki je postavil večje število stanovanjskih poslopij in ki sedaj z nizkoobrestnim posojilom, oziroma z garancijo posojila omogoča svojim uradnikom zidanje lastnih eno- in dvodružinskih stanovanjskih hiš. Tudi iz Maribora se čujejo enake vesti.

Na tem, da še danes lahko govorimo o pomanjkanju stanovanj, je brez vsakega dvoma v prvi vrsti kriva naša državna uprava. Ponovno smo že pribili, da država dosedaj ni zgradila še niti ene stanovanjske hiše za svoje nameščence in da se še vedno nahajajo

veka, o tem je skoro odveč govoriti. Saj je vsakemu uvidnemu človeku samo po sebi jasno, da ni mogoče urediti svojega in svoje rodbine življenja v harmonično enoto vse do tlej, dokler se to življenje ne spravi v okvir primerne prebivališča. Solnce, zrak in voda — to so zahteve moderne evgenetike in kako odgovarjajo tem zahtevam zatohle, neprezračene luknje, v katerih mora še danes prebivati velik del našega delavstva. Zadnji čas bi pa bil, da bi se tudi pri nas od državne strani, če ne že samostojno pričelo, pa vsaj izdatno podprlo stavbno gibanje, predvsem pa ustvarjanju modernih delavskih vrt-nih kolonij in tako zavrlo propadanje neprecenljivih virov delovne sile našega naroda.

Kot primer modernega stavbnega gibanja prinašamo sliko velike, moderne stanovanjske hiše, ki jo prične v najkrajšem času graditi mestna občina ljubljanska. Mogočna stavba bo obsegala 80 stanovanj in sicer 3 tipe, stanovanja s kuhinjo in eno, dvema ali trem sobama. Vsa ta stanovanja bodo imela pred-sobo, shrambo, stranišče in majhen balkon, ter bodo tako urejena, da ima vsak prostor direktno luč in zrak. Orientacija stanovanj-

svojih stanovanjskih poslopij. Formalno jim je ta pravica sicer ostala, toda v praksi niso in še ne razpolagajo s stanovanji oni po svoji volji, niti ne morejo svobodno določati višine stanarine. Vse to so prevzeli različni stanovanjski uradi in stanovanjska razsodišča, ki so na zakoniti podlagi dodeljevala stanovanja in določala višino stanarin. Kakor je nedvomno, da so omenjeni stanovanjski zakoni nujna socialna potreba, prav tako nedvomno je tudi, da je vsled njih rentabilnost stanovanjskih poslopij padla na minimum, če ne pod minimum in da so zavrli vsako močnejše stavbno gibanje.

Nikdo ni hotel zidati. Znana odredba je prisilila nekatere milijonske tvrdke do zidanja lastnih poslopij in ta odredba je prinesla

državni uradi po privatnih stanovanjskih poslopij. V tem pogledu se pač lahko učimo od sovjetske Rusije, ki posveča stanovanjskemu vprašanju zelo veliko skrb. Iz poročila avstrijske soc. demokratske komisije je razvidno, da sovjeti v vseh večjih industrijskih krajih gradijo delavske stanovanjske kolonije z eno- in dvodružinskimi hišami, ki so obdana z vrtovi. Še lepšo priliko za opazovanje in proučevanje smotrenega in uspešnega stavbnega gibanja nam kaže bratska Češkoslovaška republika, ki je izdala v ta namen ogromne milijarde in ustvarila z njimi naravnost vzorne uradniške in delavske stanovanjske kolonije.

Kakšen higijenski in splošno socialen pomen ima odgovarjajoče stanovanje za člo-

skih prostorov je izključno proti solnčni strani. V dvoriščnem traktu pritličja bo nameščeno malo kopališče za stanovalce, obstoječe iz kadnih in pršnih kopelji. Velika moderna parna pralnica bo služila strankam za pranje perila. Poslopje bo sezidano v četverokotu z velikim zračnim dvoriščem, kjer je predvideno igrišče za otroke, velik dekorativen vodnjak in nasadi. Ta nova zgradba, ki bo v okras Ljubljani, je primer, kako se da ublažiti stanovanjsko bedo na modern način, ki odgovarja vsem novim higijenskim in socialnim zahtevam. Ljubljanskemu gerent-skemu svetu služi ta akcija gotovo v čast.

Da bi temu primeru sledila tudi država! Potem bi bilo v nekaj letih konec stanovanjskega problema.

Po drugih državah.

Službena statistika fašistov. Fašistični direktorij je objavil službeno statistiko o številu vpi-panih fašistov. Po tej statistiki šteje fašistična stranka 750.000 članov (lansko leto 420.000). V Julijski Benečiji ima stranka 11.500 članov, v Tridentki Veneciji 6500.

V Romuniji so razpisane državnozborske volitve za 25. maja in za senat na dan 28. maja. Novi romunski parlament se sestane dne 25. junija.

Angleški budžet. Finančni minister Churchill je predložil budžet, ki izkazuje 804.700.000 funtov šterlingov dohodkov in stroškov 812.000.000 funtov šterlingov. Primanjkljaj se naj krije z novimi

davčinami. Lanskoletni budžet je izkazoval suficita 5 milijonov funtov šterlingov, ki se je pa porabil za stroške pri premogokopni industriji.

V nemškem parlamentu je nastala kriza, ker je med vlado in socialnimi demokrati nastal spor, glede odpravnine nemškimi knezom. Vlada hoče korigirati izid plebiscita, ki se je izrekel proti odpravnini s tem, da pridejo končno knezi vendarle do odpravnine. Socialni demokrati so odrekli vladi svojo podporo in je vsled tega vlada v manjšini.

Italijanski vojni dolg v Ameriki. Senat je z večino glasov ratificiral pogodbo za poravnavo italijanskih vojnih dolgov v Ameriki. Sklep senata je pa bil čez nekaj dni razveljavljen, ker so se napravile nekatere formalne pogrške. Predlog o ratifikaciji pride še enkrat v razpravo.

Pogajanja za mir v Maroku se vrše med delegati Španije in Francije ter delegati Rifancev. Če se pogajanja ne zaključijo do 1. maja, obljube Španija in Francija novo ofenzivo proti Abd el Krimovim postojankam.

Prvi maj na Poljskem. Poljska socialno-demokratska stranka v Gornji Šleziji je sklenila, da ne priredi 1. maja nobenih shodov in drugih javnih manifestacij, samo da ne da komunistom povoda za demonstracije.

Pogodbe o neutraliteti. Med Nemčijo in Rusijo je bil podpisan dogovor na temelju rapalske pogodbe, s katerim se za dobo petih let obvezujeta državi, vzdržati popolno neutraliteto. — Rusija je ponudila neutraliteto tudi Franciji in Poljski.

Politični pregled.

Potek političnih dogodkov.

Praden se je zaključilo zasedanje naše narodne skupščine, so prišle v javnost vesti o strahovitih zlorabah, ki jih je na račun države zagrešil Rade Pašič. Te vesti so med javnostjo že dolgo krožile, toda konkretno jih ni iznesel še nikdo. Sedaj je ta korak storil — vzrokov ne bomo razmotrivali — D. Stojadinović in zadeva je postala iz notic šaljivih listov državni škandal. Opozicija je vložila interpelacijo, v kateri zahteva, da se te afere pred skupščino razčisti. Ta interpelacija je bila adresirana na ministrskega predsednika Nikolo Pašiča, očeta mladega grešnika. Ne moremo reči, da bi bil stari državnik v zavidanja vrednem položaju. Pašič se je hotel izmotati iz situacije na ta način, da je izposloval odgoditev zasedanja skupščine v upanju, da mu bo, kot že tolikrat, pomagal čas.

Tokrat se je nekoliko vračunal. St. Radič, šef druge največje stranke v državi, je zahteval, da se skupščina takoj sestane in da se na njenih prvih sejah razpravlja o interpelacijah o korupcijskih poslih njegovega sina. Pašič pa te zahteve ni sprejel, temveč je podal demisijo vlade. Novo vlado sestavi Uzunović in v njej sedi Radič s svojimi ministri. Toda Radiču jezik ne da miru. Javno opljuje nekoliko svojih ministrskih tovarišev iz radikalnega tabora in ker noče na zahtevo radikalnih ministrov in ministrskega predsednika sam iz vlade, ga iz nje vržejo na ta način, da poda Uzunović demisijo celokupne vlade in sestavi — na neparlamentaren način — takoj novo, v kateri pa ni več Radiča in njegovih pristašev. Pač pa varujeta prazne radičevske ministrske stolce dva njegova disidentna dr. Nikič in dr. Šuperina.

Pašič prehaja v ofenzivo. Proti korupciji, ki se iznaša proti njegovemu sinu, postavlja korupcijske posle, ki so se vršili v radičevskih ministrstvih. Zobja za zob! In vse jugoslovansko časopisje je polno izjav, protizjav, obtožb in protiožb, trditvev in dementijev.

Med tem je bil sklican glavni odbor radikalne stranke. Tu je hotel Pašič obračunati z Ljubo Jo-

vanovićem, ki je že od nekaj gojil zveze s Pašičevimi nasprotniki. Pašič je predlagal izključitev Jovanovića iz radikalne stranke. Za izključitev Ljube Jovanovića je glasovalo 46 članov glavnega odbora, 22 se jih je vzdržalo glasovanja, 1 je pa glasoval proti izključitvi. Glasovanje v glavnem odboru radikalne stranke je pokazalo, da so mnenja v radikalni stranki zelo deljena in da Pašičeva volja ni več absolutno merodajna, tem manj, ker je tudi sedanji min. predsednik Uzunović v opoziciji proti Pašiču.

Tudi Radičevi predstavitelji stranke so zborovali v Zagrebu. V splošno presenečenje pa na zborovanju ni bil izključen niti eden disidentov, niti ni Radič napovedal opozicije sedanji vladi. Nasprotno izjavil je, da je za nadaljevanje sporazuma in da hoče s svojimi poslanci tudi nadalje sodelovati v vladi, pa čeprav on sam ne dobi nobenega ministrskega stolčka.

Kolikor se more dosedaj pregledati politični položaj, so spori v Radičevi stranki sanirani, dočim so v radikalni stranki tri struje: Pašičeva, Jovanovića in Uzunovića. Pašičeva struja je proti sodelovanju z Radičevci in za stvorenje nove vlade, ki naj bi dobila tudi volilni mandat. Uzunovića struja, kateri pripada večina radikalnih ministrov, je za politiko sporazuma in za obnovitev koalicije z Radičevci. Jovanović je pripravljen podpirati Uzunovićevo vlado. Zatrjuje se, da imata Uzunović in Jovanović 40 do 60 poslancev radikalnega kluba za seboj. Slovenski klerikalci se pripravljajo, da tudi vstopijo v eventualno Uzunović-Radičevo vlado.

Samostojna kmetjska stranka je zborovala preteklo nedeljo v Ljubljani in so delegati sklenili, da se SKS združi s slovenskimi radičevci v novi stranki pod imenom Slovenske kmetjske stranke.

Delegata slovenskih radikalov dr. Niko Zupanič (Ljubljana) in Tavčar (Maribor) sta na seji glavnega odbora glasovala za izključitev Jovanovića iz radikalne stranke. Delegat dr. Sajović (Kočevje) se je vzdržal glasovanja.

Mladinski vestnik.

Mladinsko gibanje.

Vsako gibanje, ki stremi za cilji v bodočnosti, si mora vzgojiti svoj naraščaj, se opreti na svojo mladino, ker sicer je v naprej obsojeno na smrt. To velja v enaki meri za športno društvo, kot za socialno-politično stranko. Narodno socialistično stranko so na Češkem njeni protivniki še pred 20 leti imenovali s posmeškom »strana kluků«, stranko pobčev. In ta stranka »pobčev« se je razvila v eno najmočnejših strank v osvobojeni češkoslovaški republiki. Iz »pobčev« so nastali pač možje in hrabri poborniki modernega socialnega reformizma, ki se naslanja in raste iz naroda za narod.

Zgodovina vsega mladinskega gibanja, posebno mladinskega gibanja v socialističnih strankah kaže, da je naraščaj rad bolj borben od starih strankinih borcev in bolj revolucionaren od starih revolucionarjev. In prav je tako! Ker samo mošt, ki se dobro prevre, da dobro vino, samo mladina, ki se skozi in skozi prekvasi z idejo socialne pravičnosti in brezobzirnem pobijanjem socialnih krivic, bo dala narodu ono, kar od nje pričakuje, bo dala stranki voditelje, ki bodo zmožni nadaljevati delo, ki so ga začeli prvoborniki. Samo mladina, ki se vzgaja idejno in ki obvladava svoje mišljenje, mladina, kateri še ni treba poznati strankarsko-političnih kompromisov, bo mogla izpeljati k zmagovitemu koncu prapore, katere bo prej ali slej prejela iz trudnih rok svojih predhodnikov.

Zgodovina našega mladinskega gibanja je dovolj znana in ni treba, da bi jo na tem mestu ponavljali. Veliki Pulpan, sam sirota, je uvidel vso socialno nesrečo naraščaja izkoriščenih slojev in z vročo ljubeznijo je iskal in našel pot v boljšo bodočnost. Ne s frazami in demagogijo, temveč z ljubeznijo v srcu do naroda in njegove teptane mladosti, z živo borbenostjo za boljšo bodočnost, socialno pravičnejšo in miselno svobodnejšo, je zbiral okoli sebe mladino ponižanih in teptanih. In Pulpan, davno že mrtev, še danes obdan od mučeniškega žara svojega požrtvovalnega življenja, vodi našo mladino, ki se spominja našega prvobornika ob vsaki priliki.

Prvi maj je in zopet se strnjujejo in zlivajo v eno valovi izkoriščenega proletarijata. Nehote nam prihajajo na misel besede velikega češkega pesnika, prerano umrlega Macha: »Bil prvi maj, bil lasky čas, k lasce zval hrdličin hlas — —« in naša mladina bo čutila z njim:

Naš prvi maj naj bo praznik ljubezni med vsemi nami, ki nas socialna krivičnost sedanjega družabnega reda tlači k tlom, praznik ljubezni do vseh, ki trpijo! Praznik ljubezni, ki naj nam bo bliščoč štít proti onim, ki nas sovražijo. Ker le ljubezen bo zmagala!

Naročajte „NOVO PRAVDO“!

Naš ustanovitelj.

Po predavanju br. Bine Sušnika na seji odbora »Bratstva« Jesenice, dne 22. aprila.

Bratje! Času in prilikam naše mladine se mi zdi najbolj primerno, da se spomnimo našega, že izhajajočega »Kladivarja«. Z majskim vstajenjem bo vstal zopet on in oznanjal lepoto naše ideje širom Slovenije ter tudi Hrvaške. Predramil bo mladino, ji vžgal hrepeneča srca za borbo in jo navdušil za naš prapor bratske ljubezni in enakosti. Dvignil bo glas našega evangelija, našega razodetja in zbiral krog sebe proletarsko mladino in iz svojih vrst vzgojil bodoče oznanjevalce naše misli. In kakor je bil »Kladivar« ustanovitelj »Bratstva« na Jesenicah, tako se bodo potom njega ustanovile tudi druge naše mladinske organizacije; one, ki so že ustanovljene, bo pa poživil in jim dal novih moči. — Na nas pa je v bratje, da za »Kladivarja« storimo vse, kar je v naših močeh. Pridobivajmo mu naročnikov, razširimo krog čitateljev, a čitajmo ga tudi sami in se učimo iz njega. Na straneh »Kladivarja« bodo pisane naše besede in izražena naša misel. — Zato na delo za glasilo narodno-socialistične mladine in s tem za naš mladinski pokret!

Opomba. Da »Bratstvo« na Jesenicah ni bilo ustanovljeno niti po O. i. o. NSM, niti ne po podružnici NSSZ ali krajevni organizaciji NSS, o tem je referiral br. St. Bokal v ref. »Naša mladina«, katerega odlomek je bil priobčen v mladinskem vestniku. Jeseniško »Bratstvo« je nastalo v poletju 1924, takrat, ko je vdrugič začel izhajati »Kladivar«.

Prvomajski izlet na Peričnik.

Po sklepu nar.-soc. org. na Jesenicah se vrši v proslavo praznika dela 1. maja že javljeni skupni izlet v romantični Peričnik pri Mojstrani. V svrhu informacije udeležnikom objavljamo, da je zbirališče Jeseničanov točno ob 7. uri zjutraj v društvenem lokalu »Bratstva« na Jesenicah (pri Vipavcu na Savi) in je nato skupni odhod na Hrušico, kjer bodo čakali tamošnji bratje in sestre. Po snidenju na Hrušici se bo odšlo v Mojstrano in se tam počaka na kolodvoru eventualne zamudnike ter dotične, ki se nameravajo udeležiti izleta iz zunanjih krajev in se bodo pripeljali naravnost do Mojstrane. Po dohodu vlaka se odide skozi vas in mimo cementne tovarne (zanimivo je ogledati mimogrede vodno napravo) na Peričnik. — Ko si bo vsakdo dovolj ogledal čisto prirodo in predvsem zanimivi slap ter se orosil in ohladil z mrzlo triglavsko vodo, potem bo odhod nazaj v Mojstrano, kjer se vrši ob 3. uri popoldne v hotelu »Triglav« majsko zborovanje. Na zboru bo govoril o pomenu 1. maja brat Stane Bokal. — Odhod iz Mojstrane bo z vlakom po 6. uri zvečer. — Ponovno se na izlet vabijo pristaši iz zunanjih krajev, predvsem pa iz Ljubljane. Pridite na Gorenjsko in se razvedrite! Opozarja se družinske očete, da vzamejo seboj svoje občeltelj, ker je izlet namenjen vsem in naj bo za vse.

V slučaju slabega vremena izlet odpade in se vrši ob 10. uri dopoldne zborovanje pri Ravhekarkju, istotako z govorom br. Staneta Bokala.

1. maja na Peričnik! Naj živi praznik dela!

Jesenice. V nedeljo 25. aprila se je vršila plenarna seja NSM, NSSZ in NSS ter se je na nji rešilo vse glede 1. maja. Med drugim se je brzojavno zaprosilo prosvetnega šefa ljubljanske oblasti za dovoljenje, da ima na 1. maj šoloobvezna mladina pouka prost dan. — Dalje se je soglasno odobrilo in podpisal od navzočih zapisnik okrožne konference, dne 5. aprila t. l. — Poleg ostalega se je pa razpravljalo tudi o konzorciju »Dom Klofača« Jesenice in storilo važne sklepe. »Bratstvo« se spomni 50 letnice rojstva velikega pisatelja Ivana Cankarja s tem, da se vrši v ta namen dne 11. maja veliki članski sestanek s predavanjem o slovenskem geniju, z igranjem tamburašev in z recitacijami.

Tedenske vesti.

— **NABIRAJTE NOVE NAROČNIKE ZA »NOVO PRAVDO«.** Na nasvet iz krogov naših naročnikov smo se odločili, da izdajamo od 1. maja dalje »Novo Pravdo« v zmanjšani obliki. Obseg »Nove Pravde« ostane še nadalje isti; izhajal bo odslej list na osmih straneh. Nova oblika lista je priložnejša in primernejša za tednik. Potrudili se bomo, da bo list vedno zanimiv in informativen. Posebno paznjo bomo tudi v bodoče polagali na to, da bo prinašala »Nova Pravda« aktualna razmotrivanja iz socialne politike, vprašanja, s katerimi se veliko ne bavi ostali slovenski tisk. Ravno v tem pogledu je »Nova Pravda« vredna podpore tudi s strani onih, ki so naročeni na dnevnike. Samoobsebi umevno je, da bo v ostalem še nadalje zavzemala »Nova Pravda« isti pravec kot dosedaj. Svojo važno nalogo bo pa »Nova Pravda« vršila lahko le tedaj, če se bo krog njenih naročnikov povečal. Stroški za izdajanje lista so ogromni. Navezani so na edin dohodek: na naročnino. Zato pozivljamo svoje somišljenike in prijatelje, da pridobivajo nove naročnike, ker šele potem je obstoj in napredek »Nove Pravde« zagotovljen. Na dan 1. maja je najlepša prilika, da se posvetimo propagandi za »Novo Pravdo«. Na naših shodih, sestankih in v družbah, agitirajmo za »Novo Pravdo«. Nobena ideja ne zmaga brez tiska. Naročnina za »Novo Pravdo« je tako majhna, da jo prav vsak lahko zmore. Na delo tovariši! — Uredništvo in uprava »Nove Pravde«.

— **DANAŠNJA ŠTEVILKA »NOVE PRAVDE«** je izšla na 20 straneh in naj nadomestuje majski spis, katerega smo hoteli prvotno izdati poleg »Nove Pravde«. Našim organizacijam smo poslali več izvodov majske »Nove Pravde«, da jo razpečajo v svojih krajih. Za posamezno številko je plačati Din 1.50. Izkupiček za prodane številke »Nove Pravde« se naj pošlje na upravo lista. Pričakujemo, da se bo prodalo toliko izvodov lista, da bo pokrit izdatek, ki smo ga imeli z povečano majske »Novo Pravdo«.

— **Ellen Key.** Umrla je dne 26. t. m. znana skandinavka pisateljica Ellen Key, ki je bila ena izmed najmarkantnejših pobornic ženskega gibanja. Moderni feminizem je izgubil z njo svojo voditeljico.

— **Drakonska obsodba.** Urednik goriškega humorističnega lista »Čuk na palici« France Bevk je bil obsojen v Gorici na štiri mesece ječe in 400 lir globe, ker je objavil v listu pozdrave nekoga vojaka, ki pravi, da morajo vojaki včasih zamižati, da ne vidijo v makaronih vrvic in drugih takih reči.

— **Za odpravo stanovanjskega zakona!** V nedeljo 9. maja t. l. se bo vršil v Ljubljani ob 9. uri dopoldne v unionski dvorani občni zbor društva hišnih posestnikov. Za zborovanje se pripravlja velika agitacija, ker se bo zborovanje vršilo v znamenju odločne zahteve po odpravi stanovanjskega zakona, ki doslej ščiti najemnike — ubožne sloje — saj nekoliko pred krutostjo nekaterih brezsrčnih ljudi. Še letošnje poletje, oziroma jesen, naj se ta »krivični« stanovanjski zakon ukine! To je deviza tega občnega zbora. — Prav imajo hišni posestniki, če zahtevajo nazaj svoje stare pravice nemotene posesti. Toda z enako pravico lahko zahteva mali človek — neposestnik, da dobi zase in za svojo družino vsaj najprimitivnejše stanovanje. — Pri obstoječih razmerah ni zaenkrat prav nobenega drugega izhoda, kot da ostane zaščita najemnikov toliko časa, dokler se razmere ne zboljšajo. In to je ona točka, okrog katere se vse suče ter bi se okrog nje moral sukati tudi občni zbor hišnih posestnikov. Saj je bilo časa dovolj, denarja smo v obliki davkov plačali

toliko, da bi vsa Slovenija po prevratu lahko stala pod eno samo streho, pa se ni nič storilo. Ves denar je zginitil. To pa se mora nehati, denar naj se rabi za ljudske potrebe, pravično, pošteno, z ljudsko kontrolo, ne pa po znanih načelih vidnih in nevidnih beograjskih čaršij, katerim pravijo, da so koruptne. Če se hišni posestniki lotijo boja s tem glavnim krivcem stanovanjske mizerije, so storili večji korak k zaželjenemu cilju, kakor z vsem dosedanjim negativnim delovanjem svoje organizacije! Pri tem delu jih bo brezpogojno podprlo tudi društvo stanovanjskih najemnikov. Vse delo bo šlo odslej paralelno, složno z eno samo devizo: zidajte nam stanovanj, ali pa pustite, da jih z našim denarjem zidamo sami. — To smo napisali, ker v principu nismo proti zahtevam posestnikov, ampak samo proti načinu, kako se rešuje stanovanjsko vprašanje s strani hišnih posestnikov. Pot k zmagi za dve strani je samo ena — skupen boj, neizprosni boj proti dosedanjemu zastavljanju Slovenije, proti nezdravim razmeram v naši državni upravi, proti nepoštenju in korupciji! Ta boj pa mora biti brezobziren, vsi obziri do kate-rihsibodi morajo pasti.

— **Ženitovanjska nesreča.** V nedeljo proti večeru se je v Logu pri Vrhniki pripetila nesreča z avtomobilom, ki je zahtevala življenje enega človeka, če ne bo še katerih izmed ostalih ponesrečencev tudi podlegel poškodbam. — V frančiškanski cerkvi se je poročil 23letni Filip Kopač, mizarški mojster iz Žirov. Proti 7. uri se je z nevesto in trem domačimi ženitovanjskimi gosti odpeljal iz Ljubljane z avtomobilom, ki ga je vodil šofer — Hrvat. Ko je avto dirjal menda z brzino krog 80 km skozi vas Log, je na nekem hudem ovinku na dveh kolesih počila pnevmatika in zračni pritisk je z močnim sunkom vrgel vse potnike iz avtomobila. Nevesta in šofer sta ostala nepoškodovana, ženin in ostanca dva pa sta došla težke poškodbe, tako da je ženin med potjo, ko so poškodovane peljali v bolnico, umrl. Ponesrečenec je zelo hitro prispel na pomoč rešilni avto iz Ljubljane. Šofer ponesrečenega avta je baje zginit. — Ljudi ne izpametujejo številne avtomobilne nesreče, ki se dogajajo samo zaradi neprevidne in prehitre vožnje. Tragičen slučaj je vsega obžalovanja vreden. Mlada zakonca pač nista slutila, da bosta tako kratek čas uživala zakonsko srečo.

— **Povodenj v Bosni.** Vsled neprestanega deževja v Bosni, so tamošnje vode, zlasti reka Una, prestopile bregove ter zalile doline. Vsa pomladanska setev je pokončana. Bosanski Novi je pod vodo, tako da je voda vdrla v trgovine in so morali trgovci spravljati svojo robo na podstrešja.

— **Viharji.** V noči od sobote na nedeljo so po nekaterih krajih divjali hudi viharji. Močan orkan je razsajal v Angliji, pa tudi na Solnograškem, kjer je napravil mnogo škode na poslopih in javnih napravah, železnicah in brzojavnih napeljavah ter zlasti na sadnem drevju. Veliko škode pa je vihar povzročil v solnograških gozdovih.

— **Zopet smrt v gledališču.** V nedeljo se je pripetil v Celovcu slučaj, da je v gledališču umrla neka gospodična, ki jo je zadela kap.

— **Velikanske zarade na Madžarskem.** Na Madžarskem so prišli na sled velikim zaradam pri nakupovanju sena za vojaštvo. Pri zaradi so udeleženi vojaški uradniki.

— **Kaj se vse najde v pisemskem nabiralniku?** Na Württembergem so v nekem kraju našli v pisemskem nabiralniku srebrno uro. Kljub razglasitvi, se lastnik ure ni zglasil. V nekem drugem pisemskem nabiralniku so našli ptičje gnezdo s 7 jajčki. Ptičji par si je zbral ta mirni kotiček, da si tam zredi svoj zarod. Dokaz, da je imel nabiralnik zares mir pred pismi in pred poštnim slom, ki je imel dvigati pisma. — Mogoče bi se tudi v naših nabiralnikih ponekod našla ptičja gnezda, ker traja včasih pač malo predolgo, da pride pismo na svoje mesto.

— **Pretepen gledališki direktor.** V nedeljo na večer so pred opero v Bukarešti igralci napadli direktorja opere ter ga pretepli, ker jim ni izplačal obljubljenega poviška plač. Igračci štrajkajo že par tednov.

— **Bojkot piva!** Radi znatne podražitve piva, so gostilničarji na Dunaju na inicijativo pivovlincev sklenili ustaviti točenje piva tako dolgo, dokler kartelirane pivovarne svojih sklepov ne revidirajo in piva ne pocene.

— **Samomor pri radio-koncertu.** V Gradcu je sklenila zaključiti svoje življenje 50letna žena nekega ključavničarja. Ko je bila sama doma, si je pripravila na mizo radio-aparat, nataknila slušala, odprla plin in tako sede poslušala koncertne točke ter čakala na smrt. Ko so domači prišli domov, so našli ženo mrtvo pri aparatu s slušali na ušesih. — Tudi poseben način odhoda na oni svet.

— **Ročna granata ubila dečka.** Pri Wolfsbergu na Koroškem sta na nekem travniku našla dva otroka — bratec in sestra — ročno granato, s katero sta se hotela igrati. Granata je pa eksplozirala in ubila dečka, deklico pa zelo poškodovala.

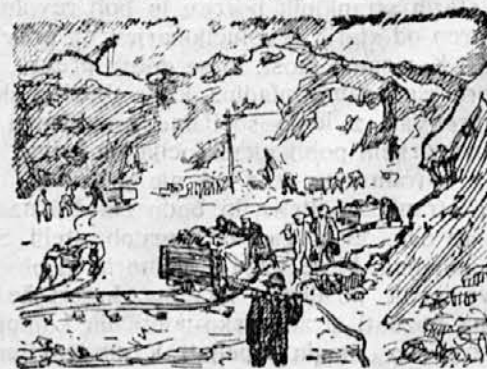
— **Novo sadno drevje,** ki ga imenujejo japonske jable, so pričeli saditi v Belokrajini. Sad je podoben pomaranči ter ima tudi sličen okus, le barve je drugačne, kakor jabolko. — Kdor bi se za stvar zanimal, bi gotovo dobil podatke pri šoiskem upravitelju Barletu v Metliki, ki je sadike že zasadil. Seveda zahteva drevesce milejše klime, ker je doma iz Japonske.

Ljubljana.

— **Nameščenci in delavci mestne občine ljubljanske** imajo na dan 1. maja službe prost dan. Lansko leto so morali občinski nameščenci in delavci na dan 1. maja delati. Narodno-strokovna zveza je zato naslovila na gerentski svet vlogo, v kateri je izrazila željo občinskih uslužbencev, da bodi 1. maj službe prost dan. Gerentski svet je vlogo Narodno-strokovne zveze ugodno rešil in odločil, da 1. maja počiva delo v mestnih institucijah. Delavci, ki imajo dnevno mezdo, dobe za ta dan plačano.

— **Kraj. org. NSS za dvorski okraj** priredi v nedeljo, dne 2. maja, izlet na Turjak. Odhod iz Ljubljane gl. kol. z vlakom ob 6. uri do Škofljice. Od Škofljice peš preko želimeljske doline na Turjak. Povratek v Ljubljano ob 9. zvečer. Posebnih vabil se ne bo razpošiljalo. Vsi naši prijatelji so vabljeni.

— **Gostaščino morajo plačati tudi državni nameščenci!** Nekateri listi so prinesli pred kratkim najnovejšo interpretacijo člena 127 uradniškega zakona, po kateri bi bili državni uslužbenci oproščeni plačevanja gostaščine. Mi smo se o stvari informirali pri mestnem knjigovodstvu v Ljubljani, kjer pa smo dobili čisto drugačne informacije. Da ne bo nepotrebnega razburjanja s hišnimi gospodarji ter drugih takih neprijetnosti, naj državni uslužbenci vzamejo na znanje, da morajo tudi oni plačevati gostaščino. Mestni magistrat to svoje stališče motivira pač drugače ter bo izdal tozadevno pojasnilo tudi v listih. — Seveda od tega državni uslužbenci nimajo ničesar. Člen 127 uradniškega zakona bo ostala fraza, kakor jih je že več. Saj je stara pesem pri nas, da noben zakon ne drži, ker so vsi površni in pomanjkljivi.

Trbovlje. (Dnevni kop.)

Pogovor o tem in onem.

Delavec odlikovan z leposlovno nagrado.

V svobodnih urah, po težkem celodnevem telesnem delu v ladjedelnici, je napisal O' Casey, irske narodnosti, leposlovna dela, s katerimi si ni pridobil samo imena dobrega literata, temveč tudi nagrado v višini okoli Din 40.000. Ta nagrada, ki jo je ustanovil Hawthorden, se razdeli vsako leto in dobi jo najboljšo leposlovno delo, katero je napisal avtor, ki še ni presegel 40. leta svoje starosti. Delavec, ki je letos dobil to nagrado, je bil po lordih Oxfordom in Asquitom predstavljen literarnemu združenju v Londonu. K slavnostnemu zborovanju je prišel v svoji navadni delavski obleki in se vsedel poleg lorda Oxforda, ki je v svojem nagovoru povdaril, da v sodobni angleški literaturi ni nobena stroka tako zanemarjena, kot prav gledališka literatura. S posebnim zadoščenjem in veseljem je treba torej pozdraviti delo, ki kaže upalno talent in odvarja nove izglede. Tako delo je nagrajeno komad O' Caseya »Juno in Paycock«, ki je po besedah lorda Oxforda najučinkovitejša drama, kar jih je bilo napisanih zadnjih 20 let v Angliji.

Imenovana drama delavca se je s sijajnim uspehom uprizorila v gledališču v Dublnu. Podeljena nagrada omogoča srečnemu delavcu nekaj časa skrbj prosto življenje, tako da mu ne bo treba več v ladjedelnico in da se bo mogel popolnoma posvetiti pisateljevanju. Priznal je pa, da ga je delo stalo mnogo več truda in potu, kot pa vse težko telesno delo v ladjedelnici.

Najplodonosnejši posel v Zedinjenih državah.

Posel Jazzbandistov je v Zedinjenih državah tako dobičkanosen, da se mu posvečuje vedno več študentov. Visokošolci zapušča jo univerzo in se posvečajo temu poslu. Od sto študentov Harvard-skega vseučilišča jih je izjavilo petnajst, da si izberejo kot življenjski poklic jazzband. Z drugega inštituta, ki je imel 210 slušateljev, je šlo 25 študentov k jazzbandistom. Muzikant jazzbanda mora, če hoče, da na tem polju kaj doseže, imeti višjo izobrazbo in mora biti zmožen sam ustvarjati. Najboljši jazzband - dirigent v Zedinjenih državah Paul Whitemann je izjavil, da se bavi v Zedinjenih državah s to glazbo 20.000 ljudi. Nekaj takih dirigentov zasluži po 100.000 dolarjev na leto in dosti je jazzbandistov, ki služijo po 5000 dolarjev na leto. Zadnje čase je sicer nastala že precejšnja konkurenca na tem polju, vendar pa dober jazzbandist še vedno zlahka dobi službo.

Pred vojsko kapele v Ameriki niso bile vredne počenega groša. Delale so samo čim večji hršč. Moderni jazzband pa je najfinejša glazba. Vsak posamezen igralec mora paziti na nianse, na harmonijo in ritmiko. Paul Whitemann je ponosen, ker je uvedel v jazzband orkestriranje. On je mnenja, da mora jazzbandist več razumeti od glazbe, kakor navaden orkestrist. Jazzbandist mora biti dober improvizator in mora držati ritem, kadar drugi instrumenti mirujejo.

Velika Jazz-kapela sestoji v Zedinjenih državah iz klavirja, trombona in treh saksofonov, ki izvajajo melodijo. Taka kapela, ki igra v elegantnih klubih in restavracijah ter daje koncerte za radio, plača svoje najboljšo igralce po 200 dolarjev na teden. Ti junaki jazza morajo sami ustvarjati. Oni morajo paziti na ritem, igrati temperamentno tako, da publiko kar samo pridiguje s stola in sili na plesišče.

Hlače.

(Slika iz kolodvorske restavracije.)

— — — Vlak stoji petnajst minut!
Potniki skačejo iz vagonov in hitre v kolodvorsko restavracijo. Kmalu so vse mize zasedene.

Neki gospod sede za mizo, za katero sedi že nekdo drugi. Prvi naroči kavo, drugi mleko.

Prvi je orjak, drugi pritlikavec.

Nerodna gesta in mleko se polije po pritlikavčevih hlačah. Ta skoči pokonci besen kot ris in pove orjaku nekaj mastnih. Ta se na vse mogoče načine opravičuje. Prihiti natak in skuša s prtičem popraviti kolikor se nesreča sploh popraviti da. Toda mleko pušča nepopravljive sledove. In pritlikavec vpije:

»Vi mi morate povrniti škodo!«

»Prav lepo vas prosim, da mi oprostite!«

»Kaj naj počnem z vašimi opravičbami — vi mi morate povrniti škodo!«

»Pa saj lahko doma madež izperete!«

»Vi se motite! Mleka ne spravi s hlač niti kemična čistilnica!«

»Poizkusite in prepričali se boste!«

»Kaj mi je do vaših nasvetov?!«

»Prosim vas še enkrat, da mi oprostite mojo nerodnost!«

»Nič ne oprostim! Plačajte hlače in stvar je v redu!«

»Če ne preostaja nič drugega, pa dobro. Koliko zahtevate zanje?«

»Petsto dinarjev.«

»Starinar bi vam ne dal zanje niti petdeset! Pa vseeno, tukaj jih imate, da bo konec prepira!«

»Hvala! Z Bogom!«

»No, počakajte še nekoliko!«

»Kaj pa še želite?«

»Da slečete hlače, predno greste!«

»Vi ste ponoreli! Da bi jaz slekel hlače?«

»Seveda! Ali jih nisem pošteno plačal, kot da so nove? Ali so hlače sedaj moja ali vaša last? Govorite!«

»Vaša.«

»Kaj pa se potem še obotavljate?«

»Pa menda vendar ne boste zahtevali, da jih tukaj slečem?!«

»To je meni vseeno! Hlače so moje in pri priči jih hočem imeti! Če ne — — — in orjak je zavihal rokave.

»Raje vam vrnem denar!«

»Kaj bom z denarjem — jaz hočem hlače! Požurite se!«

»Ne bodite vendar tako trdosrčni — prodajte mi jih nazaj! Dam vam zanje, kolikor hočete.«

»No, končno tudi moje srce ni kamen. Torej tisoč dinarjev!«

»Pa vi ste ponoreli!«

»Slecite hlače, če ne vas bom stresel iz njih!«

Konduktar vpije: »Vstopite!«

»Za božjo voljo kaj naj storim? Vlak bo odšel brez mene!«

»Bo že kaj?!«

»Dam vam osemsto dinarjev.«

Ne spustim niti pare!«

»Torej tukaj imate tisoč dinarjev.«

»Hvala lepa. Ali bi ne bili še tako prijazni, pa bi mi ponudili smodko?«

»Kaj vi se še posmehujete!«

»No, če ravno nočete — jaz sem tudi tako zadovoljen. Klanjam se — — —«

»Naj vas vrag odnese!«

Majhna pomota.

Budimpeštanski tisk je prinesel sledečo vest: V lekarno je prišla mlada, lepa gospa in nekoliko zardevajoč pravi k provizorju:

»Prosim vas, povejte mi, ali lahko dobim ricinovo olje, toda v takem stanju, da ne bo povzročal želodčnih težav.«

Lekarnar se je nasmešnil in dejal: »Gotovo, milostljiva, da se bo našlo kaj pripravnega. Takoj se pogovorim s šefom. Izvolite se vsteti!« Nato je še podal gospej čašo limonade — bila je vročina — in odšel v ozadje.

Čez nekaj časa se je vrnil in pričel nekaj pripravljati, ne da bi se menil dalje za čakajočo. Ker šefa le ni bilo od nikoder, je nepotrpežljivo vprašala čez nekaj časa:

»Ali bo že prišel ta vaš šef in ali bom dobila, kar potrebujem?«

Provizor pa se je nasmejal, pokazal na prazno čašo in dejal: »Ste že vse dobili, kar potrebujete. Ricinovo olje je bilo v limonadi!«

Gospa je odskočila, kot da jo je gad pičil in z besnimi besedami: »To je od vas velikanska svinjarija, vsaj sem ricinovo olje rabila za matega brata!« je zaloputnila vrata za seboj.

Žene z vulkana.

V Polineziji se nahaja otočje, ki sestoji iz štirih velikih in deset majhnih vulkanskih otokov in ki se imenuje Samoa. To otočje je odkril l. 1722 nizozemec Roggeveen. Leta 1830. so prišli tjakaj misijonarji in danes je vseh 30.000 prebivalcev protestantske vere.

Otočje je povsem vulkanskega značaja. Obala je visoka, strma in pečinasta, tako da ni mogoče napraviti dobre luke. Otoki so gorati, le tu in tam je kaka ravnina, na kateri se nahajajo plantaže Nemcev, ki so bili lastniki tega otočja. Sedaj je to otočje angleško. Klima je tropska. Na tem otočju so potresi zelo pogosti.

Spočetka so domorodci živeli mirno in svobodno pod vodstvom svojih glavarjev, ko pa so se naselili belokožci, so se pričele borbe, ki so največ škodovala plantažam belokožcev. Da se odpomore temu neznosnemu stanju, se je sklenilo, da se voli izmed vseh glavarjev kralj, kateremu morajo biti vsi ostali glavarji pokorni. Posledica tega pa je bila, da so se vsako leto pojavila po dva protikralja, ki so se med seboj neusmiljeno klali. Tem bojem so se še pridružili boji med Nemčijo, Angleško in Ameriko, ki so hotele zavladati na otočju. Konec je napravila konferenca v Berlinu. Otok je postal Angleški.

Domorodci teh otokov so zelo lepi Vitki in močni. Posebno lepe so žene. Kakor da slutijo, da žive na vulkanu, uživajo življenje s polno paro. Njihovo življenje je dalo že več evropskim in ameriškanskim pisateljem snov za senzacionalne romane. Čeprav so krščene, se oblačijo domačinke še vedno tako, kakor so se oblačile pred prihodom belokožcev. Namreč sploh ne.

Hčerke glavarjev se kinčajo z nekakimi klobuki, venci svežih cvetk in z verižicami iz — suhega fižola.

15 letna garancija.

STOEWER

Šelenburgova ul. 6/1.

Najpopolnejši

šivalni stroji za šivilje, krojače in čevljarje ter za vsak dom. Preden si nabavite stroj, oglejte si to izrednost pri tvrdki

LJUBLJANA

Brezplačen pouk.

LUD. BARAGA

Telefon štev. 980.

Tajinstveni morilec deklet. (Nadaljevanje.)

Lord Weston napravi kretnjo kot da hoče znova navaliti na svojega nasprotnika. Tedaj pa že stopi k njemu lord Hudson. Z močno roko prime svojega bodočega zeta za ramo ter mu skuša izviti orožje iz roke.

»Edgar,« reče resno in nejevoljno, »Edgar, tvoje početja ne razumem, prijatelj si poročnika Colwella, katerega kot moža-poštenjaka prav visoko čislam. Zakaj si stojita nasproti z orožjem v roki?«

Lord Weston še vedno ne črhne nobene besede. Kaj naj pa tudi reče? Kot mož neomadeževanega slovesa ne more osramotiti Beatrice, tega mu ne dopušča njegovo kavalirstvo. In vendar — njegov položaj je naravnost nezosen. Poleg njega stoji ljubljena deklica, katere mehka desnica je še vedno ovita okrog njegovega vratu, ne more in noče Beatrice pahiti od sebe. Morilca pa zavest, da ga je ona varala, kar ji nikdar — nikdar ne more odpustiti.

Končno napravi obupen sklep.

»Dvoboj se mora vršiti — mora pod vsakim pogojem — gre za — — —«

Še preden pa konča, stopi že Beatrice pred njega.

»Če moreš,« šepne komaj slišno. »Prvi udarec prebode mene, ker planem med tebe in poročnika Colwella.«

Oči se sedaj zasvetijo lordu, ki komaj še zadržuje svojo jezo, trdno uverjen, da ga je ona varala.

»Da bi ga rešila, kajne?« odvrne lord zaničljivo.

Beatrica ga začudeno pogleda.

»Edgar, kaj hočeš s tem reči? Edgar — ti — ti — me ne ljubiš več.«

Lordu Hudsonu je medtem uspelo, da mu je izvil meč iz roke. Glasno ihtoč se zgrudi Beatrica na prsa svojega zaročenca. Saj pa si tudi ne more tolmačiti njegovega hladnega, skoro prezirljivega obnašanja.

Pa tudi zdravnik ima dovolj posla, da pomiri grozno razburjenega poročnika.

»Lord Weston me je smrtno razžalil,« vzkligne poročnik ter škriplje z zobmi, »hočem in moram dobiti zadoščenje.«

Še vedno drži zdravnik razljučenega poročnika za roko. Tedaj pa se ta naenkrat umiri, njegove oči nepremično štrlijo v ljubko Konstanco, ki stoji tik njega ter proseče dviga svoji majhni roki, komaj zadržujoč solze.

»Gospod poročnik,« prosi tiho lepa deklica, »prosim vas najudaneje, pozabite nesporazumljenje — kajti edino vsled nesporazumljenja je moglo priti do strašnega boja, pomislite, da vam stoji nasproti prijatelj!«

Poročnikov obraz, iz katerega je doslej še odsevalo maščevanje in jeza, se sedaj popolnoma izpremeni. Mirno gleda v velike, proseče oči, v katerih je čitati ginljivo prošnjo, da, še več, neizmerno skrb in bojazen za dragoceno življenje.

Sedaj si tudi poročnik mirno pusti odvzeti po zdravniku morilno orožje.

Kot poročnik Colwell je bil tudi lord Weston zelo razljučen. Ves je bil iz sebe, da je Beatrica s svojim nenadnim prihodom prekinila dvoboj. Končno je pa tudi on uvidel, da ni misliti na nadaljevanje dvoboja.

Po lastnem mišljenju prevarani lord se nahaja v zelo neprijetnem položaju. Beatrica mu skloni na prsni ter čuti močne udarce njenega razburkanega srca. Morda se ji vzbujata zavest krivde? se vpraša lord. Vsekakor mogoče! Brez dvoma ji je poročnik Colwell povedal, da se ima tukaj vršiti dvoboj. O tem je vsaj uverjen lord, ki se pri misli, da je vse skupaj, kar se sedaj odigrava, navadna komedija, nenadoma zgane. Poročnik Colwell strahopetec? mu šine v glavo. Toda ne, s preveliko divjostjo in razkačenostjo je navalil nanj, da bi se mu moglo pripisovati kaj takega.

Lord Weston se takorekoč zvija pod mukami, ki teže njegovo notranjščino. Kdo drug v njegovem položaju bi odkrito zalučal mladi deklici v obraz uničujočo obtožbo. Ne tako lord, ki kljub svojemu srdcu napram Beatrici ne izgubi zavesti, da mora ostati njegovo kavalirstvo neomadeževano.

Lord Hudson pozorno motri menjajoče se poteze v obrazu svojega bodočega zeta.

»Edgar, ali mi nočeš vsaj povedati, kaj je dal povod za nesrečen dvoboj s poročnikom?«

»Sedaj ne,« odvrne nesrečni lord.

Ta odgovor navda srce ljubeče neveste s smrtnim strahom.

Kot okamenela štrli v mračni obraz svojega zaročenca, uverjena, da za vsem tiči neka skrivnost. Toda kaka?? Da, le on bi ji mogel dati zaželjeno pojasnilo! Toda njegova usta so zopet utihnila, ustnice trdo stisnjene, Beatrici se zdi, da njegovi zobje krčevito škripljejo.

In naenkrat se opoteče — viame jo prestrašeni oče. Pogled njenih oči se je križal z onimi njegovih, — grozno — z izrazom zaničevanja jo je nepremično motril. Tega udarca že itak strašno

razburjena deklica ne more prenesti ter se s tihim, tugepolnim vzklikom nezavestna zgrudi.

Lord Weston hoče stopiti k deklici, tedaj pa mu Beatricin oče z desnico zabrani njegovo namero, rekoč:

»Stoj, Edgar, opazoval sem vajine poglede ter zapazil nekaj, kar me je zelo potrló. Kar je razdrlo vezi med vama, hočem pozneje do dna preiskati. Sedaj moram spraviti Beatrico, ki je nezavestna, domov. Enó pa zahtevam od tebe, Edgar, prekinjeni dvoboj se ne sme nadaljevati.«

S pomočjo Konstance, ki je medtem, videč, da je Beatrica padla v nezavest, že prihitela k njej, odnese lord Hudson svojo hčerko na voz. Konstanca se še enkrat obrne, pogled njenih oči je uprt v poročnikov obraz, ki še hip omahuje, potem pa naglih korakov odide k svoji kočiji, zdravnik in sekundant pa mu sledita. In se prične pomfkatí njegova kočija, odide že tudi kočija lorda Hudsona s kraja ljutega boja.

Lord Weston gleda za odhajajočima vozovoma, dokler mu ne izgine izpred oči. Molče ogrne sukno in kožuh, se usede v kočijo ter odpešje na svoje posestvo.

Govorice in domnevanja.

Tajinstveni mož s krinko se je nenadoma pojavil na Škotskem v tisti pokrajini, kjer je bil že parkrat popreje. V reki Tay, katera radi deročega toka ne zamrzne, se nahaja njegova podmornica Terror. Čemu je prispela zagonetna ladja semkaj, — med škotsko gorovje v zimskem času? Morda pa je William Morris končno le odkril hvališče svoje smrtné nasprotnice Tereze?

Ne to se doslej še ni zgodilo. Groznega moža so povsem druge stvari privedle semkaj. Bol za domnevno mrtvo izvoljenko njegovega srca ga je prignala na Škotsko. Čim je razprostrla temna noč svoja krila nad pokrajino, je odšel zagonetni mož z ladje ter ure in ure blodil v tmíni semintja. Pogosto je stal dolgo, dolgo časa na gričku, odkoder je mogel videti grad svoje Ellene.

Prikazen, ki jo je videl lord Weston v tisti grozni noči svojega življenja, ko se je nemirno sprehajal po svojem vrtu, torej ni bila nobena prevara.

(Dalje prihodnjí.)

Lastnik in izdajatelj Rudolf Juvan, Ljubljana.

Urednik: Franjo Rupnik, Ljubljana.

Za »Zvezno tiskarno in knjigarno«

Alojzij Höfler v Ljubljani.

Najboljša kolesa in šivalni stroji
so edino

PETELINČEVI

znamke

GRITZNER, ADLER, PHONIX

za dom, obrt in industrijo.
Pouk brezplačen, ugodni plačilni pogoji, večletna garancija.

JOSIP PETELINC, LJUBLJANA
blizu Prešernovega spomenika za vodo.

KARO-ČEVLI

garantirano priznano
najboljša kvaliteta

MARIBOR, Koroška cesta št. 19

Razširjajte naš tisk!

ZVEZNA TISKARNA * LJUBLJANA

WOLFOVA ULICA ŠT. 1.

izdeluje vsa tiskarska dela: knjige, brošure, časopise, tabele, plakate, pisma, razglednice, umetniške slike, note, trgovske in uradne kuverte, pisma, vizitke, koledarje, strojno numeriranje itd. po zmernih cenah

Priporočamo tvrdko

JOSIP PETELINC

Ljubljana, blizu Prešernovega spomenika za vodo.

Najugodnejši nakup

nogavic, žepnih robcev, brisalk, klota, platna, šifona, kravat, raznih gumbov, žlic, vilic, palic, nahrbtnikov, potrebnin za šivilje in krojače, škarija prikrojevanje in za obrezovanje trt.